

NAGY PÁL:

A konstanzi zsinat különös tekintettel
házánkra.

Ujpest, 1923.

Diss. | A 185

Diss.

A 185

132 boxes
1923-24

Doktori értekezés

A

K O N S T A N Z I Z S I N A T

különös tekintettel hazánkra.

Irta

N A G Y P Á L

Ujpest

1923

Lukács: Ujpest. Széchenyi Tér 6. sz.

Diss. A 185

I. A pápaság s a nyugati nagy egyházszakadás .

1. A pápai főhatalom. Az isteni tekintélyen nyugvó pápai hatalom mindig fontos tényező volt a keresztény népek életében. A pápák mellé vagy ellenük a középkor keresztény népei aszerint sorakoztak, amint érdekükben vagy ellenük emelték fel igazságot osztó kezöket.

Igy támadtak aztán az egyháznak hű fiai vagy ádáz ellenségei.

A pápaság történetét vizsgálva a középkor első felében azt látjuk, hogy a pápáknak hatalma és tekintélye nagy volt. A keresztény népek egységét és a szentszékhez való ragaszkodását tükrözi vissza a " Voluntas Dei " megvalósulása is a keresztes háborúk idején. A pápák voltak ennek a nagy mozgalomnak lelkes szószólói, egyben annak erkölcsi és anyagi támogatói. A pápai nagy hatalom és tekintély nimbuszát még jobban emelte VII. Gergely, aki Isten földi országának megvalósításán fáradozott. Universalis theokraciát akart felállítani, hol a pápa mindenhatósága teljes diadalra jutott volna. Ideális állam lett volna ez, melyben a keresztény fejedelmek szövetségi alapon egyesültek volna s ezt a pápa mint Isten földi helytartója kormányozná. Ez ugyan csak utópia maradt, de IV. Henrik canossai vezeklése a pápai főhatalom elősmerésének a jele.

A pápaság erkölcsi hatalmának és tekintélyének tetőpontját III. Ince korában érte el. Feljebb emelkedni már nem lehetett.

A régi dicsőség emléke a XIII. század második felében halványodni kezdett az emberek emlékezetében. A legfőbb pápai tekintély és hatalom vesztett varázserejéből. A mindjobban megerősödött nemzeti királyságok nem hódoltak már ősi lelkesedésökkel, mert nagyratörő terveik akadlyát látták a pápaság világi hatalmában.

"Az egyház legidősebb fia" címével kitüntetett francia király, IV. Fülöp, a Hohenstaufokat utánozta. Célja a pápai legfőbb hatalomnak letörése, megsemmisítése volt.

VIII. Bonifác pápában méltó ellenfélre talált ugyan, de

a középkor utolsó nagy pápájának is eszményével együtt buknia kellett a durva erőszakkal szemben. V Kelemen már vak eszköze volt a francia politikának. Fülöp kívánságára Lyonban /1305 nov.14./ koronáztatta meg magát; székhelyét Avignonba helyezte át /1309./ mintha nem az egész világnak, hanem csak Franciaországnak lett volna püspöke. Senki, talán ő maga sem gondolhatta, hogy az örökvárostól való távollét 70 esztendeig fog tartani. /A pápák avignoni vagy babiloni fogsága 1309-1378. / Mi birta a pápát erre az elhatározásra, biztosan nem tudjuk; Legvalószínűbben az, hogy függetlenségét féltette a lázongó Rómától. Pedig szabadságának veszedelme inkább lett Avignon, mint Róma. A pápaság itt vesztette el igazán egyetemes világgraszoló jellegét. Fülöp úgy tekintette, mint országának első püspökét, kinek legfőbb alattvalói kötelessége az, hogy a királyi parancsnak engedelmesskedjék.

A pápai felségnek ily megalázása sehogysem tetszett a többi keresztény nemzeteknek. Az olaszok haragudtak legjobban. Fájt nekik, hogy Rómát a pápa nélkül látták. Firenzé szította elégtelenségüket, mely csakhamar az egész félszigetre kiterjedt. Rómában már nyíltan követelték, hogy XI Gergely visszatérjen, különben a franciák pápája helyett mást választanak.

A pápa, hogy a még nagyobb bajnak elejét vegye, 1376 szept. 13-án odahagyta Avignont. Rómába 1377 jan. 17-én vonult be ünnepélyesen.

Róma azonban nem változott meg a pápák javára. A lázongások ezután is napról-napra ismétlődtek. A pápa már arra gondolt, hogy visszatér Avignonba, de szándékában megakadályozta őt 1378 márc. 27-én bekövetkezett halála.

2. A nyugati nagy egyházszakadás (schisma) 1378-1417.
Véget ért a pápák avignoni /babiloni/ fogsága, de 1378-ban sokkal nagyobb baj követte; a nyugati nagy egyházszakadás. Az új pápa, VI Orbán Rómában maradt; a franciáknak azonban nem kellett az olasz pápa, ők mindenáron franciát akartak. 1378 szept. 20-án a Fondiban összegyűlt francia bibornokok VII Kelemen választották meg ellenpápának, aki szintén Avignónban rendezte be udvarát. Az egyháznak két pápája volt egyszerre, ami Európa keresztény népeit két táborra osztotta. VI. Orbán oldalán találjuk Olasz, Német, Magyar-és Angolországot;

VII. Kelemen pártján pedig Francia, Spanyol, Skótországot és a nápolyi királyságot. Így lettek egyazon egyház fiai egymásnak ellenségeivé. A nagy egyházszakadás okát a konstanzi zsinat elé terjesztett egyik emlékirat abban látja, hogy az államok kölcsönös viszályban állottak egymással, mi ha nem öltött volna oly nagy mértéket, a szakadás sem lett volna oly hosszú életű. Az ellenpápának a hatalomért való versengése a világi elemeket is megméltelyezte, mert a pártoskodó nemzetek azon voltak, hogy törvényes pápának az ő pápájukat ismerjék el. Az ellenpápák küzdelme oly szomorú helyzetet teremtett, hogy a sokféle zaklatásnak kitett nép már a pápaság isteni eredetében sem hitt. A világi fejedelmeknek mindez kedvezett, hiszen önként kínálkozott az alkalom, hogy az egyház ügyeibe beleavatkozzanak. Lassankint az egyházi büntetések sem hatottak, már nem is vették komolyan. A pápaság tekintélyének sokat ártott az avignoni fogság, de még többet az egyházszakadás. A tekintély lerontásának korszaka volt ez.

Nagy Lajos királyunk, a keresztény fejedelmek mintaképe, az egyház békéjéért szállott síkra VII. Kelemen ellen. Nagy jellemének fényes bizonyítéka ama hűségnyilatkozat, melyet VI. Orbán mellett tett: "Buzdítani fogjuk-irta neki-azokat a fejedelmeket és minden rangú és rendű embereket, akik szentséges Atyáknak, Orbánnak törvényes voltáról kételkednek, hogy félretéve minden akadékoskodást, Őszentségének Orbán pápának engedelmeskedjenek." 1./

Amily nemesen gondolkodott és cselekedett a nagy király, úgy érzett a magyar nemzet is. Az egész ország VI. Orbánt ismerte el törvényes pápának.

VI. Orbán halálával sem szűnt meg az egyházszakadás. Utódjának az olaszok IX. Bonifácot választották. A béke érdekében a párisi egyetem bizottsága tett lépéseket. Három módozatot terjesztett elő, melyeket Clemanges Miklós foglalt össze emlékirataiban. Ezek a következők:

1. via cessionis, vagyis mondjon le önként a két pápa;
2. via compromissi, vagyis választott bíróság döntsön;
3. via synodi, vagyis hívjanak össze egyetemes zsinatot s az ítéljen. Lemondani egyik pápa sem akart, annál

kevésbé voltak hajlandók zsinatra bízni ügyüket; a helyzet tehát nem javult.

VII. Kelemen halála után az avignoni konklávében a francia bíbornokok XIII. Benedeket választották meg ellenpápnak. Bonifác az egyház nehéz helyzetét megfontolva hajlandónak mutatkozott a lemondásra, ha ellenfele is lemond. Benedek azonban határozottan kijelentette, hogy "mint pápa akar élni és meghalni." Így mentek füstbe a legszebb remények. Róma és Avignon között áthidalhatatlan úr támadt. A világi fejedelmek legjobb akarata is megtört az ellenpápa makacsságán. IX. Bonifác után VII. Ince, majd XII. Gergely következett a pápai trónon. Ez utóbbinak választása reánk nézve annyiban nevezetes, hogy a választáson Alsáni Bálint képviselte hazánkat.

A savonnai találkozás sem vezetett sikerre. A két pápa nem törődött a keresztény népekkel; de a két párt bíbornokai is megunták a sok huzavonát. Livornóban /1408 júniusában/ döntő lépésre határozták el magukat. Kimondották, hogy a következő év március 25-ikére Pisában egyetemes zsinatot tartanak s majd az itél a pápák ügyében.

A nagy érdeklődéssel megtartott pisai zsinat/1409 márc. 25./ sem vitte előbbre az egyház ügyét. Mindakét pápát kérték a lemondásra, de mindakettő makacsul ragaszkodván a tiarához, a zsinat letette őket. 2./ és V Sándor személyében új pápát adott az egyháznak. A másik két pápa azonban tovább is viselte a legfőbb egyházi méltóságot. A szakadás tehát még teljesebb lett, mert az egyháznak egyszerre három pápája volt. Ez a megosztás csak növelte a keresztény népek egymás iránt való gyűlöletét. A magyar nemzet XII. Gergelyt ismerte el törvényes pápának.

V. Sándornak rövid ideig tartó uralkodása után XXIII. János következett a pápai trónon. A három közül ő emelkedett legnagyobb hírnévre. 3./Diplomáciai ravaszsággal messze túlszárnyalta ellenfeleit. XII. Gergely el is nevezte 2./ "In concilio uterque rogatus atque ad cessionem invitatus. Qua contenta, uterque concilii Pisani decreto sede motus est." Hermann von Hardt: Magnum Oecumenicum Constantiense Concilium: Tom. II. cap. 2. pag. 5.

3./"Crevitque magis calamitas, quando Alexandro defuncto, mox anno 1410 successit Johannes XXIII." Hermann v. Hardt. i. m. u. o.

őt " a kárhozat fiának és az istentelenség tanítványának", a konstanzi zsinat atyái pedig erkölcsi szörnyetegnek mondották viselt dolgai miatt. János mindezzel nem sokat törődött, hanem választása után Európa keresztény fejedelmait körlevélben arról értesítette, hogy egyedül ő az egyház törvényes feje, XII. Gergely és XIII. Benedek csak bitorolják szent Péter székét; azért egyházi átokkal sújtotta őket. Tulságosan önző politikát folytatott, a ravaszság volt a legfőbb fegyvere. Mai jóbarátjának holnap legádázabb ellensége lett. Nápolyi Lászlóval szövetségbe, kinek fegyveres oltalma alatt be is vonult Rómába; de nemsokára éppen László fenyegető magatartása miatt kellett odahagynia Rómát s Firenzében telepedett le 14 bibornokával egyetemben.

II.

Zsigmond magyar király politikája a pápák ügyében.

1410 május 18-án Ruprecht halálával megüresedett a császári trón. A trónjától megfosztott Vencel nem számított; itt volt tehát a kedvező alkalom, hogy Zsigmond királyunk régi vágya beteljesedjék. Ügyes politikai számítással kellett eldöntenie, a három pápa közül melyiket válassza. A választást megkönnyítette az általános politikai helyzet. A német választó fejedelmek többsége XXIII. Jánost ismerte el törvényes pápának; XII Gergely nápolyi Lászlóval állott érdekszövetségben; XIII. Benedeket pedig nem tekintette komoly ellenfélnek. Így tehát XXIII. János barátságát becsülte legtöbbszörre. Nem tétovázott sokáig; hanem gyorsan határozott és cselekedett.

3. Zsigmond király bolognai küldöttsége XXIII Jánosnál.

1410 júniusában már Ozorai Pipó temesi főispán vezetésével fényes magyar küldöttség tiszteleggett a Bolognában időző XXIII. János pápánál. Szentgyörgyi Vince Benedek székesfehérvári prépost oly " ügyesen és meggyőzően " adta elő küldetésük célját, hogy a pápa örömmel elfogadta az eléje terjesztett föltételeket.

E föltételek a következők voltak : 1. A pápa Zsigmond és utódai iránt mindenkor kegyes jóindulattal viseltessék és ellenségeivel szemben pártfogolja és oltalmazza őt.

2. Az eddigelé lefoglalt egyházi javak bevett és elköltött jövedelmeinek visszatérítését engedje el, annál is inkább,

mert a király azokat a pénzeket a pogányok /törökök/ ellen viselt háborúra fordította; 1410-ben pedig kárpótlásul Budán a Boldogságos Szűz tiszteletére prépostságot kezdett építeni. 4./

A pápa a föltételeket elfogadva nemcsak barátságáról biztosította Zsigmond királyunkat, hanem a már felhasznált egyházi jövedelmek visszafizetésének kötelezettsége alól is felmentette. Kikötötte azonban, hogy a föltételek csakis abban az esetben léphetnek életbe, ha 1. Zsigmond kötelezi magát, hogy az ő engedelmisségében megmarad; 2. Magyarország egyházai és monostorai jószágait és jogaikat visszakapják s az anyaszentegyház szabadságát a király sértetlenül megőrzi. 3./ A pápa által szabott eme föltételeket a magyar küldöttség elfogadta és megígérte betartásukat. A pápa ügyes politikával így biztosította egyrészt a magyar király barátságát, de másrészt az egyház érdekeit sem tévesztette szemelől.

Hazánknak a szentszékkal való érintkezése ez időtől fogva csak jótevő hatással volt a magyar egyházra. Bizonyosága ennek a pápa azon intézkedése, hogy a béke megteremtése végett Castiglione Branda piacenai püspököt küldte hozzánk pápai követül. Régi idők visszamaradt jogtalanságait kellett orvosolni. Branda mint "béke angyala" jelent meg hazánkban. Igazi apostol volt. Rendeletei és tanácsai jó hatással voltak a felizgult kedélyekre. Az esztergomi érseket kibékítette a királlyal. Az egyházi javadalmak körül elharapódzott visszaéléseket ügyes politikájával megszüntette. Szóval, rendet teremtett ez országban. Kétévi működése méltó az utókor hálás emlékezetére. A pápa bíborosi méltósággal jutalmazta fáradozásait; de a magyar egyháziakat és világiakat is számos kitüntetésben részesítette, hogy megmutassa a magyar nemzet és király iránt érzett rokonszenvét. Szentgyörgyi Vincét a szentszék tiszteletbeli főjegyzőjévé nevezte ki. Amidőn a pápa annyi jóakarattal volt a nemzet iránt, csodálható-e, hogy az ország érdeke és rokonszenve még szorosabbá fűzte a kapcsolatot közte és a nemzet között?

4./ Karácsonyi J. Magyarország és a nyugati nagy egyházi szakadás V. fej.52.1. és Theiner: Monumenta Hungarica sacra illustrantia II.k.186-187.1.

5./ Karácsonyi J. i.m.V.fej.52.1. és Theiner i.m. II.k. 188.1.

4. Zsigmond német császár és római király.

Zsigmond királyunk XXIII. János barátságában bízva remélte, hogy német császárrá választják. Nem is csalódott. A pápa hathatósan közreműködött abban, hogy 1410 szept. 20-án a német választók egy része őt akarta császárnak s 1411 júl. 21-én tartott frankfurti gyűlésen az egész német birodalom megválasztotta császárnak és római királynak. *és választotta őt erre 1414 nov. 4-én a konstanzi zsinat magától a császár kérésére a pápától 1433. kétévesre*

Ez az új méltóság újabb terheket rakott Zsigmond vállaira. Uralkodó gondjai között legfontosabbnak az egyházszakadás megszüntetését tartotta. Az egész keresztény világ őt ismerte el ebben az ügyben a legilletékesebb bírónak s úgy vélte mint Európa legelső és leghatalmasabb uralkodójának Istentől rá rótt kötelessége, hogy a három részre szakadt egyházat egy fő alatt egyesítse. 6./ Erre különben megválasztása alkalmával ígéretet is tett. Zsigmond, ki eladdig nagyon ingadozott a politikában, most az egész keresztény világot érdeklő ügyben mindvégig következetes maradt. Törhetetlen akaratával minden akadályt elhárított útjából s férfias elszánt-sággal tudta kivívni a konstanzi zsinaton az egyházszakadás megszüntetését. Valamennyi közt ő volt a szent ügy legkitartóbb harcosa.

5. Előkészületek a konstanzi zsinatra .

A nagy munkában Zsigmond magára hagyatva kitűzött célját nem tudta volna elérni. A magyar itt is hűségesen segítette; különben a konstanzi zsinat bizonyára másképp végződött volna. Így kapcsolódik bele hazánk a világegyház nagy munkájába. A magyar nemzet áldozatos hűséggel ajánlta fel szolgálatát királyának és egyházának. Hazánk nagy férfiai, egyháziak és világiak egyaránt kitűnő szolgálatot tettek az egyháznak akkor, amikor tudással, pénzzel és fegyverrel segítségére voltak a konstanzi zsinatnak. Az oroszánrészt természetesen Zsigmondnak jutott ki a nagy munkából, de így azután annál nagyobb lett az ő

6./ "Ab hoc expectabat atque expetebat orbis Christianus salutem, pacem, tranquillitatem, Ecclesiae integritatem reique civilis decorem." Herm. V. Hardt i. m.

dicsősége.

Első feladata az volt, hogy XXIII. János pápával találkozzék. Hogy olaszországi útja zavartalan legyen, előbb meg-egyeztet Velencével a köztársaság területén való átkelést illetőleg; a lengyel királlyal pedig 1412-ben békét kötött. Lombardiába ment és útjában sok jeles magyar egyházi és világi főúr kísérté. Egykorú följegyzések szerint ott találjuk Szentgyörgyi Vince Benedek székesfehérvári prépostot, Késmárky Györgyöt, a győri szent Béla-egyház prépostját, Thordassy János esztergomi váci és budai kanonokot; a világiak közül Ozorai Pipo temesi főispánt, Csapy Andrást a sárkányrend vitézét, Rozgonyi István és György testvéreket, Buzlay Balázs és Zavesyai Márk nemeseiket. Rajtuk kívül nagy számmal voltak a magyar fegyveres vitézek is. Hódítani ment Zsigmond az olasz földre, de nem országrészt szerezni, hiszen volt országa, volt földje elég, hanem a pápát akarta megnyerni az egyház szent ügyének.

6. A Como-Lodii találkozás.

XXIII. János pápa ez időtájt /1413 decemberében/ Comolodiiiban tartózkodott épen s így nem kellett a magyar királynak messzire mennie. A pápa nagy örömmel fogadta a magyar királyt és kíséretét. Majd tanácskozni kezdtek egyetemes zsinat tartásának szükségességéről, annak helyéről és idejéről. A tanácskozások azzal végződtek, hogy a pápa elhatározta az egyetemes zsinat tartását. Már az 1413. december 9-én kiadott bullája tudatta az egész katolikus világgal, hogy Konstanzban lesz az a nevezetes és annyira hajtott zsinat, melynek célja az egyházi béke helyreállítása, az eretnekség kiirtása és üdvös reformok hozatala. A zsinat idejét a pápa 1414 november elsejére tűzte ki. Az így elért siker nemcsak Zsigmondot, hanem a keresztény népeket is, ^{megőrvendette} mert remélhették, hogy végre maga a pápa is hasonlóan fogta fel a helyzetet, amikor rászánta magát az egyetemes zsinat tartására.

A pápa külön felszólította Kanizsay János esztergomi érseket, hogy a főpapokkal együtt okvetlenül eljőjön a zsinatra. Meghívása hazánk szempontjából azért is nevezetes, hogy míg a többi országokat csak általánosságban szólította fel, a magyar nemzetet különösen kitüntető módon hirta meg a zsinatra.

A zsinat tanácskozásának tárgya volt: 1. az egyházszakadás /schisma/ megszüntetése /causa unionis/; 2. a hussita eretnokség kárhoztatása és kiirtása /causa fidei/; 3. üdvös fegyelmi rendszabályok alkotásával az egyháznak főben és tagokban való megreformálása /reformatio ecclesiae in capite et ⁱⁿ membris/.

Zsigmond a pápától elbúcsúzva, Svájcba ment; Brenti Andrást, a kalocsai érseket pedig Konstanzba küldte, hogy a város lakóitól esküt vegyen ki a császár feltételeinek elfogadására és megtartására; vagyis, hogy kötelesek a zsinaton megjelenteket elszállásolni, élelemmel ellátni, bántatlanságukat biztosítani stb. A konstanziak elfogadták a feltételeket és esküvel ígérték azok megtartását. Zsigmondnak fáradozása tehát ebben a tekintetben is sikerrel járt.

A pápa és a császár is felszólították az ellenpápákat, hogy a siker érdekében ők is megjelenjenek a zsinaton. XII. Gergely azonban kijelentette Zsigmondhoz intézett egyik levelében, hogy "szent Péter igazi utódja a bitorló által hirdetett zsinaton nem jelenhetik meg." 7./ Zsigmond azonban ^{nyílv} nem csüggedett, hanem bizalommal tekintett a zsinat elé.

III. A konstanzi zsinat./1414-1418./

79. A zsinat megnyitása. A zsinat tartásának ideje már közel volt. XXIII. János, mintha meggondolta volna a dolgot, már azzal a gondolattal foglalkozott, hogy nem megy el a zsinatra, de kitérnie lehetetlen volt. Rászánta azért magát, hogy a nagyobb baj elkerülése végett, a zsinaton megjelenik, de nem azért, hogy ítéljenek róla, hanem; hogy ő ítéljen. 1414 október 28-án érkezett Konstanzba, hol nagy pompával fogadták. Megjelenése így törvényes zsinattá avatta a konstanzi zsinatot. November 5-én a szokásos formák megtartásával XXIII. János ünnepélyesen megnyitotta.

A zsinat a pápa elnöklete alatt november 16-án tartotta első nyilvános ülését. Az első vereség ez alkalommal érte őt, amennyiben a zsinati atyák többsége úgy döntött,

7./ Fraknói V. Magyarország és a római szentszék. I kötet V. fejezet 331. lap.

hogy a konstanzi zsinat egészen új zsinat, nem pedig Polytatása a pisainak, mint ahogyan XXIII. János szerette volna megállapítani, mert ez esetben őt törvényes pápának ismerték volna el. A második vereség akkor érte, amidőn d' Ailly és Filastre bíbromokok sürgetésére a zsinat a nemzetek szerint való szavazás mellett döntött és így párthívei nem juthattak többséghez, mert azok nemzetek szerint oszlottak meg. A zsinatnak ilyenén döntése páratlan a zsinatok történetében. Eddig az volt a szokás, hogy a zsinat tagjai fejenként szavaztak; ettől most eltértek. Az új eljárás szerint a zsinati tagokat 4 nemzetbe osztották /olasz francia, angol és német, később a XIII Benedektől elpártolt spanyolok alkották az 5-ik nemzetet./ Minden nemzetnek egy-egy szavazata volt. A magyar nemzetet nem vették külön nemzetnek, jöllehet erre a megjelentek nagy számánál fogva jogot tarthatott volna: hogy ez nem történt, elfogadható magyarázata ennek a következő. A zsinat első éveiben még alig volt jelen egy-két magyar főpap; ezeket kevés számuk s az uralkodó személyének közös volta miatt a német nemzethez csatolták. A német, magyar, lengyel egy nemzetbe tartozott. Később ugyan mind tömegesebben jelentek meg a magyarok is, de ekkor már az új nemzeti beosztás sok nehézségbe ütközött volna, nagy fejetlenség, zavar származhatott volna belőle, s azért megmaradtak továbbra is az első beosztásnál. A zsinat megnyitásán az ország primása Kanizsay még nem volt jelen, mert Zsigmond 1416 aug.10-én Londonból írta neki, hogy amint értesült, az érsek itthon az országos ügyekkel van elfoglalva.8./ Ő tehát 1416-ban még itthon volt és mint kancellár a király és nádor távollétében intézte az ország ügyeit. Indulásáról biztos adatunk nincs ugyan, de annyit tudunk, hogy a következő év elején már Konstanzban találjuk, mert a Hardttól fennmaradt "Fasti" ezeket írja róla: "1417 február havának 3-ik napján az esztergomi érsek Konstanzba jött." 9./ Vele együtt érkezett a zsinatra számos magyar főpap is.

8./ Karácsonyi i.m. VI.fej. 67.1.v.Katona:Hist.Crit XII c

9./ Karácsonyi i.m. VI.fej. 68.1.

A zsinaton megállapították még azt is, hogy kiknek van szavazati joguk. Szavazati jogot gyakoroltak a püspökök, szerzetes apátok, prépostok, a szerzetes rendfőnökök, továbbá a káptalanok, egyetemek és a távollevő fejedelmek küldöttei. A bíborosok most is külön testületet alkottak ugyan, de semmiféle kiváltságos joguk nem volt a többi szavazókkal szemben. Ez a jelenség nagyfontosságú volt azért, mert így a reformpárt abszolút többsége biztosítva volt.

VIII. Zsigmond Konstanzba érkezése.

A zsinat életében jelentős fordulat állott be Zsigmond császár és magyar király érkezésével. A zsinati atyák már két hónapja gyűléseztek, de döntő lépésre még nem határozták el magukat. A lelkek teljes bizonytalanságban voltak. Zsigmond megjelenésétől sokat vártak. Azt gondolták, hogy csakis úgy tudnak valamit elérni, ha a császár tekintélye is támogatja a zsinati határozatokat. Magatartásától sok függött. Nála nélkül a zsinat valóban nem szüntette volna meg az egyházszakadást; az anarchia szelleme továbbra is kísértett volna. Egyedül az ő bölcs és erélyes föllépésének köszönhetette, hogy ezt az égetően sürgős kérdést szerencsésen megoldotta.

Zsigmond már útban volt Konstanz felé. Kíséretében ne-jén, Cillei Borbálán kívül a birodalom számos előkelő főurai és vitézei voltak. 1414 december 24-én, karácsony vigiliáján 4-5 óra között vonult be Zsigmond Konstanzba. Az ünnepélyes fogadtatás a következőképen ment végbe. Amint megérkezett, kíséretével együtt a székesegyházba ment, hol XXIII. János a főpapsággal egyetemben fogadta. A pápa ékes szavakban magasztalta a császár kiváló tulajdonságait és megköszönte a zsinat érdekében tett addigi fáradozásait. Majd megindult a menet a templom szentélye felé, ahol a pápa jobbán felállított díszes császári trón várta. Midőn odaérkeztek, azonnal elfoglalták helyeiket. A császár mellett jobb felől a királyné trónszéke állott. Zsigmond fenséges alakja tiszteletet keltett a jelenvotakban; bíborpalástot viselt, fején császári korona ékeskedett. A császár mellett a brandenburgi örgróf állott, kezében a császári jogart tartotta. A császár közvetlen közelében a szász gróf kivont karddal állt a kezében.

A pápa és a császár között az ő veje foglalt helyet, aki aranyos kerek almát tartott a tenyerén.

Zsigmond ekkor felolvasta a "Rendelet ment Augusztus császártól" kezdetű evangéliumi szakaszt, melynek befejeztével a pápa kardot nyújtott át neki annak jeléül, hogy mint császár és római király köteles az egyházat minden támadással szemben megvédelmezni. Zsigmond elérékenyülve a pillanat hatása alatt, de azért lelkes szavakban ígérte meg, hogy legszentebb kötelességének tartja az egyházat mindenkor megvédeni és ügyét diadalra juttatni. Ezek után a jelenvoltak boldogan tértek szállásaikra.

9. A magyar nemzet részvétele a konstanzi zsinaton.

Zsigmond császár megérkezésének hírére a magyarok is számosabban jöttek Konstanzba. Magyar szótól viszhangoztak Konstanz falai. Hazánk fiai valósággal tüntettek az egységes anyaszentegyház eszméje mellett azzal a fényes névsorral és nagy számmal, melyet a zsinat történetírója az utókor számára feljegyzett róluk.

A zsinaton résztvevő magyar egyházi és világi férfiak díszes névsora a következő :

Főpapok :

- . Kanizsay János esztergomi érsek 160, mások szerint 260 kísérvél.
- . Brenti András kalocsai érsek 28 kísérvél.
- . Scolari András váradi püspök.
- . Dominis Simon trauai /dalmát/ püspök 6 kísérvél.
- . Fernandus fehérvári püspök; valószínűbb, hogy a nándorfehérvári, mert az erdélyi /: gyulafehérvári:/ püspök ekkor Upori István volt.
- . Miklós ceretei vagy teretei címzetes püspök. Spalato-i származású ferencrendi szerzetesből előbb a győri püspök helyettese, 1417 aug.1-én pedig scardonai püspök lett, de még ez évben meghalt.
- . Miklós valószínűleg brassai dékán és valami címzetes érsek vagy püspök, de hogy miféle, azt nem lehet meghatározni, mert majd "Vatracensis", majd "Vatiensis", majd _____

- "Vidliensis"-nek írják; 13, mások szerint 3 kísérvél.
 A "Coronensis" /Brassó/ "Cornicensis", "Cronocensis in ungeren und türken" nevezetek alkalmasint mind lakására vonatkoznak.
8. Fejérvári /deWisenburg/ László /Wasla/ aquae-i püspök.

Prépostok.

9. Szentgyörgyi Vince Benedek székesfehérvári nagyprépost, Zsigmondnak mindenütt hű utitársa és tanácsosa 20 kísérvél.
10. János esztergomi nagyprépost, római birodalmi alkancellár.
11. Péter esztergomi, Szent István-prépost, királyi secretarius.
12. Csetneki László esztergomi, Szent György-prépost.
13. Eski János pécsi prépost, budai plébános, magyar kir. alkancellár.
14. Késmárky György, győri Szent Béla-prépost.
15. Lukács kalocsai prépost
16. László egri — prépost
17. Miklós "ricinensis" /nyitrai ?/ prépost.
18. Lambert ó-budai prépost, a hittudomány doktora.
19. Henrik budai prépost /melyik ? nem tudjuk / szintén a hittudomány doktora, mindketten egyszersmind a budai egyetem küldöttei.
20. Domokos aradi /?/ prépost.
21. Rozgonyi Simon nagyszombati Szent László - prépost.
22. Henrik váradi kis vagy talán előhegyi prépost.

Kanonokok.

23. Móde másutt Chade János a szépművészetek mestere, ó-budai olvasó és váradi kanonok.
24. Tamás esztergomi kanonok, a törvények /decretorum/ doktora, 8 kísérvél.
25. Thordassy János esztergomi, váci és ó-budai kanonok.
26. Békassy Miklós sasvári főesperes.
27. Békassy Mihály szepesi olvasó kanonok.
28. Domokos doktor, váradi őrkanonok.

Szerzetes rendüek .

29. Nagymihályi Albert auranai (vranai) perjel, jánoslovag
30. Frigyes garam-szentbenedeki apát.
31. Bolognai Miklós szintén garam-szentbenedeki apát, 18 kísérvével.
32. Tamás a /siklósi ?/ Szentháromság monostorának apátja, 12 kísérvével.
33. Ferenc kapornoki apát, 12 kísérvével.
34. Albeni Henrik kolozs-monostori apát, 6 kísérvével, mind benedekrendiek.
35. Keresztély a pilisi Boldogs.Szüz monostorának apátja cisztercita, 7 kísérvével.

Tudósok .

36. Diernach-i / Ha Diernach Tyrnau = Nagyszombat, akkor Nagyszombati/ Máté, a hittudomány és a törvények doktora.
37. Wissenburgi / Wissenburg-Fejérvár / Tamás, a hittudomány doktora.
38. Vicomercatoí Tádé a törvények doktora.
39. Bissnau Miklós a törvények doktora.
40. Kloststein Simon az orvostudomány doktora; a két budai préposttal együtt, tehát összesen heten, a budai egyetem küldöttei.
41. András a szépművészetek mestere.
42. Miklós a " "

Egyéb egyházi férfiak .

43. Szirmay Péter a királyi kápolna őre.

Főurak.

1. Garay Miklós nádor, 300 főnyi kísérettel.
2. Szécsy Miklós volt nádor, fényes kísérettel.
3. Stibor volt erdélyi vajda, 60 főnyi kísérettel.
4. Szántai Laczk Dávid erdélyi vajda.
5. Albeni János horvát és dalmát bán.
6. Maróthy János volt macsóí bán, 27 főnyi kísérettel.
7. Tar Lőrinc főpincemester.
8. Lévai Cseh Péter főlovászmester, 36 főnyi kísérettel.
9. Silstrang Péter volt pozsonyi főispán

9. Marczaly Dénes a székeltek volt ispánja és somogyi főispán.
1. ifj. Garay Miklós a nádor fia, 40 főnyi kísérettel.
2. Kőrögyi Fülöp, 30 főnyi kísérettel.
3. Ozoray Pipó temesi főispán, 60 főnyi kísérettel.
4. Kanizsai János az érsek unokaöccse.
5. Perényi Miklós és testvére.
6. Perényi László, ketten 36 főnyi kísérettel.
7. Rozgonyi György és testvére
8. Rozgonyi István, mindketten királyi kardhordók.
9. Csapay András a sárkányrend vitéze, Zsigmond asztaltársa.
10. Tamássy Miklós.
1. Tamássy László fényes kísérettel.
2. Héderváry Lőrinc, a királyné főlovászmestere.
3. Móríczhidai János, 14 főnyi kísérettel.
4. Ónodi Zudar István.
5. Ónodi Zudar Simon.
6. Ónodi Zudar Jakab 8 kísérővel.
7. Böcsi Zudar Benedek, 24 főnyi kísérettel.
8. Kusalyi Jacsk János.
9. Kusalyi Jacsk Mihály.
10. Losonczy Zsigmond, 10 kísérővel.
1. Losonczy Dénes, 16 kísérővel.
2. Lindvay Herczeg Péter.
3. Pálóczy Imre, 30 főnyi kísérettel.
4. Korbaviai Ferencz, 10 kísérővel.
5. György.
6. Tamás.
7. Albert horvát grófok /von krauaczen/ talán a "Frangepánok" közül.
8. Székcsői Herczeg Péter.

Kisebb nemesek .

9. Buzlay Balázs.
10. Beregszói Hagymássy László, 10 kísérővel.
1. Kazai Kakas Loránd.
2. Kazai Kakas Gyula.
3. Hassági Farkas Márton, sárosmegyei nemes.
4. Déghy Sebestyén, nyitrai megyei nemes.
5. Bajmóczy Bilang.
6. Bajmóczy Onoffrius, ketten 16 főnyi kísérettel.

47. Petri Dersffy Benedek, szabolcsmegyei nemes.
48. Osztopáni György, somogymegyei nemes.
49. Gyalokai János sopronmegyei nemes.
50. Jányoky Lőrinc
51. Jányoky András
52. Szász Lőrinc
53. Mellétei Baróczy János
54. Hothwafőy Tamás
55. Szirmay György
56. Zaversyai Márk

Nemesek az esztergomi érsek kíséretében.

57. Lóssy Beled
58. Lóssy László
59. Lóssy Demeter
60. Ispán János
61. Szécsy Jakab
62. Zobonya / akeresztneve elmaradt /
63. Ostffy János, a Kanizsayakkal vérrokon család tagja
64. Tatini /?/ Miklós

Végre 15 ismeretlen nevű főúr és nemes.

A városok közül követeket küldöttek : Buda, Pozsony, Nagyszombat, Sopron, Kassa / 3 személy /, Gyulafehérvár / 6 személy /, Brassó / 5 személy /, Kolozsvár / 4 személy. / 10. /

X.10. A magyarok és a többi résztvevők száma.

Ha gondosan áttanulmányozzuk e díszes névsort, önként felmerül az a kérdés, vajjon mi bírhatta a nemzetet arra, hogy ily nagyszámban képviseltesse magát a zsinaton, ami a zsinatok történetében még sohasem fordult elő? Semmi más, mint a magyar egyház érdeke. Hogy mik voltak a nemzet kíváncsi, ezekről értekezésem más helyén fogok szólni. Másik fontos mozzanat, mely a nemzetnek ily nagy számban való részvételét megvilágítja, mi lehetne egyéb, ha nem az egyetemes kath. egyház ügyéért való általános lelkesültség. A magyar nemzet mélyen érezte ugyanis azt

a nagy szerencsétlenséget, melybe az egyházszakadás sodorta az egyházát és vele együtt a keresztény népeket. A nemzetet az a forró vágy hevítette, hogy a súlyos megpróbáltatásokat szenvedő anyaszentegyházra a béke napjai felvirradjanak. Meggyőzni akarta a világot arról, hogy mint az egyház hú fia szívvel-lélekkel osztozik annak nemcsak dicsőségében, hanem bánatában is. A magyar nemzet eme tetteivel fényes bizonyosságát adta az egyetemes egyház sorsa iránt való érdeklődésének.

Miként az itt közölt névsorból is látjuk, nem csupán az egyházi férfiak törődtek a kath. egyház ügyével, hanem a világiak is ugyanoly lelkesedéssel karolták fel azt. A magyar tudósok, államférfiak és vitézek a zsinaton való szereplésük dolgában más nemzetek fiaival is kiállották a versenyt. A vitás ügyekben sokszor döntő szerepet vittek. Szavuknak súlya volt. A nemesség inkább fegyveres szolgálatával használt a zsinatnak és a királynak egyaránt. Mert míg egyrészt magyar vitézek védtek a királyt utazásai közben a veszélyektől, másrészt a zsinatnak tettek nagy szolgálatot azzal, hogy azokat, kik a zsinati határozatoknak ellenszegültek, engedelmességre szorították. Ha mindezt tekintetbe vesszük, úgy bátran elmondhatjuk, hogy az egyház szent ügyének daldalra jutását csak a magyar nemzet részvétele biztosította.

A zsinaton megjelent magyarok száma Fraknói állítása szerint 1157-re tehető. Hozzáadva a nem hivatalosan megjelentek számát is, úgy a Konstanzban időző magyarok száma a kétezzret is fölülmúlta.

Ezek után kíváncsian vehetjük fel azt a kérdést, vajjon mennyien lehettek a zsinaton, hány ember fordulhatott¹¹⁶⁰ ekkor Konstanzban? Richenthal Ulrik történetíró a zsinati üléseken résztvevők számát 72.460-ra becsüli. A zsinat egész tartama alatt állítólag több mint százezer ember megfordult Konstanzban. Nemcsak így általánosságban, hanem részleteiben is nagy számokkal találkozunk, mi arra enged következtetni, hogy a konstanzi egyetemes zsinat tartásának szükségessége a köz tudatban gyökerezett. A legmagasabb egyházi méltóságok viselőitől az egyszerű áldozópapokig, a királyoktól az utolsó polgárig minden rendű és rangú személyiség képviselve volt ezen a zsinaton. Statisztikai összeállítás alapján a következő egyházi és világi személyiségek voltak képviselve: XXIII. János pápán és Zsigmond császáron kívül jelen volt 33 bíboros, 5 patriarcha, 47 érsek, 238 püspök, 500-nál

több apát, 37 egyetem 200 képviselőjével, 83 fejedelmi követ, 71 herceg és fejedelem, 212 gróf és báró, 1500 lovag, 824 városi követ, 18.000 pap. 11./ Ezek a számok tulajdon-képen csak azokat jelentik, kiknek befolyása habár kis mértékben is, de mégis érvényesült ülések alkalmával a zsinat menetére. Kivülök még természetesen sok ezer kíváncsi fordult meg a városban rövidebb-vagy hosszabb időre. Ily hatalmas embertömegnek elszállásolása, élelmezése és fegyelmezése roppant nagy gondokkal és vészödséggel járhatott. A rend fönntartása tekintetében kitűnő szolgálatot teljesítettek a magyar víkészek különösen akkor, amidőn az izgalmak hatása alatt lázongó tömegeket kellett megfékezni.

IV. Causa unionis. A pápák lemondatása s új pápaválasztás.

11. XXIII. János magatartása és szökése.

Már a zsinat megnyitása alkalmával, az olaszokat kivéve, minden oldalról a bizalmatlanság jeleivel találkozott XXIII. János. Ezt csakhamar tapasztalnia kellett, de a válságos helyzetben minden reményét Zsigmond császárra helyezte. Remélte, hogy Zsigmond jelenlétével ez a bizalmatlanság megfog szűnni, hiszen a Como-lodii találkozás alkalmával barátságát és oltalmát ígérte neki. Jobb reménye nem teljesült, mert Zsigmond eljárása egészen másra engedett következtetni.

Alighogy megérkezett Konstanzba Zsigmond, megparancsolta, hogy a város kapuit zárják be, a kijáratokhoz pedig magyar fegyveres katonákat állíttatott. Ez az intézkedés a pápa félelmét csak növelte. Ha mindenki elhagyta is őt, balsejtelme azonban nem csalta meg.

1415 januárjában már arról beszéltek, hogy le kell mondatni mind a három pápát, máskülönben béke nem lesz. Az ellenzéki hangulat mind erősebben nyilvánult meg XXIII. Jánossal szemben. Vádlevelet nyújtottak be ellene, a

vádakat ugyan elvetették a február 15-iki ülésen, azt azonban határozottan követelték tőle, hogy mondjon le. Mivel belátta, hogy a lemondás elől többé kitérnie nem lehet, elhatározta azért, hogy lemondási szándékát bejelenti a zsinatnak. Március 2-án nyilvános ülés volt, amelyen XXIII. János kijelentette, hogy kész lemondani, de csak úgy, ha Gergely és XIII. Benedek is hasonló-képen tesznek. Mikor helyzete rosszabbodott, ígéretét megbánta s mivel elfogatásától is tartott, 1415 március 20-án a tirolai herceg, Frigyes segítségével bízva, lovászházában éjnek idején Konstanzból megszökött. Levelet hagyott hátra, melyben tiltakozott a zsinat bárminemű határozata ellen; a pártjabeli bíborosokat pedig Schaffhausenbe rendelte. A szökés híre nagy zavart támasztott a zsinati atyák között; nem tudták mitévők legyenek aváltozott helyzetben. Sokan már egyáltalán lemondtak arról a reményről, hogy a zsinat együtt maradhasson. Csomagoltak, hogy hazamenjenek. Kis-lelkűség vett erőt az embereken. A helyzet tehát úgy alakult, hogy a zsinat végképen való feloszlásától lehetett tartani.

Zsigmond király ebben a válságos pillanatban jött a zsinat segítségére. Lélekjelenléte és erélyes föllépése akadályozta meg csupán a zsinat feloszlását és az atyákat együttmaradásra bírta. Azonnal megtette intézkedéseit. Szigorúan meghagyta, hogy senkit se engedjenek ki a városból, az örököket megkettőztette, a lázongókat elfogatta; majd XXIII. János elfogatására s ha kell, háborúra készült.

Ezalatt a zsinat tovább folytatta üléseit. Csakhamar a szélsőséges elem kerekedett felül. A március 26, 30 és április 6-án tartott ülések alkalmával Zabarella, D. Ailly bíborosok és Gerson párisi kancellár izgató beszédei-re kimondták, hogy a konstanzi zsinat, mint a Szentlélek nevében egybehívott törvényes egyetemes zsinat a küzdő katolikus anyaszentegyházat képviselvén, hatalmát egyenesen Jézus Krisztustól nyerte s azért mindenki- legyen bármily méltóságban, tehát még a pápa is-engedelmeskedni tartozik neki azokban, mik a hitre, az említett egyházszakadás megszüntetésére, a hussita eretnekség kiirtására és az egyháznak főben és tagokban való általános reformálására vonatkoznak. A pápának nincs joga a zsinatot annak hozzájárulása nélkül feloszlítani, elnapolni vagy máshová

thelyezni " 12./

Az egyetemes zsinat joghatóságára vonatkozó egészen új látott itt napvilágot; ez a határozat a " concilium sup- a papam" elvnek nyilvános kihirdetése volt. A zsinat korlát- an joghatóságot gyakorolt további intézkedéseiben és határo- ataiban, pápákat foszt meg méltóságuktól és önkényes rende- eteket hoz. Igaz hogy az adott körülmények között másképp nem s cselekedhetett, kitűzött célját így tudta elérni.

A zsinat, melynek /:6-ik:/ ülésén ekkor Viviers ostiai lbornok elnökölt, küldöttséget menesztett XXIII Jánoshoz, ogy Konstanzba való visszatérésre szólítsa fel. A főlshóli- ásnak azonban a pápa nem tett eleget. A zsinat ekkor megidéz e, de ő a kitűzött határidő alatt /:8 nap:/ sem jelent meg zsinat ítélőszéke előtt; mire a zsinat /10 és 11-iki ülés- zakán/ megfosztotta pápai méltóságától.

XXIII. János nagyobb biztonságba akarván magát helyezni, ltökélte magában, hogy a franciák tetszését megnyerje, A- ignonba megy. Szándékát azonban nem valósíthatta meg, mert midőn már útban volt Avignon felé, brandenburgi Frigyes ör- róf, ki miután a Zsigmond által küldött csapatok segítségé- el legyőzte a tivoli herceg, Frigyes seregét, Freiburgban lfogta a menekülő pápát és mint foglyot Radolfszellben ő- izetben tartotta. Fogságában jól bántak vele, kellő tiszte- etben tartották és szükségesekkel ellátták. Itt várta be orsának eldöltét. Midőn hírül vitték neki a zsinat határo- atát, ő azt készségesen fogadta, csupán arra kérte a zsina- ot, hogy életének kegyelmezzon. . A zsinat mint tudjuk le- ette őt, de mint fogoly még három évet töltött Gottlieben

2./"Haec sancta synodus, in Spiritu Sancto congregata legi- ime, generale concilium faciens, ecclesiam catholicam mili- antem repraesentans; potestatem a Christo immediate habet ui quilibet cuiuscunque dignitatis, etiamsi papalis existat bedire tenetur in his, quae pertinent ad fidem et exstirpa- ionem dicti schismatis et haeresis Hussitarum et reformati- nem generalem ecclesiae in capite et membris." Kazali Imre: Az egyetemes egyháztörténelem II.köt.140.1.

várában, majd Heidelbergben és Mannheimben; attól féltek hogyha szabadon bocsájtják újabb zavarokat fog előidézni. Szabadságát csak 1418-ban nyerte vissza, amikor is Lajos pfalzi grófnak váltságdíjúl 30.000 aranyforintot fizetett. Ezután Firenzében telepedett le, hol bűnbánatot tartva nagy visszavonultságban élt. V. Márton, az új pápa feledve a mulatot megbocsájtott neki, a tusculumi püspökséget neki adta és mint ilyen fejezte be hányt-vetett életét 1419-ben.

12.XII Gergely és XIII Benedek további sorsa.

A zsinat okulva XXIII.János példáján, a másik két pápával már gyorsabban akart végezni.

XII. Gergely semmiféle nehézséget nem okozott a zsinatnak. Számolt már a helyzettel. Malatesta Károlyt, Rimini herceget azzal az üzenettel küldötte Zsigmondhoz, hogy kész lemondani, de csak azon föltétel alatt, ha a zsinat nem tekint magát törvényes zsinatnak, mivel nem törvényes pápa /XXIII.János/ hívta egybe; ha beleegyeznek, hogy most ő, a törvényes pápa hívja össze, végül ha az ekként összehívott zsinaton ~~(összehívott zsinaton)~~ sem Cossa Boldizsár sem senki más nem elnököl. Zsigmond e föltételeket a zsinat elé terjesztette, mely azokat elfogadta.

Új és meglepő fordulat ez a zsinat történetében. Akkor, amidőn a zsinat elfogadta XII. Gergely föltételeit, mint célra vezetőt ezzel elismerte azt, hogy az eddig tartott 13 ülés ~~szaka~~ nem egyetemes zsinat jellegű, következésképen hozott határozatai sem érvényesek. Ebből pedig mi következik? Az következik, hogy a konstanzi zsinat, mint törvényes egyetemes zsinat csak most kezdődött. Hogy a tényállás ez, kitűnik a zsinati atyák eljárásából.

1415 július 14-én a zsinat újból összeült tanácskozássra, hogy az ellenpápa ügyében döntsön. Az elnöki tisztet ekkor Zsigmond császár vette át. Ezután Malatesta, mint pápai követ felolvasta a zsinatot egybehívó pápai bullát, majd az ekként összehívott zsinatot törvényes zsinatnak mondotta ki. Az elnöklést ezután Viviers és Brogny biborosok vitték és így a XIV. ülés már mint törvényes zsinat első ülése volt. Malatesta herceg ekkor ünnepélyes formában felolvasta XII. Gergelynek a pápaságról lemondó íratát, mit a zsinat közlel

kesedéssel elfogadott és helybenhagyott. Hálából a zsinat a volt pápának a portói bíboros püspökséget és az anconai helytartóságot adományozta. Gergely még a zsinat későbbi ülésein mint bíboros püspök részt is vett. Meghalt 1417 okt.18.-án.

Hátra volt még XIII. Benedek. Benedek már nem volt oly engedékeny, mint Gergely. Zsigmondnak és a zsinatnak azonban főttörékvése az volt, hogy őt is lemondásra bírja. Ez pedig nehéz feladat volt. A zsinat először küldöttség útján szólította fel a lemondásra, de hiába. Zsigmond ekkor maga személyesen kereste föl a pápát Perpignanban, hogy tárgyaljon vele a módozatokat illetőleg, de nem sikerült neki sem rábírni a lemondásra, mert oly súlyos föltételeket szabott, hogy azokat sem Zsigmond, sem a zsinat nem fogadhatta el. Zsigmond másképp próbált szerencsét. Felszólította a spanyol fejedelmeket, hogy pártoljanak el Benedektől és egyesüljenek a zsinattal, mert csak így tudják megteremteni az egyház békéjét. Zsigmond célt ért. A spanyol fejedelmek a marbonnei egyezségben /1415 dec.13./ kimondották, hogy XIII. Benedeket ezentúl ők sem ismerik el törvényes pápának, többé nem támogatják, a zsinatnak pedig bejelentették csatlakozásukat /1416 okt.15-én/ és mint ötödik nemzet vettek részt a zsinati üléseken.

Midőn a zsinat erről tudomást szerzett, újból megidézte Benedeket, de ő most sem jelent meg, miért is perbe fogták. Elbizakodottsága, vagy inkább elvakultsága nem ismert határt. Egyik levelében a zsinatot a szakadárak és eretnekek gyülekezetének mondotta. Miként-írja ~~8~~-annak idején Noé bárkájában volt az egész emberiség, úgy most az igazi egyház Peniscola várában van. A zsinat azonban másképp gondolkodott e felől; nem habozott sokáig, hanem gyorsan határozott és cselekedett. Az egyház békéjének megteremtése végett a zsinat /37-iki ülésén/, mint esküszegőt, szakadárt és eretneket megfosztotta a pápai méltóságtól és az egyházból kiközösítette. Így halt meg, mindenkitől elhagyatva, 1423 május 23.-án.

13. Az egyházszakadás megszűnése, V. Márton.

1417 november 8-án ült össze a bibornoki testület pápaválasztásra. Sokáig találgatták, hogy ki lesz az új pápa. A szavazatok aránya nagyon megosztott az egyes személyek között. A harmadik nap végre meghozta az eredményt. A szavazatok többségét ezen a napon / nov. 11-én / Colonna Ottó bíboros nyerte el, őt választották meg az egyház fejévé. A választási nap védszentjének / Szt. Márton / tiszteletére V. Mártonnak nevezte magát. /1417-1431 / Ez a választás reánk nézve azért nevezetes, mert hazánkat ekkor Dominis Simon ^{az első magyar} ~~Ara~~ püspök képviselte.

Altalános volt az öröm, a harangok zúgása ezt hirdette a világ négy tája felé. Végre megszűnt az egyház-szakadás, a béke angyala leszállt újból az egyházra, hogy aztán vele maradjon mindvégig. Az új pápa személyi kiválósága elég biztosíték volt arra, hogy a pápaság tekintélye ismét fölemelkedjék arra a magaslatra, melyen egykoron volt. A zsinat tehát feladatának első részét szerencsésen megoldotta.

V. Causa fidei . A hussita eretnekség kárhoztatása.

A zsinat tovább folytatta üléseit. Az egyházszakadás megszűnése után még két fontos ügyet kellett elintéznie. az egyik a hussita eretnekség megítélése és kiirtása, a másik az egyház reformjának elkészítése volt. Roppant nehéz helyzetet teremtett ekkor már a széltében elterjedt hussita eretnekség. Hogy tisztább képet adkothassunk magunknak a zsinat magatartását illetőleg ez ügyben, ismerünk kell a hussitizmus keletkezését és annak elterjedését. Ezt azért is meg kell tennünk, mivel hazánkat is közelebből érintette a nagy vallási mozgalom.

14. A hussitizmus keletkezése.

A XIV. század második felében az egyház sokféle támadásnak volt kitéve. Az ellenszenv mind fokozottabb mértékben nyilvánult meg, annyira, hogy az egyházat már a megsemmisülés veszélye fenyegette. Különösen a pápaság tekintélye, a papi vagyon és az egyháziak erkölcs-i élete ellen támadtak egyesek.

Ez időtájt Csehország volt leginkább a vallási forradalmak hazája. Az álmisztikus szektáknak egész tömege urjázott föl ez országban. Wykliffe tanai itt sokkal aradandóbb nyomot hagytak, mint magában Angliában. Hogy ennek okát megérthessük, egy rövid történeti visszapillantást kell vetnünk az akkori állapotokra. - Csehország népe abban az időben nehéz viszonyok között élt. A kath. egyházat ott németek kormányozták; metropolitája /érseke/ mainzi érsek vált. A nép vallásos volt ugyan, de roppant lamaradott. Vezető szerepet a kevesebb számú, de sokkal műveltebb németiség vitte. A szegényebb néposztálynál a wálaiak szigorúsága és életmódja kezdett elterjedni, ez pedig önnnyen a fennálló rend megbolygatására vezethetett; az elégtelenséget csak növelte. Némileg javult a helyzet János király idejében /1310-1346/, aki a prágai püspökséget a pápa engedelmével érsekség rangjára emelte. Sokat tett ardubici János prágai érsek az egyházi állapotok javítása örül, de a nyomában felébredt nemzeti öntudat csakhamar émet gyűlöletté változott. A vallási forradalmak tevény munkát fejtettek ki az alsóbb néposztályok között; s a ép vakon hitt vezéreinek. Nevezetesebbek közülök: aldhauseni Konrád, Kreimsieri Militz János, ki a világ égének elérkeztével rémitgette a népet, míg Janowi Mátyás z elvilágiasodott és gazdagságban elmerült papság ellen írt s szónokolt. Ezek a demagógok mindenütt izgattak és lázítottak az egyház, és vallás ellen. A nép pedig mielőtt erkölcsi egyetemesről hall, hitelt ad azoknak. Így támadnak azután az ellentétek a konservatív és reformokat óhajtó tábor között, mik pedig előbb-utóbb forradalomra vezetnek.

Ezek a reformatorok csak előhírnökei voltak annak a nagy vallási mozgalomnak, mely hussitizmus név alatt egész csehországot forradalomra hajtott, a népet megrontotta, z országot tönkretette. Ennek az új vallási forradalomnak rtehmi szerzője Huss János prágai egyetemi tanár volt.

15. Huss János élete /1369-1415/

Az eretnekek nagy vezére Husinec nevű kis faluban született 1369-ben. Földműves szülei vallásosan nevelték, már kicsiny korában papnak szánták. A tehetséges ifjút a Gond- iselés éles ésszel és kiváló szónoki képességgel áldotta eg. Az alsóbb fokú iskoláinak végeztével egyetemi tanulmányokra adta magát. Pályáján gyorsan haladt előre.

1323-ban a prágai egyetemen előbb a filozófia, 1394-ben pedig a teológia borostyánkoszorusa / baccalaureatusa / lett. 1396-ban a szépművészetek mestere / magister artium / két év múlva már egyetemi tanár. Régi vágya teljesült, mikor 1400-ban pappá szentelték. Nemcsak mint tanár, hanem mint hitszónok / prédikátor / is nagy hírnévre emelkedett. A szónoklat terén elért sikerei következtében 1402-ben a prágai érsek figyelmét is magára vonta, aki őt a Bethlehem kápolna lelkészévé, később zsinati prédikátorrá nevezte ki. Jó hírneve és fedhetetlen élete a királyi udvar előtt is bizalmat keltett; iránta bizonyosság reá, hogy Zsófia királyné gyóntatójának választotta. Nyilvános szereplése azonban ettől kezdve merészebb jelleget öltött. Egykori tanára, Janowi Mátyás, nagy hatással lehetett Hussra, kinek előadásai mély nyomokat hagytak az ifjú lelkében.

A wykliffita iratok tanulmányozása még jobban magával ragadta gondolkozását. Szüntelenül magasztalta az angol reformátort, valósággal rajongott érte, "aki mellett egy kis helyet szeretne az egekben" miként ő mondotta. Vallási dolgokban Wykliffe volt előtte a legfőbb tekintély. Az volt a főtörekvése, hogy az elmaradt és züllésnek induló cseh népet és papságot oly kulturális és erkölcsi magaslatra emelje, amely leginkább megfelel az ő gondolatvilágának. Boldoggá, hatalmassá akarta tenni nemzetét. Ezt pedig a wykliffita tanok terjesztésével vélte elérni. A reform vágya töltötte be a cseh nép lelkét s ezt a vágyat akarta kielégíteni Huss János.

Hussnak már kevés volt a szószék; az új szellemet az egyetem falai közé is bevitte. Maguk a tanárok megdöbbenve látták, hogy miként ejti hatalmába az új eszmeáramlat az ifjúságot. Ők itt már tehetetlenül állottak. Mit használt az, hogy az egyetem Wykliffenek 45 tételét cenzurázta. Ezzel még nem lett vége annak a mozgalomnak, melyet Huss oly ügyesen vezetett. Mindenben Huss keze működött; különösen kitűnt ez hitviták alkalmával. A régi nemzetségi ellentét evitákon csak jobban kiélesedett a cseh és német tanárok és tanítványok között. A kisebbségben levő cseh tanárok Huss Jánosnak fogták pártját és erősen támadták a konservatív, érzelmi németeket. Különösen nagy hullámokat vert fel az Urvacsora tanának wykliffita szellemben való magyarázata. Az egyházzal szülő írata pedig nyílt kihívás volt.

A vezető köbökben elítélték Huss ^{János} szereplését, de a nép ^{azért} védelmébe vette. Hogy a nép kegyét minél jobban megnyerje, az egész mozgalmat nemzeti ügynek tüntette fel. De csakhamar eljutott a mozgalom híre Rómába is, honnan pedig annak megszüntetését sürgették. foglalkozni

A cseh tanárok is már komolyan kezdtek az ügygel. Az 1408 május 18-iki hitvitázó gyűlés alkalmával a wyklyffita tanok 45 tételét némi megszorítással kárhoztatták. Sbinko prágai érsek megerősítette az ítéletet, de nem ítélte el a tanok követőit. Tévesen azt az információt adta Rómának, hogy Csehországban nincs többé eretnokség. A helyzetnek ilyen félreismerése arra bátorította Huss Jánost, hogy az ellenpápák ügyében a semlegesség kérdésének felvetésével a zavart még inkább növelje.

Az egyetem cseh tanárai ugyanis a semlegesség mellett döntöttek, a németek pedig ellene. A németek XII. Gergelyt ismerték el törvényes pápának. A cseh párt semleges magatartása III. Vencel királyt is Huss János érdekkörébe vonta. 1409 január 18-án királyi rendelet jelent meg, mely az egyetemen a szavazatok arányát /3:1/ akként változtatta meg, hogy a cseheknek 3, a többi nemzetiségnek /szász, bajor, lengyel/ együttvéve csak 1 szavazata lett. A régi szokásjog alapján eddig ugyanis a szásznak, bajornak, lengyelnek és csehnek 1-1 szavazata volt. Ez az ujitás a hatalmat egyszerre a csehek kezébe adta, miért is a német tanárok megharagudva elhagyták Prágát 5 ezer tanulóval együtt, és Lipcsében új /német/ egyetemet alapítottak. Nagy veszteség volt ez a prágai egyetemre és a cseh kulturális életre, de némileg kárpótolta a veszteséget. a lelkesedés.

A prágai egyetem Huss Jánost választotta rektorául, ki ügybuzgó és lelkes hazafi volt ugyan, de akinek befolyása a közszellem irányításában már ekkor félreismerhetetlen volt.

16. A szentszék magatartása Huss János ügyében.

A pisai zsinat ez időben választotta meg V. Sándort, akit a csehek törvényes pápának ismertek el. Huss János vakmerősége már nem ismert határt, azt kérte ugyanis a pápától, hogy Sbinko ellen vizsgálatot rendeljen el. A pápa azonban nem az érsek, hanem ő ellene rendelte el azt 1409 dec. 20-án. Az érsek a pápától kapott utasítás szerint járt el, mikor a wyklyffita iratok elégetését rendelte el, Huss Jánost

pedig eltiltotta a prédikálástól. Intézkedésével csak olajat öntött a tüzre. Az elfojtott bosszú még magasabbra lán-golt, mert az egyetem ismét védelmébe vette Huss Jánost. A király, hogy a pápai rendeletet hatályon kívül helyezte, ezzel az ügynek szabad folyást engedett. Huss János a pápához fellebbezett az ítélet ellen és kérte Colonna bíboros /a későbbi V Márton/ kiküldetését az ügy megvizsgálására. Az érsek midőn ezt megtudta, haragra gerjedve megparancsolta, hogy a wykliffita iratokat /200 kötetet/ égessék el, Huss Jánost pedig excommunicatióval sújtotta /1410 jul.16/ Erélyes föllépése megtette ugyan a hatást, mert sokan hívei közül elpártoltak Husztól, de az udvar és a nemesség egy része ~~hűen~~ kitartott mellette.

Colonna, mint a pápa megbízottja, Bolognába hívta Huss Jánost, hogy igazolja magát. A király ez ellen tiltakozott, mert attól félt, hogy a vitatkozás esetleg Hussra vereséggel fog végződni, azért az ügynek Prágában való elintézését kérte. Huss tehát nem ment el a bolognai találkozásra. A pápa hiába sürgette, hogy Rómában jelenjék meg, ő még ~~is~~ nem engedelmeskedett. A pápa Huss János ügyében most négyes bizottságot /4bíborost/ nevezett ki, mely a legszigorúbb egyházi büntetést szabta reá, pápai excommunicatióval sújtotta. Huss János mindennek dacára tovább izgatott és prédikált. Az érsek újból panaszt emelt ellene Rómában és a királynál. A további fejleményeket már be sem várva, Zsigmond királyhoz menekült Pozsonyba, hol 1411 szept.28-án meghalt.

A békés természetű érsek halála után senki sem remélte, hogy a fejlődő mozgalomnak gátat lehessen vetni. Nagy izgatottság és bizonytalanság uralkodott a lelkeken. Az ingerültséget még jobban fokozta a búcsúhirdetéssel való visszaélés. A pápa ^{nyomán} keresztesháborút hirdetett nápolyi László ellen és mindazoknak, kik a hadjárat céljaira pénzadományt ajánlanak fel, vagy abban személyesen részt vesznek, teljes búcsút engedélyezett.

Csehországban szintén kihírdették a búcsút, de a nép, melyet Huss János és Prágai Jeromos felizgatott a búcsúhirdetőket kigunyolta, tetteleg bántalmazta, sőt magát a pápát is gyalázta, a bullát pedig nyilvánosan elégette.

Az ügynek ilyen durva elfajulása bántotta Vencel királyt, aki megtiltotta a pápa gyalázását, a királyi rendelet

ellen vétőkre pedig halálbüntetést szabott. Ez a rendelet már elkészült; a forradalmi szellemet a király hatalma sem volt képes többé korlátozni. 1412. júl. 11-én három ifjú, név szerint: János, Márton és Staskó a tilalmat megszegte, őket a városi tanács elfogatta és kivégeztette. A Huss által felbujtogatott nép ezt látva, mint az igazságért halt vértanúkat a Bethlehem-kápolnában nagy pompával temette el. Ők voltak a hussitizmus első vértanúi.

Rómába is eljutott a prágai események híre. XXIII. János újból szigorú egyházi büntetéssel sújtotta Huss Jánost, a várost pedig interdictum alá vette, egyben Huss kiadatását és a kápolna lerombolását követelte.

Vencel király megrettent a pápa ezen erélyes föllépésére; belháborútól félve megparancsolta Huss Jánosnak, hogy azonnal hagyja el a várost s egyben arra kérte a pápát, hogy oldja fel a várost az interdictum alól.

Huss János már 1412. decemberében elhagyta a várost. A pápa ezután tényleg feloldotta Prágát az interdictum alól.

Huss János két évet töltött a különböző nemesi várakban. Régi szenvedélye azonban csak nem hagyta nyugodni. Újból előjött tehát, városokban, falvakban, szabad ég alatt, mezőkön prédikált és izgatott. Az új tanok hirdetésére nem volt elég neki már a szószék, hanem írásban is terjesztette azokat. Ekkor jelent meg a főműve is "Tractatus de Ecclesia" mi nem egyéb, mint eretnektanításának rendszerbe foglalása. Hussita katekizmusát latin és cseh nyelven írta meg s azt akarta, hogy úgy a művelt osztály, mint az egyszerű nép egyaránt olvassa. Így terjedtek el aztán az eretnek-tanok ott is, ahová ő el nem juthatott.

17. Huss János meghívása a konstanzi zsinatra.

Míg Csehországban a hussita tanokat széltében terjesztették, ezalatt Konstanzban a zsinatra készültek. Zsigmond császár a kedvező alkalmat felhasználva Vencel királlyal a hitszakadás megszüntetése végett tárgyalásokba bocsátkozott. Azt gondolta, hogyha nem fogadta el Huss János a pápa ítéletét, hanem egyetemes zsinatra hívatkozott, mert ez hívatott arra, hogy róla ítéljen, akkor Hussnak el kell jönnie Konstanzba. Mikor tehát Zsigmond Lombardiából visszatért, három cseh nemes lovagot Huss Jánoshoz azzal az üzenettel küldött, hogy ügyének megvizsgálása végett jelenjék meg a zsinaton.

csak
szólamunk *csak* *szólamunk* *csak* *szólamunk*
 Levelében "Menedéklevelet / *salvus conductus* / mellékelte,
 amelyet két példányban latin és német nyelven állított ki.
 A menedéklevél magyar nyelven így hangzik:

" Zsigmond, Isten kegyelméből a rómaiaknak mindig dicsőséges
 királya és Magyarország, Dalmácia, Horvátország stb. királya
 valamennyi és mindenegyes egyházi és világi fejedelmeknek,
 vezéreknek, örgrófoknak, grófoknak, nemeseknek, főnemeseknek
 főhivatalnokoknak, katonáknak, hűbéreseknak, kapitányoknak,
 hatóságoknak, kormányzóknak, helytartóknak, vámszedőknek, a-
 dófizetőknek és mindenféle szolgálatot tevőknek, városok,
 mezővárosok, falvak, helységek közönségeinek és azok vezető-
 ihek, valamint a mi és a szent birodalom egyéb alattvalóinak
 és híveinek, akikhez jelen soraink eljutnak, királyi kegyel-
 met és minden jót.

Tisztelendő tekintetes, nemes hű szeretteink!

Tisztelendő Huss János tanárt, a szent hittudomány boros-
 tyánkosszorosát és a művészetek mesterét, a jelen sorok felmu-
 tatóját, ki Csehországból a Konstanz városában legközelebb
 megtartandó egyetemes zsinatra utazik, akit a magunk és a
 szent birodalom védelmébe és oltalmába fogadtunk, mindannyio-
 toknak és közületek minden egyesnek teljes jóindulattal aján-
 lunk, óhajtván, hogy őt mikor hozzátok érkezik, szívesen fo-
 gadjátok, vele kedvesen bánjatok és azokban, amik úgy szára-
 zon, mint vízen való utazásának gyorsaságát és biztonságát
 illetik, vele szemben jóindulatot akarjatok és tartozzatok
 mutatni, nemkülönben őt szolgálival, lovaival, podgyászaival,
 felszereléseiével és mindenegyes más dolgával egyetemben min-
 denféle úton, kikötőben, hidon, földön, uradalmon, kerület-
 ben, joghatóságban, városokban, mezővárosokban, erődítmények-
 ben, falvakban és bármely más helységeitekben bármilyen vá-
 nak, hidpénznek, adónak és minden egyéb fizetésnek terhétől
 és továbbá minden akadálytól teljesen felmentve átmenni, meg-
 állni, állomásozni és visszatérni szabadon engedjétek és ne-
 ki, valamint övéinek, mikor szüksége van rá, biztos és sér-
 tetlen utazásáról gondoskodni akarjatok és tartozzatok, a mi
 királyi Főlségünk dicsőségére és tiszteletére. Kelt Speierben
 az Urnak 1413. esztendejében, október havának 18-án magyaror-
 szági stb. uralkodásunknak XXXIII. római uralkodásunknak pe-
 dig ötödik évében." 13./

Midőn Huss János ezen menedéklevelet megkapta, azonnal értesítette Zsigmond királyt, hogy minden bizonnal meg fog jelenni a zsinaton, hogy számot adjon hitvallásáról.

Mielőtt azonban Prágából útra kelt volna, latin, cseh és német nyelven írt felhívást függesztett ki a székesegyház, a plébániák és szerzetesházak kapuira. Ebben mindenkinek tudomására adta, hogy kész megjelenni a prágai érsek, mint a szentszék követe és a konstanzi zsinat előtt és bárkinek kész felvilágosítást adni hitvallása felől; ha tehát valaki bármiféle tévelyt vagy eretnekséget tud róla bebizonyítani, az jöjjön az érsek alnöklete alatt Prágában tartandó egyházmegyei zsinatra vagy Konstanzba, hogy az ellenvetéseket megtehesse és a kételkedést eloszlassa.

A felhívás magyar nyelvű szövege a következőképen hangzik:

"Hussineczi János tanár, a szent hittudomány borostyánkőszorúsa, meg akar jelenni a főtisztelendő Konrád atya, prágai érsek úr, mint az apostoli szentszék követe előtt, Csehország valamennyi főpapjának és papságának közeli összehívása alkalmával, mint hogy kész mindenkor számot adni minden őt kérdezőknek arról a hitről és reményről, amely benne él; látni és meghallgatni óhajt mindenkit összesen és egyenkint, akik neki tévedés makacsságát vagy bármiféle eretnekséget akarnak betudni, hogy ott iratkozzanak fel az isteni törvény és jog kívánalma szerint; ha a tévedés makacsságát vagy eretnekséget törvényesen rá nem bizonyítanak, ép oly büntetés^{re} reá. Mindenkinek megfelelni óhajt Isten segítségével a nevezett érsek úr és a főpapok előtt, valamint a legközelebbi konstanzi zsinaton, a törvény elé akar állani és a kánonok értelmében óhajtja kimutatni ártatlanságát Krisztus nevében. Kelt a Szent Bertalan ünnepe után való vasárnapon " 14./

A néphez szintén írt levelet még elútazása előtt s arra buzdította benne követőit, hogy tartsanak ki tanítása mellett és mindenkor erősek legyenek hitükben, mert amiként a Megváltót üldözték és halálra ítélték ellenségei, úgy neki is támadtak ellenségei a püspökök, szerzetesek és világi fejedelmek személyében. Kéri azért a híveket, hogy imádkoz-

zanak érette. Ha pedig Isten örök rendelése szerint meg kell halnia, akkor viszont látják egymást a mennyei boldogságban; de ha sikerül az Antikrisztus hálóját széjjeltépnie s a késő utódoknak jó példát szolgáltatnia, akkor Prágába újra visszatér, hogy örömük annál nagyobb legyen.

Miután mindent előkészítettek, Huss János elbűszűzött barátaitól s a hivektől, három cseh nemes és szolgák kíséretében útra kelt Konstanz felé. Utjáról maga számol be barátaihoz írt leveleiben, melyekből kitűnik, hogy amerre csak ment, minden városban jól fogadták; tisztelettel viseltettek iránta, a szükségesekkel elláták, sehol bántódása nem történt, a városi előljárókkal együtt étkezett, velük vitatkozott, a nép kíváratára prédikált. 15./

1414 november 3-án szerncsésen megérkezett Konstanzba, hol a Szent egy Fida nevű özvegyasszonynak a házában vett szállást. Pál téren

Másnap Clum János és Lacembok Henrik jelentették a pápának, hogy János mester megérkezett. A pápa még aznap fogadta kihallgatáson; feloldotta őt az excommunicatio alól, az interdictumot felfüggesztette reá nézve s így szabadon járhatott-kelhetett a városban, de a misézéstől és prédikálástól eltiltotta. Huss János a pápai tilalom ellenére is naponként misézett és prédikált. Ezt megtudván a ellenfelei följelentették a pápánál és honfitársainak, Causis Mihálynak, Palec Istvánnak és Leitomischli Jánosnak a vádjára november 28-ikán a domonkosok kolostorában őrizet alá vették.

Ez időtől fogva mint foglyot kezelték, de vele azért ember-ségesen bántak s amire szüksége volt, megadták neki. Fogsága idejében készítette el védiratát is. A pápa jóindulattal viseltetett iránta még ekkor is, amit a következő eset bizonyít. A fogsága alatt ugyanis erős lázba esett, nagy gyomorfájdalmai lehettek, mert már életben maradásátalig remélték, a pápa midőn ezt megtudta, saját orvosait küldötte hozzá a börtönbe, kiknek sikerült is őt meggyógyítani 15./ Konstanzból ezeket írta: "In omnibus civit-atibus bene stetimus, honorati sumus et intimationes apposuimus latinas et teutonicas in civitatibus imperialibus, in quibus habui collationes cum magistris." Konstanzi levele 1414 nov. 4-ikéről keltezve. Hermann v. Hardt i.m.78 lap.

így menekült meg egyenlőre a biztos haláltól. 16./

Midőn Zsigmond megtudta, hogy János mestert menedéklevéle⁽²⁾ dacára is fogva tartják, nagy haragra gerjedt és azonnal szabadon akarta bocsájtani; csak akkor nyugodott meg, mikor annak szükségességéről maga is meggyőződött.

Fogságát akkor szigorították, mikor XXIII. János szökése után a gottliebeni várból, hová előbb nagyobb biztonság okáért a konstanzi püspök vitette, visszahozták Konstanzba s ott a franciskánusok kolostorában helyezték el.

18. Huss János kihallgatása. /1415 július 5.-én./

Duba Vencel és Chlum János július 5.-én négy püspök kíséretében Huss János börtönébe ment, hogy megtudják tőle végső szándékát. A püspökök, mihielyt megérkeztek, azonnal megkezdték a kihallgatását. Sok mindenről kérdezték őt, de csakhamar heves vita támadt közöttük. A püspökök eleinte próbálták őt meggyőzni tanításának téves voltáról, Huss azonban kijelentette, ha tudná, hogy bármit az Isten törvénye és az egyház ellen írt vagy hirdetett, azt kész azonnal visszavonni, de mivel azoknál jobbat vagy igazabbat nem tudnak ellene felhozni, nem vonja vissza tételeit, hogy másokat tévedésbe ne ejtsen. Szavainak hallatára az egyik püspök így válaszolt "Mit, te talán bölcsebb akarsz lenni az egész zsinatnál?" "Nem akarek bölcsebb lenni, de kérek benneteket, küldjétek hozzám a zsinatból a legkisebbet, aki jobb és hathatósabb írásokkal /érvekkel/ meggyőző engemet és én azonnal kész vagyok visszavonni azokat." 17./

16./ In carcere cum ad aliquot septimanas jacuisset gravis febris et ventris constipatio cum invasit, ita quod jam de sua vita desperabant et papa Joānes XXIII. sibi suos medicos deputavit, qui et clysterisaverunt eum in carcere" Herman v. Hardt i.m. Tom. II Pars I pag. 247

17./ "Numquid tu vis esse sapientior toto concilio?" "Ego nolo sapientior esse toto concilio, sed rogo, date mihi minimum de concilio, qui melioribus scripturis et efficacioribus me informet et paratus sum continuo revocare." Herman v. Hardt i.m. Pars V. pag. 316.

A püspökök midőn ezt hallották, csodálkozva felkiáltottak: "Ime! mily makacs az ^{er}etnekségében." /: Ecce! quam pertinax est in haeresi sua." Látva azt, hogy jobb útra úgy sem tudják terelni, ott hagyták börtönében és eltávoztak, hogy hírül vigyék a zsinatnak küldetésük eredményét.

19. Huss János elítéltetése./1415 július 6-án./

Július 6-án tartotta a zsinat XV.ülését, melyen Zsigmond császár is ott volt. Szombat vala, Szent Péter és Pál apostolok ünnepének nyolcada. Az ülés megkezdése előtt énekes misét tartottak. Huss Jánost ^(is) elővezették. Egyenesen a templomba mentek. Midőn odaértek, az istentiszteletet már megkezdték, azért megállottak, a templom előcsarnokában, addig vártak, míg a szentmise és litánia véget ért. Azután bevezették a templomba és a számára kijelölt helyre állították. Már mindenki elfoglalta helyét. Ekkor a laudunumi püspök a szószékre lépett és beszédet tartott az eretnekségről. Rámutatott arra a sajnálatos jelenségre, hogy mily sokat ártottak a különböző eretnekségek az egyháznak, de a most támadt hussita eretnekség a legveszedelmesebb valamennyi között és többet árthat valamennyinél, ha annak útját nem állják. A császárnak kötelességévé teszi tehát ennek kiirtását, amire egyébként ígéretet is tett.

A beszéd elhangzása után a zsinati jegyző felolvasta Huss Jánosnak az "Egyházzal" ^{magd. nyelvtudomány} szóló könyvéből vett tételt, melyeknek magyar fordítása a következőképen hangzik: "Én Huss János amiként remélem, Jézus Krisztusnak bár méltatlan papja, a művészetek mestere, a szent hittudomány borostryánkoszorúsa, elismerem, hogy valamikor én írtam az Egyházzal szóló könyvet, melynek egy példánya nekem átadott a jegyzők előtt három megbízott, a konstantinápolyi patriarcha, a castellai és libui püspökök által. Ezek a megbízottak az említett könyv megcáfolására néhány tételt felhoztak előttem, mondván, hogy abból a könyvből vétettek ki és abban irattak meg azok, melyeknek elseje sorrendben a következő:

1./ tétel. Csak egy katolikus vagy általános anyaszentegyház van, mely az összes praedestináltak egyetemessége.

2. tétel. Szent Pál sohasem volt az ördög tagja, jóllehet az egyház üldözőinek cselekedetéhez hasonló egynémely cselekedetet vitt véghez. Hasonlóképen Szent Péter, aki Isten engedelmeiből súlyos hamisesküvésbe esett, hogy aztán bátran fölkeljen.
3. tétel. Az egyháznak egyetlen tagja sem szakad el a testtől./t.i. az egyháztól./ mivel a praedestinatio szerete-
te, mely őt az egyházhoz fűzi, sohasem szűnik meg.
4. tétel. A praedestinált, ki jóllehet a jelen igazultság szerint nincs a kegyelem állapotában, mindig tagja marad az egyetemes anyaszentegyháznak.
5. tétel. Semmiféle méltóság vagy emberi választás vagy bármilyen érzékelhető jele, nem tesz a kath. anyaszentegyház tagjává.
6. tétel. Az előre tudott /:praescitus:/ sohasem lehet tagja az anyaszentegyháznak.
7. tétel. Iskarióth Judás sohasem volt Krisztus igazi tanítványa.
8. tétel. A praedestináltak társasága, akár van a kegyelem állapotában, akár nincs, a jelen igazultság szerint az egyetemes-szentegyházat alkotja. Ez éppen azért hitcikkely. És ez az az egyház, melyen nincs szeplő, sem ránc, hanem szent és szeplőtelen, melyet Krisztus a magáénak mond.
9. tétel. Péter sohasem volt, de nem is feje a kath. anyaszentegyháznak. Krisztus volt az anyaszentegyház feje és nem Péter.
10. tétel. Ha Krisztus helyettesének nevezett egyén az életben Krisztust követi, akkor helytartója annak; ha pedig az ellenkező úton jár, akkor az az Antikrisztusnak a követe, az Ur Jézus Krisztusnak és Péternek ellensége, Iskarióth Judásnak pedig helyettese.
11. tétel. Minden simoniás és bűnös életű pap, mint a hitetlen gyermekek, hitetlen módon vélekednek az egyháznak hét szentségéről, az ereklék tiszteletéről, a bucsukról és az egyházi rendekről.
12. tétel. A pápai méltóság a római császártól ered.
13. tétel. Kinyilatkoztatás nélkül észszerűen senki sem állíthatja magáról, vagy másról, hogy a részleges anyaszentegyház feje.
14. tétel. Nem kell azt hinni, hogy bárki is a római pápa, az bármelyik részleges szentegyháznak a feje, hacsak az Isten

- nem praedestinálta arra.
- 15.tétel. A pápa helytartói hatalma megszűnik, hacsak a pápa erkölcsében és életében nem hasonló Krisztushoz vagy Péterhez.
- 16.tétel. A pápát nem azért tartják szentségesnek, mert Péter helyettese, hanem azért, mivel nagy javadalma van. / Huss János itt valószínűleg a pápai államra gondolt, mert a "magnam habet dotationem" kifejezés erre enged következtetni, ez az állítás pedig az egyház tanításával ellenkező, téves felfogás.
- 17.tétel. A bíbromokok nem nyilvánvaló és igazi utódai Krisztus — többi apostolainak, hacsak nem élnek erkölcsösen, megtartván Krisztus parancsait és tanácsait.
- 18.tétel. / az eredetiben 20. / Az egyházi fegyelem, az egyház papjainak találománya szerint való emgedelmesség, a Szentírás határozott tekintélye /: parancsa :/ nélkül.
- 19.tétel./az eredetiben 21./ A pápa által kiközösített / excommukált/ egyén, mellőzvé a pápa és az egyetemes zsinat ítéletét, ha Krisztushoz fellebbez, megoltalmaztatik; azért neki a kiközösítés nem árthat.
- 20.tétel. /az eredetiben 22./ A bűnös ember vétkesen, a jó érényesen cselekszik.
- 21.tétel. /az eredetiben 23./ Krisztus papjának, ki az ő törvénye szerint él, a Szentírást ismeri és kedvet érez a nép lelkiezetésére, prédikálnia kell, még ha kiközösítéssel sujtották volna is. Továbbá, hogyha a pápa vagy más elöljáró megparancsolná ily készültsegu papnak, hogy ne prédikáljon, nem tartozik emgedelmeskedni.
- 22.tétel. /az eredetiben 24./ Mindenegybes pap a prédikálás kötelezettségét parancs szerint nyerte, mert aki a papi méltóságot viseli, köteles azt a parancsot teljesíteni, habár kiközösítéssel sujtották is.
- 23.tétel. /az eredetiben 25./ Az egyházi büntetések /censurák/ az Antikrisztustól származnak, melyeket a papság a saját fölmagasztalására és a nép elnyomására gondolt ki, ha a világiak nem emgedelmeskednének a papoknak az ő akaratak szerint; ezek a censurák növelik a kapzsiságot, védelmezik a gonosztságot és előkészítik az Antikrisztusnak az útját. Világos jele annak, hogy az Antikrisztustól származnak az ilyen censurák, melyeket eljárásaiban villámütéseknek mondanak, főképen azok ellen lép föl a papság, akik az Antikrisztus gonosztságot nyilvánvalóvá

teszik, akik leginkább önértékből gyakorolják a papi hivatást.

24. tétel. /az eredetiben 26./ Nem szabad a népet egyházi tilalommal /interdictummal/ sujtani, mivel Krisztus, a főpap, sem Keresztelő János halála miatt, sem a vele szemben elkövetett igazságtalanságok miatt, nem alkalmazta a tilalmat. 18./

Hasonló szellemben és egyházellenes célzattal írta meg könyvét Palez István ellen, kivel ügylátszik nagyobb hitvitája lehetett, mert a pápát és a többi főpapokat erősen támadja, a praedestináció jogosultságát hangoztatja, Wykliffet pedig védelmébe veszi, kinek tanítását az egyház és a prágai egyetem egyszer már eretneknek nyilvánította. A konstanzi zsinat június 8-án tartott ülésén szintén foglalkozott a Palez ellen írott könyvéből vett 7 tétellel, melyeket mint eretnektételeket kárhoztatott. Most ezeket olvasta fel a zsinati jegyző. A hét eretnek tétel a következő:

1. tétel. Ha a pápa, püspök vagy elöljáró halálos bűnben van, akkor nem lehet pápa, püspök vagy elöljáró.
2. tétel. A praedestinatio kegyelme az a kötelék, mely által az egyház teste és annak bármelyik tagja az egyház fejéhez elválaszthatatlanul kapcsolódik.
3. tétel. Ha a pápa bűnös és praescitus /vagyis nem praedestinált/ akkor, mint Judás apostol, ördög, tolvaj és a kárhozat fia, nem feje a küzdő anyaszentegyháznak, mivel nem tagja az egyháznak.
4. tétel. A bűnös vagy praescitus /előretudott/ pápa vagy főpap nem igazi pásztor, hanem tolvaj és rabló.
5. tétel. A pápa nem szentséges és nem kell annak mondani még hivatala után sem, mert a királyt is szentségesnek kellene mondani tisztsége után. Hasonlóképpen szentnek kellene mondani a hóhérokat, a kikiáltókat és az ördögöket is.
6. tétel. Ha a pápa Krisztus-ellenes módon él, jóllehet emberi választás alapján törvényesen és jogosan lett is megválasztva, akkor máshonnan emeltetett fel, nem pedig Krisztustól.
7. tétel. Wykliffe 45 tételének az egyházi tudósok által

való elítélése észszerűtlen és igazságtalan és az általa felhozott indokolás csak kitalált t.i. hogy közülök egy sem katolikus, hanem valamennyi eretnek, vagy téves vagy botrányt okozó. 19./

A zsinat ezután sorra vette a wyklyffita eretnek tételeket, melyeket szintén kárhoztatott és amelyeknek Huss által való terjesztését igen veszedelmesnek tartotta. Ezek a tételek úgy tekinthetők, mint a hussita eretnökségnek alaptételei, melyek sorrendben a következők: tétel. A kenyér és a bor lényege megmarad az átváltoztatás után.

tétel. A kenyér járuléka nem maradnak meg subjectum nélkül, ugyanúgy, az átváltoztatás után.

tétel. Krisztus nincs jelen ebben a szentségben azonosság, valóság, ténylegesség és saját testi személye szerint.

tétel. Az evangéliumban nincs olyan szentség, melyet Krisztus mise-ként rendelt volna.

tétel. Halálos bűnben levő püspök vagy pap, egyházi rendet nem ad fel, nem változtat át és nem keresztele.

tétel. Ha az embernek kellő bűnbánata van, akkor fölösleges és hiába való a szóbeli gyónás.

tétel. Az Isten megengedi, hogy az ember az ördögnek engedelmeskedjék.

tétel. Ha a pápa praescitus / nem praedestinált / vagy bűnös és így az ördög tagja, nincs hatalma Krisztus hívei fölött, bárkitől nyerte is, ha csak nem a császártól kapta.

tétel. VI Orbán után senki sincs, aki pápaként elfogadható lenne, miért is a görögök szokása szerint kell élni.

tétel. Egyetlen elöljáró /főpap/ sem közösiíthet ki senkit, ha csak nem tudja előre, hogy az illetőt az Isten közösiíttette ki.

tétel. Aki így közösiíti ki mást, abból lesz az eretnek vagy kiközösiített.

tétel. Az az elöljáró /főpap/ aki klerikust kiközösiíti, ki a királyhoz vagy a zsinathoz fellebbez a királynak és az országnak árulója és átadója.

tétel. Akik az emberek kiközösiítése miatt elhagyják a prédikálást vagyis az Isten ígéjének hirdetését, ki vannak közösiítve és ezeket fogják az ítélet napján Krisztus árulóinak tartani.

tétel. A Szentírással ellenkezik azt állítani, hogy az

egyháziaknak ideiglenes javaik legyenek és hogy a Szent írás az apostolok tanítása.

15. tétel. Bármelyik klerikusnak, diákonusnak vagy áldozópapnak szabad az Isten ígését az apostoli szentszék vagy a püspök engedélye nélkül is hirdetni.
16. tétel. Azt kell tartani, hogy senki nem világi fejedelem, senki nem püspök, senki nem elöljáró addig, míg valósággal halálos bűnben van.
17. tétel. A világi fejedelmek a vétkes egyháziaktól tetszésük szerint elvehetik az ideiglenes javakat.
18. tétel. Az alattvalók a vétkes uralkodókat tetszésük szerint kérdőre vonhatják.
19. tétel. A tizedek /decimák/ tisztán alamizsnák.
20. tétel. A lelkipásztor bűnei miatt a hívek a tizedet viszszaadhatják és tetszés szerint azoknak adhatják, kiknek akarják, mivel az tisztán alamizsna.
21. tétel. Azok az imák, melyeket a főpapok vagy szerzetesek valamely személyért följánlanak, nem használnak többet más hasonló közönséges imáknál.
22. tétel. Annálfogva, hogy valaki bármely privát /magán/, birtokkal rendelkező vagy kolduló szerzetbe lép, az alkalmatlan vagy képtelen lesz az Isten parancsolatait megtartani. /?/
23. tétel. Azok a szentek, akik bármilyen magán birtokkal rendelkező vagy kolduló szerzetes rendet alapítottak, vétkeztek az alapítás következtében.
24. tétel. A szerzetes papok vagy testvérek tartoznak dolgozni, nem pedig koldulással szerezni az élelmet.
25. tétel. Azok, akik a prédikáló testvéreknek /szerzeteseknek/ templomokat följánlanak, ki vannak közsítve, hasonlóképp azok, kik elfogadnak.
26. tétel. A magán szerzetben élő szerzetesek nem a keresztény vallás szerint valók.
27. tétel. A pápa mindazokkal együtt, akiknek birtokuk van, eretnekek, mivelhogy birtokaik vannak.
28. tétel. Azért, hogy velük mindnyájan egyetértenek t.i. a világi fejedelmek és atöbbi laikusok, a pápa senkit sem vádolhat eretnekségről, mint hogy ő az eretnek.
29. tétel. A római egyház a sátán egyháza /gyülekezete/ A pápa nem valódi és nem közvetlen helytartója Krisztusnak.
30. tétel. Az apostoli rendeletek hamis levelek és eltéríteneK Krisztus hitétől.

31. tétel Ostobák azok a papok, akik azokkal törődnek.
32. tétel. A császárt és a világi urakat az ördög félrevezeti, hogy Isten egyházát földi javakkal megajándékozzák.
33. tétel. A pápaválasztást a bíbornokok és az ördög vezették be.
34. tétel. Azért azt tanácsolja, hogy a pápától és a bíbornoktól elszakadjunk és egyedül az Istenre bízunk magunkat.
35. tétel. Nem kell az üdvözülés szükségességénél fogva azt hinnni, hogy egyedül a római egyház a legfőbb az összes egyházak között.
36. Balgaság a pápa és a püspökök búcsúiban való hit.
37. tétel. Az eskük világi eredetűek, amelyek az emberi szerződések és világi ügyletek megerősítésére szolgálnak.
38. tétel. Ágoston, Benedek, Gergely, Bernát és más szentatyák elkárhoztak, ha csak bűnbánatot nem tartottak azért hogy ideiglenes javakat bírtak és bárminő szerzetes rendet alapítottak s létesítettek; így a pápa az ideiglenes javakkal bíró legutolsó szerzetesig eretnek.
39. tétel. Az összes szerzetes rendeket különbség nélkül az ördög vezette be.
40. tétel. A nem praedestinált /vagyis praescitus/ imádsága semmit sem ér.
41. tétel. Minden szükségszerűen történik.
42. tétel. Az ifjak bérmálása, a klerikusok szentelése, némely helyek megszentelése ideiglenes haszon és tiszteltetés utáni vágy miatt van fenntartva a pápának és a püspököknek.
43. tétel. Hasonlóképen az egyetem, a tudományok, kollegiumok, fokozatok és rendek hitvány pogányság és találmányok és az Isten egyházának csak annyiban használnak, mint az ördögnek.
44. tétel. Hasonlóképen a pápa vagy bármely főpapnak a kiközösítésével nem kell törődni, mivel az az Antikrisztus büntetése.
45. tétel. Vétkeznek, kik zárdákat alapítanak; s akik oda belépnek igazi ördögösök.
46. tétel. Ép úgy Krisztus rendelete ellen van a papságot gazdaggá tenni.

17. tétel. Szilveszter pápa és Konstantinus császár tévedtek akkor, amikor az egyházat ideiglenes javakkal megajándékozták.
18. tétel. Meghagyja a királyoknak és a világi fejedelmeknek, hogy szerezzék meg maguknak az egyházi javakat; hogy fosszák ki őket mindenből, azért az összes világi népeket ellenök uszítja. 20./

Miután végeztek az egyes tételek felolvasásával és megvitatásával sor került arra a levélre is, melyet Huss János a saját védelmére írt. A levél magyar fordításban a következőképen hangzik:

"Én Huss János, mint remélem Jézus Krisztusnak papja, félvén megbántani az Istent és félvén hamis esküt elkövetni, nem akarom az összes tételeket és azok közül bármelyiket is letagadni, miket a hamis tanúk itt elhangzott vallomásokban ellenem felhoztak, mert Isten a tanúm, nem prédikáltam, nem terjesztettem és nem védelmeztem azokat. Hasonlóképen mondom a könyveimből kiválasztott tételekről, amelyeket egyetértően választottak ki, ha bármelyik is közülök hamis értelmet foglalna magában, azt elvetném; de az igazság szerint védeni azokat, és a szentatyák /tudósok/ véleményének ellentmondani, mert közülök egyiket sem akarom letagadni. És ha lehetséges volna, hogy az én szavam most az egész világ előtt nyilvánossá legyen, miként minden hazugságom és bűnöm ki fog tűnni az ítélet napján, úgy minden hamisságot és tévedést, mit valaha fogalmaztam vagy mondtam, a legnagyobb készséggel az egész világ előtt visszavonnám." 21./

Hussnak ezen téves vallomása még súlyosabbá tette bűnösségét. Még legjobb barátai is azt mondták, hogy ha jog szerint és törvényes tanúbizonyság alapján tényleg bűnösnek találják, történjék vele amint illik. Zsigmond császár is elfordult tőle, mert meggyőződött mának bűnösségéről; nemcsak hogy elítélte eddigi szereplését, hanem szigorú büntetéssel kívánta őt sújtani, kitűnik ez egyik beszédéből, melyet Huss Jánosnak június 8-án történt kihallgatása után a zsinati atyákhoz intézett.

20./ Hermann v. Hardt i.m. Tom I Pars I pag. 123-127

21./ Hermann v. Hardt i.m. Tom IV Pars VI pag. 389

"Sok és nagyon súlyos vádakat hallottatok Huss János ellen, így kezdte beszédét-melyeket nemcsak megcáfолhatatlan bizonyítékokkal erősítettek meg, hanem önmaga is beismerte, közülök egyesek az én ítéletem szerint halálbüntetést érdemelnek. Ha tehát nem vonja vissza azokat, úgy vélem, hogy a tűzhalálbüntetéssel kell őt sújtani. Ha pedig teljesítené is az zsinat meghagyását, azt tanácsolom, hogy a prédikálás és oktatás tisztségétől még Csehországban is eltiltasák, mert semmi esetre sem fogja elmulasztani, ha megengedik neki a tanítást, főképen Csehországban, hogy azoknak, kik hívei voltak, kegyében és segítségében bízva, vissza ne térjen előbbi jelleméhez. Ezeken kívül új tévedéseket hintene el a nép között, így az újabb tévedés még rosszabb lenne az előbbinél. Továbbá úgy vélem, hogy kárhoztatott tetteit meg kell küldeni testvéremnek, Csehország királyának, azután Lengyelországba és más tartományokba, melyekben tanítása az emberek lelkét megmértelyezte és meg kell parancsolni, hogy akik hozzá hasonlóan mernek gondolkodni, azokat mindakét hatalom /az egyházi és világi/ közmegegyezéssel büntesse meg. Ugy lehet elejét venni ennek a rossznak, ha az ágat gyökereikkel együtt teljesen kitépik."22./

Zsigmondnak ezen beszéde csak felbátorította a zsinati atyákat, hogy kellő megfontoltsággal és szigorúsággal tárgyalják az egész ügyet. És azért nincs okunk azon csodálkozni, hogy a zsinat az eretnek tanok pusztító hatását mérlegelve és az egyház tanításának védelmére kelve, hozza meg a kárhoztató ítéletet.

A zsinati atyák az ítélet kihirdetése előtt még egyszer felszólították Huss Jánost, hogy vonja vissza eretnektetteit és tegye le a hűségesküt, akkor megbocsátanak neki. Huss azonban most is azt állította, hogy ő nem tévedett; semmit vissza nem vonhat, s az igazságot meg nem tagadhatja. Ártatlanságának bizonyítására már más érvet nem tudott felhozni, hanem az Istenre hivatkozik, hozzá fellebbez: "Oh Uram Istenem, ime ez a zsinat már te cselekedeteidet és a törvényt is tévedésnek itéli." Majd kis vártatva így folytatja: "És én állhatatosan mondom, hogy nincs biztonságosabb fellebbezés, mint az Ur Jézus Krisztushoz, aki hitvány kinccsel meg nem vesztegethető, hamistanúbizonyossággal meg nem csalható és mindenkinek érdeme szerint megfi-

zet." 23./

Hussnak ezen fellebbezését a zsinati atyák már nem veték figyelembe, hanem felolvasták előtte az ítéletet, mely szerint a zsinat tételei közül 30-at eretneknek nyilvánított; könyveit elégetni, őt a papi méltóságtól megfosztani és büntetés végett a világi hatóságnak átadni rendelte, egyben kifejezván azt az kívánságát, hogy életének kegyelmezzen.

Az ítélet kihirdetése után a jelenvoltak mindnyájan megnyugodtak, ellenvetést senki nem tett közülök, egyedül csak Huss Jánost lehetett látni amint térdre ereszkedve így főhászzkodott:

"Uram Jézus Krisztus, bocsáss meg minden ellenségemnek, a te nagy irgalmasságodra kérlek. Te tudod, mily hamisan vádoltak engemet, hamis tanukat állítottak és hamis tételeket hoztak fel ellenem. Ne tudd be nekik ezt a te nagy irgalmasságodért." 24./

20. Huss János degradálása.

Hogy a zsinat által eretneknek nyilvánított Huss fölött a világi hatóság ítélkezhesék, előbb megfosztották papi méltóságától, mert mint egy yházi személyt a világi bíróság nem ítélhette volna el.

23./ " O domine deus, ecce jam hoc concilium tua facta et legem damnat ut errorem." " Et ego dico constanter, quod non est tutior appellatio, quam ad Jesum Christum Dominum, qui non flectitur pravo munere, nec fallitur falsa attestatione, unicuique quod meruit tribuendo."

Hermann v. Hardt i.m. Pars V pag. 317.

24./ " Domine Jesu Christe, ignosce omnibus inimicis meis, propter magnam misericordiam tuam te deprecor, et Tu scis, quia false accusaverunt me, falsos testes produxerunt et falsos articulos contra me confinxerunt. Ignosce eis propter immensam misericordiam tuam."

Hermann v. Hardt i.m. Pars V pag. 317.

Az egyházi rendtől való megfosztása /degradatio ab ordine/ vagyis lefokozása bizonyos szertartások mellett történt.

Huss János lefokozásánál két püspök jelent meg. Az ítélet kihirdetése után azonnal az oltárhoz vezették és fölöltöztették. Öltözködés közben mikor az albát /mise-inget/ adták reá, így fohászzkodott: "Az én Uram Jézus Krisztus, mikor Heródestől Pilátushoz vezették, fehér ruhával gúnyoltatott ki." Ezekre a kegyeletos szavakra ugyan nem sokat adtak, de az egyik püspök mégis megszánva őt, felszólította, hogy ismerje be tévedését, akkor megbocsátanak neki. Ahelyett hogy bűnbánólag beismerte volna tévedését, fölállott egy asztalra és a jelenlevőkhöz fordulva a következőket mondotta: "Ime ezek a püspökök arra buzdítanak engemet, hogy vonjam vissza tanításomat és tagadjam le; félek ezt megtenni azért, hogy az Ur színe előtt hazug ne legyek, lelkiismeretemet és az isteni igazságot meg ne sértsem, mivel sohasem hirdettem azokat a tételeket, amelyeket hamisan ellenem bizonyítottak, hanem épen az ellenkezőjét tanítottam, írtam és hirdettem, félek azért is, hogy oly nagy sokaságot, melynek prédikáltam, meg ne botránkoztassak azokkal együtt, kik Isten igéjét oly hűségesen hirdetik." 25./

Szavainak hallatára az ott álló főpapok közül az egyik így válaszolt "Ime most már látjuk, hogy mily megátalkodott

25./ "Dominus meus Jesus Christus cum ab Herode ad Pilatum duceretur, veste alba illusus est."

"Ecce isti episcopi hortantur me ad hoc, quod revocem et abjurem timeo hoc facere, ne sim mendax in conspectu domini et etiam ne conscientiam et dei veritatem offendam, cum nunquam istos tenui articulos, qui contra me falsè testantur, sed potius his oppositum docui, scripsi et praedicavi et etiam ideo ne tantam multitudinem, cui praedicavi scandalisem et etiam alios fideliter verbum dei praedicantes."

Hermann v. Hardt i.m. Pars V. pag. 318.-

az ő gonoszságában és milyen majács az eretnekségben."26./
Midőn pedig leszállott az asztalról, az egyik püspök hozzá lépett és kelyhet adott át neki, de amelyet azonnal viszsza is vett tőle e szavak kíséretében " Oh átkozott Judás, ki elhagyta a béke tanácsát és a zsidókkal léptél szövetségre; im elveszük most tőled a megváltásnak ezt a kelyhét."-27./

Ártatlanságának tudatában Huss János erre a következőképen válaszolt: "Bizom a mindenható Ur Istenben, kinek nevéért ezt a káromlást is türelemmel elviselem, hogy ő nem veszi el tőlem megváltásának kelyhét, hanem erősen remélem hogy ma az ő országában fogom azt inni." 28./

Ezután sorra elvették tőle a misekönyvet, a miseruhát /casulát/ stólat, cingulust, vállkendőt és albát. Mindannyiszor a jellegzetes anathemat kimondó könyörgést mondták.

Hátra volt még a hajkorona /tonsura/ megsemmisítése. A megsemmisítést illetőleg a püspökök eltérő véleményen voltak; egymás között ugyanis azon vitatkoztak, mi módon történjék a hajkorona megsemmisítése. Némelyek úgy gondolták, hogy a haját egészen rövidre kell borotválni, mások azonban elegendőnek tartották, ha ollóval körülvágják. Amint vitatkozni látja a püspököket, Zsigmond császár felé fordulva ezeket mondotta: "Ime, ezek a püspökök még a gyalázkodásban sem tudnak egyetérteni."29./ Miután négy helyen t.i. jobb és balfelől, majd elöl és hátul levágták ollóval a haját, ezeket a szavakat intézték hozzá: " Az egyház már minden /egyházi/ hatalmat elvett tőle; többé, nincs hatalma bármit is tenni, tehát át kell őt adni a világi

26./ "Ecce jam videmus, quomodo induratus est in malitia sua et pertinax in haeresi.

27./ "O Juda maledicte, ut qui dereliquisti consilium pacis et cum Judaeis consiliatus es; auferimus a te calicem hunc redemptionis."

/Hermann v.Hardt i.m. Pars V.pag.318.

28./ "Confido in dominum deum omnipotentem, pro cuius nomine hanc blasphemiam patienter sustineo, quod ipse suae redemptionis a me calicem non auferet, sed spero firmiter, quod hodie in regno suo bibam illum." Hermann v.Hardt i.m. Pars V. pag.318,

29./ Ecce adhuc nesciunt isti episcopi in hac blasphemia concordare

atóságnak." 30./

z egyik püspök feléje fordulva még ezeket mondotta: "Átad-
uk lelkedet az ördögnek." 31./ Huss e szavak hallatára kis-
é magába szállva összetette kezeit és az ég felé emelvén
zemét így fohászkodott: "És én azt a legkegyesebb Ur Jézus
risztusnak ajánlom." 32./

Mikor meglátta a papiros-koronát, így imádkozott: "Jézus
risztus, az én Uram érettem szegény bűnösért sokkal kemé-
yebb és fájdalmasabb töviskoronát volt kegyes elviselni
rtatlanul a leggyalázatosabb halálig s én szerencsétlen és
űnös ember ezt a sokkal könnyebbet, jóllehet meggyalázót,
z ő nevéért és az igazságért alázatosan akarom viselni." 33./

Most a fejére tették a papiros-koronát. Leírását az e-
gyik szemtanú a következőkben adja: A korona keményebb pa-
írból készült, mely kör alakú és egy rőfnyi magasságú volt;
árom borzalmas külsejű ördög volt rá festve s épen azt je-
enetet ábrázolta amint az ördögök egy elkárhozott lelket
egymás között cibálnak, körmeikkel tépnek-szaggatnak. A
koronán ez a felírás volt olvasható: "Hic est haeresiarcha."

Zsigmond császár Lajos pfalzi gróf felé fordulva mon-
dotta: "Vade accipe eum!" -/Menj és vidd el őt."/ -Vagyis
ezzel azt akarta kifejezni, hogy miután az egyház már meg-
fosztotta papi jellegétől, mint világi fölött a világi bí-
róság fog ítélkezni.

Az egyház tehát nem ítélte Huss Jánost halálra, -miként
a zsinat eljárásából látjuk-sőt arra kérte a világi hatósá-
got, hogy életének kegyelmezzen. Az egyház élethosszig tar-
tó börtönnel akarta sujtani csupán, mert így a nyilvános
szerepléstől távoltartotta volna, a tévtanok terjesztésének
pedig útját állta volna. Az egyház büntetésképen ezt is ele-

30./ "Jam ecclesia omnia jura ecclesiastica abstulit ab ip-
so et nec habet amplius, quid faciat, igitur tradendus est
brachio saeculari." Hermann v. Hardt i.m.n.o.

31./ "Committimus animam tuam diabolo."

32./ "Et ego eam committo piissimo domino Hesu Christo."

33./ "Dominus meus Jesus Christus propter me miserum multo
duriores et graviores spineam coronam innocens ad turpis-
simam mortem ferre dignatus est: et ideo ego miser et pecca-
tor hanc multo leviores, licet blasphemam, volo ferre humi-
liter pro ipsius nomine et veritate." Hermann v. Hardt i.
n. u. o.

gondónak vélte és a zsinat elérte volna kitűzött célját.

Hogy miként ítélkezik^{fölötte} a világi hatóság, ez már nem tartozott az egyházhoz.

21. Huss János halála.

A zsinat ítéletének kihirdetése után a világi hatóság döntött Huss János további sorsáról. Élet vagy halál? Kegyelemre nem számíthatott; a zsinat mint eretneket ítélte el, az eretnekekre pedig a világi törvények értelmében halálbüntetés várt. Minő halálnemet szántak neki? Huss János (ezt) már előre sejthette. Barátainak fogságából azt írta, hogy többé-
előre élve nem látják, reá csak a máglya vár. Sejtelve most valóra vált.

A konstanzi vármagy parancsára az eretnekvezért a porosz-
lók és katonák azonnal közrefogták és kifelémmentek vele a templomból.-Ugyanekkor égették el könyveit a templom elő-
csarnokában. Ezt látva hangosan fölnevetett. Majd az ott álló tömeghez fordult és rövid beszédben buzdította (arra), hogy az igazságért bármiféle üldöztetést, gyalázatot s még a halált is készek legyenek elszenvedni, mert az ártatlanul ki-
ontott vér bosszuért kiált az égbe.

Lassan haladt előre a menet; közben pihenőt tartottak. Ezt az időt felhasználva arra figyelmeztette a népet, hogy ő ártatlan, ellenségei a bűnösök, kiknek igazságtalan vádjai miatt kell most neki a halálba mennie, azért ne gondolják róla, hogy ő valóban eretnek.

A vesztőhely a városon kívül elterülő legelő volt, mely Konstanz alsó városrésze és a kertek között, a gottliebeni vár felé vezető út mellett foglalt helyet.

Midőn megérkeztek a vesztőhelyre, az eretnekvezér térdre ereszkedett, kezeit kiterjesztve, szemét az ég felé emelte és hangos szóval mondotta el Dávid 50. "Miserere mei deus" és 30. "In te Domine, speravi." kezdetű zsoltárát. Különösen nagy áhitattal és többször hangosan mondotta ezeket a szavakat: "In manus tuas Domine commendo spiritum meum."

/"Uram a te kezeidbe ajánlom lelkemet."/-34./

A nép közül egyesek azt kívánták még, hogy beszédet in-

tézzzen hozzájuk; mások pedig megszánták és azt kérték, hogy gyontatóatyát adjanak mellé, hogy halála előtt feloldozásban részesüljön. 35./ Kérelmüket azonban nem teljesítették, de kijelentették, hogy erre nincs is szükség, mert János mester a börtönben már meggyónt egy szerzetes papnak, ki fel is oldozta őt-ezt maga Huss is beismerte egyik levelében és mint eretnek egyébként is újabb feloldozásban nem részesülhet. Ezt a kijelentést a népsokaság hallván megnyugodott.

Mégegyszer térdre ereszkedett és ellenségeiért imádkozott. Kis időmulva újra felállt és az egybegyültekhez rövid beszédet intézett, kérvén őket, higgyenek neki, higgyenek tanításában és jegyezze meg mindenki, hogy ártatlanul ítélték halálra, de ő kész a leggyalázatosabb és legkegyetlenebb halált is Krisztus evangéliumáért elszenvedni. Ezután búcsút vett tőlük és börtönőreinek is megköszönte emberséges bánásmódjukat, melyet fogságában vele szemben tanúsítottak.

Beszéde végeztével a hóhérok megragadták kezeit, hátrafordítva 6-7 rétű kötéllal egy vastag gerendához kötözték. Először a lábait a bokákhoz közel, azután a lábszárakat térdai alatt és fölött kötözték oda, majd a csipőknél és végül hatszorosan vont kötéllal a törzs közepén és a karokat erősitették oda a gerendához. A gerendát azután az áldozattal együtt egy mély gödörbe állították. Némelyek azonban azt a kifogást tették, hogy arccal kelet felé fordították, mert mint eretneknek nyugat felé kell fordítva lennie; ezt azonnal meg is tették. A már föllálitott gerendát azután földdel jól beerősítették a gödörben. Hogy pedig fejét se tudja másfelé forgatni, a hóhérok a nyakát is odakötözték a gerendához.

Huss János, mikor így megkötözték, hangosan imádkozott mondván: "Az Ur Jézus Krisztust, az én megváltómat és üdvözítőmet még keményebb és súlyosabb bilincsel kötözték meg és én szerencsétlen hogyan szégyelném ezt, az ő nevéért

35./ "Nos nescimus, quae et qualia prius fecit seu locutus est; nunc vero videmus et audimus, quia sancta verba orat et loquitur."

megkötözve elviselni."36./

A hóhérok ezután serényen munkához láttak; először egy kétfogatú szekérre való rőzsét, azután fahasábokat és száraz lombleveleket vittek a gerenda alá, melyekkel egészen a nyakig berődték a testet. Mielőtt meggyújtották volna a máglyát, a birodalom marsallja, Happe de Poppenhem és Lajos pfalzi gróf, a bajoriai Clem fia, közelebb jöttek hozzá és felszólították, hogy vonja vissza eretnektanait, akkor kegyelmet nyer a császártól. Midőn meghallotta, hogy mit kívánnak tőle, az ég felé emelvén szemét így válaszolt: "Is-
ten a tanúm, hogy azokat, amiket hamisan nekem tulajdonítottak s ellenem hamis tanúk bizonyítottak, sohasem tanítottam és nem hirdettem; azonban prédikálásom és minden más cselekedetem vagy írásom főelvéből kitűnik, hogy az embereket egyedül a bűnöktől akartam visszatartani; és abban az evangéliumi igazságban, melyet a szentatyák mondásaiból és kitételeiből irtam, tanítottam és hirdettem, a mai napon örömmel akarok meghalni." 37./

Ezeket hallván, összezsapták kezöket s fölötte csodálkoztak az eretnekvezér halálos megátalkodottságán. Miután pedig látták, hogy a végső kegyelmet, mely feléje int, nem fogadja el, megérdemelt sorsára hagyva őt, eltávoztak. A hóhérok ekkor meggyújtották a máglyát, mely csakhamar lángba borult.

Huss János érezte, hogy nincs többé szabadulás számára, mélyen felsóhajtva így imádkozott:

"Krisztus élő Istennek fia irgalmazz nekünk!" kis vár-

36./ Dominus Jesus Christus, redemptor meus et salvator duri-
riori et graviore catena vinctus est; et ego miser non vereor hanc pro ipsius nomine ligatus sustinere." Hermann v. Hardt i.m. Pars V pag. 319.

37./ "Deus mihi testis est, quod ea, false mihi ascribuntur, per falsos testes mihi imposita, nunquam docui praedicavi, sed de principali intentione meae praedicationis et omnium aliorum meorum actuum vel scriptorum exstitit, ut solum homines retrahere possem a peccatis, in ea vero evangélii veritate, quam scripsi, docui et praedicavi ex dicti et expositionibus sanctorum doctorum, hodie laetanter volo mori."
Hermann v. Hardt i.m. Pars V. pag. 320.

tatva újra ismételte: "Krisztus, élő Istennek fia irgalmazz nekem!" midőn pedig harmadszor e szavakat mondotta: "Ki születél Szűz Máriától, 38./ a hirtelen támadó szél az arcába csapta a lángot és a füstöt s többé nem tudott hangosan szólani, csak ajkait és fejét mozgatta körülbelül anynyi ideig, míg valaki a Miatyánkot 2-3 szor ismételve elmondotta s ezután eszméletét veszve meghalt.

Midőn a hóhérok észrevették, hogy nincs élet már benne, testét dorongokkal a máglya üszkei közé taszították, hogy így egészen elhamvasszák. A szétvált testrészeket és csontokat darabokra törték, hogy teljesen porrá égjenek. A máglya üszkei között egészben találták a fejét, de egy erős karóval reácsapva kettészelték. Amint a belek között keresgéltek rátaláltak a szivvre is, melyet hegyes dárdával a zsarátnokok közé dobtak, hogy a dorongokkal együtt az is a tűz martaléka legyen. Az egyik hóhér megtalálta az alsóruháját is /tunicam/, melyet az övvel együtt a tűzbe dobtak, hogy azokat hívei ereiklyeként ne tisztelhessék.

Miután mindent elhamvasztottak már, a máglya helyén a földet (is) kiásták és a hamvakkal együtt kétfogatú szekérre hányták; elvitték és Rajnába szórták.

Rajna, a regékkel csodás folyó zárta magába eretnekhamvait annak, aki szellemével a hullámsírból kikelve, találkozott azokkal, kik vártak reá odahaza. Aki életében nem állhatott bosszút ellenségein, holta után szelleme vérbetűkel és tűzlángokkal írta be nevét a történelembe. Szelleme nagy viharokat támasztott a multban, de kísért a jelenben is.

Huss János elítéltetésével és halálával kapcsolatban még két dologra kell a figyelmet felhivnom. Az egyik a salvus conductus kérdése, a másik a halálbüntetés ténye.

Ami az előbbi illeti, a következőket kell figyelembe vennünk. A csehek Huss János elítélését és kivégzését a salvus conductus megsértésének minősítették. Ez azonban nem áll. Mert a salvus conductus az eretnekvezért csupán az útközben előfordulható törvénytelen bántalmazások ellen védte, de semmiféle kedvezményt nem biztosított neki a törvényes bíróság ítéletével és büntetésével szemben. Jól tudták ezt a csehek, de maga Huss János is, mert konstanzi útja előtt

38./ "Christe, fili dei vivi miserere nobis." "Christe, fili dei vivi miserere mei." Qui natus es ex Maria Virgine." Hermann v. Hardt i.m. Pars V pag.320.

akként nyilatkozott, hogy az esetben, ha bebizonyosodnék felőle, hogy tévedett, s az igaz hittől eltért, kész bármely, az eretnekekre szabni szokott büntetést elfogadni.^{39/}

Másrészt Zsigmond már előre azért sem ígérhetett neki büntetlenséget, mert ha ezt teszi, a törvénnyel maga jutott volna összeütközésbe. A törvényt pedig a császár is tartozik tisztelni és annak érvényt szerezni. A zsinat Huss János ügyében független bírósággént szerepelt, - az ítélethozatalnál a császári büntetlenség biztosítása csak megbénította volna a zsinat joghatóságát. A zsinatnak minden külső lefolyástól menten kellett ítélnie, mert csakis így vállalhatott felelősséget a következményekért.

Ami pedig a halálbüntetést illeti, meg kell jegyeznünk, hogy sem a zsinatot nem érheti vád, sem Zsigmond nem sértette meg császári ígéretét. A zsinat ugyanis egy eretnek fölött mondott ítéletet. Az ítélethozatalban a zsinat jóindulatát kell látnunk azért, mert megtérés esetén teljes bűnbocsánatot ígért, ellenkező esetben pedig élethosszig tartó börtönbüntetéssel sújtotta volna. Tehát a zsinat Huss Jánost nem ítélte halálra.

De éppen úgy nem érheti vád Zsigmondot sem Huss János halála miatt, mert a II. Frigyes-féle törvény még ekkor érvényben volt, mely szerint az eretnekség halálbüntetést érdemlő bűncselekménynek tekintetett. Ezt a törvényt pedig Zsigmondnak is el kellett ösmernie. Az akkori felfogás szerint ugyanis aki ellensége volt az egyháznak, - az ellensége volt az államnak is. Huss János pedig, mint eretnek lett elítélve a zsinaton, tehát ellensége volt az egyháznak s így ellensége volt az államnak is és mint ilyen fölött mondott ítéletet a világi hatóság. Külön ítélet hozatalra a világi hatóság részéről egyébként nem is volt szükség, mert az említett törvény maga mondotta ki reá a halálos ítéletet, mint ahogyan tényleg sehol nyomát nem találjuk annak, hogy Huss János fölött a világi bíróság ítélezett volna, hanem egyszerűen végrehajtják rajta a törvény által szabott halálos ítéletet. Ezen indokok alapján tehát bátran kimondhatjuk, hogy a csehek által emelt vádak nem egyebek, mint üres rágalmak, melyekkel az egyházat és a császárt hitsorsosaik,

hussiták előtt befeketíteni s egyben gyűlöletessé tenni gyekeztek.

A konstanzi zsinat prágai Jeromos, Huss János eretnekársára ellen is megindította a vizsgálót, s akit a világi hatóság mint eretneket 1416 május 26-án máglyán szintén elégetett. Egy év múlva tehát ő is követte halálba mesterét.

VI. Reformatio ecclesiae.

22. Az egyháznak fejében és tagjaiban való megreformálása.

Hátra volt még az egyház reformjának elkészítése; itt azonban az egyes nemzetek között a vélemények nagyon eltértek. A németek és spanyolok gyökeres átalakulást sürgettek, mások ellenben az egyház ~~traditionalis~~ jogszokására hivatkozva, minden újítástól tartózkodtak. A reformbizottság állandóan együtt volt, hogy üdvös törvények és rendeletek alkotásával az egyházban elharapódzott visszaéléseket és bajokat orvosolja, de a különböző népek igényeinek és óhajainak különfélesége nehéz akadályokat gördített munkája elé. Végre az 1418 március 21-én tartott 43-iki ülésen hirdette ki munkája eredményét, a hét pontból álló rendeletét.

A rendelet hét pontja a következő:

1. A szakadás idejében adott összes exentiokat /kivételes rendeleteket/ vissza kell vonni, az újakat pedig a jövőben megszorítani.
2. Az egyházi javadalmak egyesítéseit /cumulationes beneficiorum/ és bekebelezéseit /incorporationes/ szintén meg kell szorítani.
3. Senkit sem lehet fölmenteni az egyházirend ama fokozatának felvétele alól, melyet javadalma megkíván.
4. Tilos a simonia, vagyis az egyházi méltóságnak, hivatalnak, javadalomnak és lelki hatalomnak pénzért vagy megvesztegetés útján való vétele.
5. Az egyházi rendben levők kötelesek papi ruhát /talarist/ hordani.
6. A zsinati rendelkezés megszorítja a pápának azt a jogát, hogy a papságra és az egyházi javadalmakra tizedet vethessen ki.
7. A bibornokok számát 24-ben állapítja meg olykép, hogy az összes nemzetekből arányosan válasszák ki őket.

Az egész egyházat átható nagy reformokra azonban nem került a sor, mert V Márton attól félt, hogy a zsinat hatáskörét túllépve újításaival csak ártana az egyháznak, mint használna. Azért, hogy az egyház jogait is megvédje, de a nemzetiségek igényeit is kielégítse, az angol, német és francia nemzettel külön konkordatumokat kötött. Ezek a konkordatumok azonban nem csak az említett három nemzetre hanem más rokon vagy szövetséges nemzetekre is kötelezők voltak. Így a németek konkordatuma érvényes volt Lengyelországban, Magyarországon és Skandináviában; a franciáké Spanyol-és Olaszországban; az angoloké Angliában és Írországon. A németekkel és franciákkal kötött konkordatumok érvénye 5 évre terjedt ki csupán, az angoloknál azonban állandó törvényé vált. A konstanzi zsinaton tehát általános és az egész egyházat átható gyökeres reformokat nem hoztak ugyan, de elhatározták, hogy a hátramaradt reformok-hozatala végett a jelen zsinat befejezése után 5 év múlva új zsinatot tartanak és 7 évvel később egy másikat s végül minden 10-ik évben egyet-mindaddig, míg az egyház reformját teljesen keresztül nem viszik. Ezt most elvben mondták ki, de csak hosszú századokon át lehetett azt megvalósítani.

23. A konstanzi zsinat befejezése.

A már hosszúra nyúlt zsinatot, mely nem kevesebb mint 45 ülést tartott, V Márton pápa azzal a kijelentéssel, hogy jóváhagyja mindazt, amit a zsinat in materiis fidei concilialiter, sed non aliter, nec alio modo decrevit, így tehát a zsinati határozatok közül mindazokat, miket hit dolgában zsinati módon hoztak, de nem azokat, a miket bizottságokban a bíbriák beleegyezése nélkül határoztak, s ezzel a zsinatot 1418 április 25-én berekesztette. A legközelebb, 1423-ban összehívandó zsinat helyül Paviát jelölte ki.

A pápa ezután megható szavakban mondott köszönetet a zsinati atyáknak, azért a buzgóságért, melyet az egyház ügyének diadalra jutása érdekében kifejtettek. Az elhangzott szavak mély benyomást tettek a hallgatóságra, mit bizonyít az is, hogy Zsigmond császár újból ünnepélyesen megígérte a pápának, hogy hű marad az egyházhhoz és annak fejéhez utolcsépp véreig.

Zsigmondnak 1418 január 25-iki hűségesküje a következőképen hangzik: "Én Zsigmond, a rómaiak királya, neked ~~uram~~²⁷⁰⁰nek V. Mártonnak ígérem és esküszöm az Atya, Fiú és Szentlélekre, az üdvözítő keresztfájára és a szenteknek erekléire, hogy a római szentegyházat és tégedet mint annak kormányzóját, tehetségem szerint fölmagasztallak és a tisztséget, melyet viselsz, sem a magam, sem az enyéim a karatából, vagy az én tanácsommal, beleegyezéssel, ki csapongásommal sohasem fogom tönkretenni; és ha Rómába megyek, a te tanácsod nélkül semmiféle engedményt vagy rendelkezést nem fogok tenni mindazokban, amik te hozzád tartoznak; s bármi jussom az én hatalmamba Szent Péter földjéből, neked adom és visszajuttatom; vagy bárkire is bízom az itáliai uralmat, megesketem, hogy segítőd legyen, Szent Péter földjének védelmezésében tehetsége szerint.

Kelt Konstanzban Szent Pál megtérése napján 1418-ban."40./ Ez a hűségnyilatkozat, -miként a keltezésből láthatjuk, -előbb történt, de feltehető, hogy Zsigmond ép oly lelkesedéssel újította meg most is, mint ahogyan akkor tette.

A konstanzi zsinat berekesztése után 1418 május 15-én kelt útra V. Márton Róma felé s hat nappal később Zsigmond császár is elhagyta Konstanzot azzal a fölemelő érzéssel, hogy a sokat hányatott egyháznak békéjét, mely után milliók epedtek, újra visszaadta. Így töltötte be Zsigmond királyunk azt a nagy missiót, mely úgy az egyháznak javára, mint nek-i és a magyar nemzetnek dicsőségére vált.

A pápa azonban még nem vonulhatott be székvárosába, Rómába, mert azt a nápolyi király tartotta megszállva; egyelőre tehát Mantovában, később Firenzében telepedett le udvarával. Rómában még igen gyakran voltak zavargások s így békésebb időkre kellett elhalasztania a bevonulását. Első gondja volt a pápai állam egységének helyreállítása, és a római kuria pénzügyi helyzetének javítása. Sikerült is neki II. Johanna nápolyi királynő és a nemes Braccio del Montone segítségével a zavargásokat megszüntetni s Rómát újra szabaddá tenni. A hosszas várakozás után így virradt fel 1420 szept. 20-ika. Ezen a napon vonult be az örökvárosba óriási lelkesedés közepett, ahonnan újra adhatta áldását, mint

Krisztus helytartója a világ összes keresztény népeire. Róma most már nyugodt és boldog volt, mert volt pápája s falai között lakott az aeterna pax buzgó apostola.

24. Eredmények.

Ha mérlegeljük az egyházszakadás következtében beállott nehéz helyzetet és tekintjük azokat az eredményeket, melyeket a zsinaton elértek, bátran elmondható, hogy a konstanzi zsinat atyái korszakalkotó munkát végeztek.

A pápai tekintély a konstanzi zsinat előtti időszakban igen mélyre süllyedt, mert a keresztény fejedelmek hatalmi féltékenykedése és túlkapása a pápaság világi hatalmát teljesen tönkretette; a hitélet alábbhagyott, vallási közömbösség fogta el a lelkeket; az erkölcstelenség úgy fent, mint alant nagyon elharapódzott; az egyházi kormányzattal való elégedetlenség egyeseket a reformok megvalósítására ösztönzött és az egyház tanításának téves magyarázata egy nemzetet az eretnekség útjára vezetett. Előbb tehát ezt az ezerfelé elágazó bajt kellett orvosolni, hogy az egyházat ismét vissza lehessen adni örök rendeltetésének. A hármaskör célja, melyet a konstanzi zsinat maga elé tűzött, részben sikerült is. Az elsőt megvalósította: az egyház egységét helyreállította a szakadás megszüntével. A nagy katakлизmát az egyház szerencsésen átélte. Oly válságos helyzetben, minőben az egyház a nagy egyházszakadás idején vergődött, akármyelyik világbirodalom is elenyészett volna. Gregorovius hírneves író erről a csodás jelenségről elmélkedve, nagyon találóan jegyezte meg, midőn így ír: "az egyházban, csodálatos szervezeténél, a pápaság eszméjének elpusztíthatatlan erejénél fogva, a legmélyebb hasadás is csak föloszthatatlanságát igazolta." / 41. /

41. / "Diese tiefste der Spaltung /hat/ nur seine Untheilbarkeit bewiesen" Gregorovius: Geschichte der Stadt Rom im Mittelalter VI. köt. III. r. 620. l.

A konstanzi zsinattal a pápaság nyert legtöbbet, mert oly életerőre kapott, hogy hatalma és tekintélye újra a régi dicsőségben ragyogott. A pápaság ettől az időtől kezdve egyházi és politikai kérdésekben ismét döntő szerepet visz. Szavának minden keresztény nép engedelmeskedett, akarata előtt, mint törvény előtt, meghódolt.

A zsinat másik két célját már nem érte el, mert az egyház reformálásának vágya és az eretnekség szelleme még hosszú időkön át kísértett és újabb bonyodalmakat okozott.

25. A magyar egyház ügyeinek rendezése.

Az elért eredményeket vizsgálva hazánk szempontjából jelentősegeseknek kell mondanunk azokat, melyeket a magyar egyház ügyeinek rendezésénél elértünk. A konstanzi zsinat előtt ugyanis a magyar egyház ügye nagyon szomorú volt. Az egyházi és világi főurak féltékenysége és kapzsisága sok bűnre és visszaélésre, a védtelenek elnyomatására vezetett. Az erkölcsi élet elfajulása a népénél, a királyi tekintély megvetése az előkelőknél, a törvénynek, jognak lábbalt-íprása, az egyházi méltóságok betöltésénél tapasztalható visszaélések, -mind megannyi bajok amiket orvosolni kellett. A helyzet valósággal türehtetlen volt. E sokféle bajnak megszüntetését kérte most a nemzet a zsinattól.

a./ Tizedügy.

Egy nagy fontosságú, az egész magyar főpapságot érintő ügy elintézését kérte Zsigmond császár és király a konstanzi zsinattól s ez volt a tizedügy. Épen nagy út előtt állott. Arragóniába készült, hogy XIII. Benedeket lemondásra bírja. Nem akarta, hogy az ügy feledésbe menjen, mielőtt elutazott volna, azt kívánta, hogy a zsinat intézze el azt. A körülmények is nagyon kedvezőek voltak; a zsinat épen most fosztotta meg XXIII. Jánost a pápai méltóságtól. Tehát Zsigmond király parancsára a magyar főpapság arra ^{kérte} a zsinatot, hogy a XXIII János által elfogadott sérelmes 5 pontot vonja vissza. Ezek a pontok a következők:

1. XXIII. János Konstanzba jöven a magyar főurak és nemesek kérésére letétele előtt egy levélben megparancsolta a főpapoknak, hogy tizedeik negyedét a plébánosoknak fizessék.
2. XXIII. János a nászhozományok, végrendeletek, ügyefogyott személyek ügyeinek elbírálását az egyházi bíróságoktól elvonta.
3. Megengedte, hogy a jobbágytalan nemesek még részben se fizessenek tizedet.
4. Néhány apát, prépost, perjel stb. folyamodására birto-kaikon a tizedet mind neki adta.
5. Más leveleiben néhány egyházi férfiúnak, főurnak és nemesnek tizedmentességet adott. 42./

A zsinat 1415 július 14-én tartott XVII ülésén foglalkozott a magyar főpapok kérelmével. Mérlegelve a hazai viszonyokat, de másrészt Zsigmondot is meg akarta örvendeztetni, úgy határozott, hogy azokat a nem látott leveleket hatályon kívül helyezi s a régebbi állapotok fentartását elrendeli. A zsinat e szerint a főpapok javára intézte el a tized ügyet. Amikor Zsigmond ezt megtudta, igen megörvendett. Külön értesítette a zsinat erről a döntéséről az esztergomi érseket is, Zsigmond pedig sürgős kötelességévé tette annak pontos végrehajtását.

Az ügy azonban nem ment oly simán, végrehajtása sok nehézségbe ütközött. A belőle származó sok peresügy még jobban elmérgesítette a helyzetet úgy annyira, hogy a zsinat kénytelen volt határozatát visszavonni. Később egy országos törvény úgy intézkedett, hogy a jobbágytalan nemeseket a tized fizetésének kötelezettsége alól felmentsék.

b./ A külföldi törvénykezés megszüntetése.

Hazánk szempontjából roppant nagyfontosságú volt a zsinatnak az a rendelkezése, melyet a külföldi törvénykezés megszüntetése céljából adott ki.

A pápai udvar befolyása már nemcsak az egyházi javadalmak adományozásánál, hanem az egyházi peresügyek elintézésénél is döntő szerepet vitt. Az volt akkor a peresügyekben a megszokás, hogy amelyik egyházi férfiú nem volt megelégedve a püspöki szék ítéletével, az a római szentszékhez megfelebbezhette ügyét. Sőt elég gyakran megtörtént, hogy egyesek a püspöki ítélőszék mellőzésével egyenesen a szentszéknél, Rómában indították meg a perüket. Előfordult az is, hogy a már folyamatban levő pereket az ítélelethozatal előtt tették át a szentszékhez. A római szentszék így túlságosan meg volt terhelve s minden egyes ügyet nem tudott maga elintézni; azért a pápa, hogy könnyítsen a helyzeten, megbízta követét /legatusát/, hogy az ítélkezzen a kérdéses ügyben. Ilyen szerepet töltött be nálunk akkor Castiglione-Branda pápai követ is. A pápai követ mellé rendszerint egyházi jogtudások /doctores decretorum/ voltak beosztva. Kik voltak ezek? Bizonyára nem magyarok, hanem más nemzetbeliek, többnyire olaszok voltak, akik a hazai viszonyokat és jogokat vajmi kevésbé, vagy egyáltalán nem ismerhették. Így azután gyakran megtörtént, hogy a téves információk alapján hozott ítélet a felekre nézve sérelmes volt. Az ilyen sérelmes ítéletek azután nem hogy fogyasztották volna a perek számát, hanem inkább újakkal növelték s a viszályt jobban elmérgeztették.

Volt még egy másik hátránya is ennek a külföldi törvénykezésnek; t. i. az, hogy igen költséges és hosszadalmas volt.

Ezt a sok viszályt elhíntó és hosszú ideig tartó külföldi törvénykezést akarta Zsigmond király megszüntetni, ami-dőn /1403-ban/ eltiltotta a peresügyeknek Rómába vitelét vagy áttételét. Az apostoli szentszék kifogást tett a király ezen intézkedése ellen, mivel külön engedélye nélkül tette. Zsigmond azonban nem tágitott; sőt érvényteleneknek nyilvánította a hazai peres ügyekben hozott szentszéki ítéleteket. Kitűnik ez az 1404-iki rendeletének harmadik pontjából is: "Az apostoli szentszék követeinek, kardinálisainak, kihallgatóinak, bíráinak, tiszteinek és végrehajtóinak levelei, bármilyen tartalmúak, s azokat akár javadalmi, akár peres ügyben bocsátották ki, érvénytelenek legyenek." 43./

Zsigmond király tehát ennek a rendeletnek értelmében nemcsak az apostoli levelek érvénytelenségét mondja ki, ha-

nem egyenesen megtiltotta a szentszékhez való felebbezést is. Azt, aki ezt a rendeletet megszegte, perének elvesztésével büntette.

XXIII. János 1413-ban mégis felújította a szentszékekkel való peresügyek vitelét, mely rendszer 1415-ig fennmaradt. Zsigmond király azonban nem nyugodott mindaddig, míg a zsinattól ki nem eszközölte ily ügyekben a király döntő jogát. A konstanzi zsinat az 1415-17 között adhatta meg a magyar királynak ezt a kiváltságot. A kiváltság lényege abban állott, hogy az első bíróság, a püspöki szék mellőzése esetén "apostoli levelek erejével" külföldre, Rómába idézni senkit sem volt szabad; a peres ügyeket is csak abban az esetben lehetett fellebezni a szentszékhez, ha a felek nem voltak megelégedve az első bíróság ítéletével. Erről a kiváltságról biztos tudomásunk van, mert az 1498-iki hazai törvényünk is megemlékezik róla, midőn így rendelkezik: "Tudva van, hogy a római egyház egykor, a konstanzi zsinaton jelenlevő tisztelendő bibornokainak engedményéből az országnak az az előjoga van, hogy az apostoli levelek erejével senki sem vonható az országon kívül hozandó ítéletekre." 44./

A külföldi törvénykezés megszüntetését még határozottabb formában tárja elénk az 1419. augusztus 21-iki rendelkezés: "Fölségünk így szól a király ebben a rendeletben a pápától /Summo Pontifice/ azt a szabadalmat nyerte, hogy senki, se külföldi, se belföldi, se egyházi, se világi ne idéztethessen vagy felebbeztethessen másokat a külföldre /extra regnum/ a conquestusok vagyis a bullák és más egyházi perlevelek által. Ezt a pápától nekünk és országunknak kegyesen engedményezett szabadalmat mi és az ország lakói sértetlenül akarjuk használni." 45./

Ezt a kiváltságot Zsigmond valószínűleg még a konstanzi zsinattól nyerte, de később V Márton pápa is elfogadta és megerősítette, mit a rendeletnek ama kitétele bizonyít, hogy a pápától "nyerte. A kiváltságot megerősítő pápai bulla Zsigmond idejében még megvolt, de később elveszett.

44.% Fraknói i.m. I köt. I könyv V. fej.336 l.

45.% Karácsonyi i.m. VII fej.80.l. v.ö. Fejér: Codex Dipl.X. V.293.205.bl.

Conquestusoknak nevezték a pápai idéző leveleket, az első "conquestus" /panaszt tett/ szótól származik.

az apostoli szentszék hazánknak ezt a kiváltságát nem vonta étségbe, nem is abrogálta; azonban gyakran megtörtént, hogy egyesek a tilalomnak dacára mellőzték, vagy kijátszották. 1419-ben Pozsony városa még maga kérte a királyt, hogy szívesen követelje meg annak megtartását és egy század múlva ő szegte meg.

A királyi rendelettel szemben a magyarországi papság általában azt a nézetet vallotta, hogy egyházi perekben a szentszék illetékessége az egész világra kiterjed, ahol korlátozást felállítani nem szabad és nem lehet. Ez a felfogás vezette a pápóci prépostot, mikor bevádolta a Szent Ágoston-rendet a szentszéknél azért, mert őt a királyi törvényszék elé idézte. Az eljárást a kánoni törvényekkel ellenkezőnek, vagyis az általános felfogással szemben visszaélésnek bélyegezte. 46./

Vádemeléséből tehát nemcsak azt következtethetjük, hogy a király megtiltotta külfölddel, Rómával való törvénykezést, hanem azt is, hogy sok esetben maga ítélkezett az egyházi perek ügyekben, ami pedig ellenkezett az egyházi törvényekkel. Így megtörtént, hogy a panaszoknak, Rómába való felebbezésnek vége nem lett soha, a perek száma csak növekedett.

c./ A főkegyuri jog gyakorlásának módja.

A magyar egyház ügyeinek rendezésében fontos jogi kérdés lett Zsigmond idejében a főkegyuri jog gyakorlásának módja. Zsigmondnak, vagyis a főpapi székek betöltésének módja. Zsigmondnak főtörökve és óhaja az volt, hogy ezt a kérdést a zsinatrendezés ^{dönt} ~~te~~ ^{Min} minden tekintélyét latba vetette, hogy a főpapok kinevezési jogát a maga és utódai számára a zsinattól kicsikarja. Ez azonban sok nehézségbe ütközött. Nagy merészség lett volna az, hogy a zsinat ebben az ügyben egyházfő nélkül döntsön, mégis jóakarattal tárgyalta azt, hogy kedvezőtlen megoldással Zsigmond neheztelését magára ne vonja. Kérdés volt-e Zsigmondnak törvényes joga, hogy a zsinattól ezt kérje; viszont a zsinatnak volt-e hatalma, hogy ilyen nagy fontosságú kérdésben döntő határozatot hozzon? A felelet mindkét részre csak tagadó lehet. Mert vagy volt a magyar királyoknak pápától nyert és törvényileg szentesített főkegy-

uri joguk vagy nem. Ha nem volt, akkor a zsinatnak nem állott jogában a pápa engedélye nélkül ily fontos kiváltságot osztogatni, ami isteni jog alapján egyedül a pápa hatáskörébe tartozik. Ha pedig a magyar királyoknak törvényes joguk volt a főpapok kinevezésére, akkor Zsigmond királynak nem lett volna szüksége arra, hogy ennek megadását a zsinattól kérje; de a zsinat is hivatkozhatott volna arra, hogy Szent István király és utódai egyszer s mindenkorra megkapták ezt a kiváltságot, melytől a magyar királyok úgy sem foszthatók meg, mivel a pápai tekintély is biztosítja számukra, így tehát nincs szükség arra, hogy ezt újból kérje a zsinattól. Zsigmond nagyon jól tudta, hogy a főpapok kinevezési joga egyedül a pápát illeti meg, azért most, mikor, nincs az egyháznak feje; célját a legkönnyebben úgy vélte elérhetni, ha a zsinattól kéri annak megadását, mert biztosra vette, hogy azt megadja neki érdemei jutalmául.-

A magyar királyok főkegyuri jogáról a történetírók, egyházi és világi jogászok különböző-képen vélekednek. Vannak kik azt állítják, hogy a magyar királyok kezdettől fogva törvényesen gyakorolták a főkegyuri jogot, mert azt még II. Sylveszter kiváltsághoz adta meg Szent Istvánnak és törvényes utódainak. Megengedik azonban, hogy egyes királyaink, így Károly Róbert és Nagy Lajos engedelmeiből a pápa magának tartotta fenn a püspökségek betöltésének jogát, de azért a magyar királyok nem mondtak le főkegyuri jogukról, a konstanzi zsinat pedig Zsigmond kérésére újból megerősítette azt.

Szerintük azért illeti meg a magyar királyokat a főkegyuri jog, mert 1., ők voltak a püspökségek alapítói; 2., Szent István és Szent László térítették meg a magyar nemzetet a keresztény vallásra; 3., az elévülés /praescriptio/ címén is megilleti őket, mert Szent István óta gyakorolták királyaink a kegyuri jogot a szentszéknek minden ellentmondása nélkül; 4., hogy a kinevezés jogát a konstanzi zsinat is megerősítette.-

Karácsonyi János állítása szerint Magyarországon az egyházi javadalmak a következő-képen töltötték be:

- I. Szent Istvántól-a guastallai zsinatig királyi kinevezés útján.
- II. A XII. és XIII. században káptalani és konventi választások útján.

- III. A XIV. században pápai kinevezés /reservatiók/ útján.
 IV. A konstanzi zsinattól napjainkig újra királyi kinevezés útján. 47./

Mások ellenben azt állítják, hogy Szent István II. Sylvester pápától megkapta ugyan a főkegyuri jogot, de ez csak személyes kiváltság volt, mely utódaira, a magyar királyokra nem szállott át. Szent István utódai alatt már a székeskáptalanok választották megyés püspököket, de a királyok mint patronusok befolyást gyakorolhattak a választásra, mert a választás érvényességéhez a király beleegyezését is megkivánták. - Később a római pápák maguknak tartották fenn a kinevezés jogát. Ilyen volt a helyzet egészen a konstanzi zsinatig. Zsigmond a konstanzi zsinaton hatalmi kérdést csinált a kegyuri jogból. Eddig az volt az általános felfogás, hogy isteni jog alapján egyedül a pápa van hivatva püspököket kinevezni. A magyar királyok meghajoltak ezen általános egyházjogi elv előtt, éppen azért nem is követelték maguknak a főkegyuri jogot. Zsigmond volt az első, ki a már erősen érezhető pápai befolyást ezen a téren is meg akarta szüntetni vagy legalább is csökkenteni. A püspöki székek betöltésének jogában hatalmi kérdést látott. Nagyon jól tudta, milyen nagy fontosságú az országra nézve az, hogy ki gyakorolja a kinevezés jogát. Szomorúan tapasztalta, hogy még az ország főpapjai között is akadtak egyesek, kik a zavaros időkben pártütőkké lettek s a király tekintélyével szembe szálltak. A főpapi székekben pedig ezután inkább jóbarátokat, mint ellenégeket akart látni. Ezért akarta a főpapok kinevezésének jogát a zsinattól megnyerni, a maga és utódai számára biztosítani.

XXIII. János és Zsigmond eleinte barátságos viszonyban lehettek egymással, mert 1410 júniusban még Ozorai Pipo temesi főispán útján arra kérte a pápát, hogy "tekintettel a régi szokásra, továbbá arra, hogy a király az egyházak kegyura, amint elődei szintén kegyurai voltak; végre tekintettel arra is, hogy az ország javadalmasai legnagyobb részben hatalmasak és ha a király irányában nincsenek lekötövezve, az ő állását könnyen veszélyeztethetik, amint ezt már megcselekedték: a pápa engedje meg, hogy a javadalmakat a király és utódai

adományozhassák, a pápa pedig köteles legyen az adományozásokat megerősíteni; vagy legalább rendelkezék olyképpen, hogy a javadalmakat a pápa senki másnak, hanem csak azoknak adományozza, akiket a király névszerint írásban megjelöl." 48./

Zsigmond tehát nyíltan elismerte, hogy egyedül a pápa, mint az egyház feje és kormányzója van feljogosítva a javadalmak adományozására, de ugyanakkor kifejezte azt a kívánságát, hogy a pápa ezt a jogot, melyet a magyar király eddig is régi szokás alapján gyakorolt, adja meg neki és utódainak, ha másképpen nem lehet, legalább is olyan formában, hogy csak a király által írásban ajánlott /praesentált/ egyháziakat fogja kinevezni a főpapi székhöz.

Zsigmond azonban számolt azzal az eshetőséggel is, hogy a pápa nem lesz hajlandó ilyen irányban neki ígéretet tenni, tehát arra kérte még, hogy "mivel az ország főpapjai közül néhányan.....akirály iránt hűtlenek lettek és nyíltan ellene támadtak, azért bennük többé nem lehet bízni, a pápa mozgassa el őket és helyezze át külföldi egyházakba, javadalmaikat pedig adományozza azoknak, kiket a király vagy megbízottja megnevez." 49./

Zsigmond királynak ezen kérő sorai csak megerősítik a ma föltevésünket, hogy Magyarországon a főpapok kinevezése, a javadalomtól való megfosztása és áthelyezése kizárólag a pápa főkegyuri jogához tartozott és hogy a király a pápa külön engedélye nélkül ebben a tekintetben semmit sem tehetett.

A pápa, hogy megnyerje Zsigmond barátságát, egy-két esetben teljesítette a király kérelmét; így például Ludányi Tamást, mint a királynak egyik nagy ellenfelét elmozdította az egri püspöki székből, de a leghatározottabban viszont szautasította a kinevezéseknél, az egyházjoggal ellenkező, föltétlen királyi befolyást.

A pápa 1410 aug.13-án kelt bullájában tudomására adta Zsigmondnak, hogy ebben a tekintetben megalkuvásnak nincs helye, mert a főpapi székek betöltésének jogát "apostoli teljhatalmánál fogva" magának tartja fenn ezután is.

48./ Tomcsányi L.A főkegyuri szerepe a püspökök kinevezésénél 30.1.

49./ Tomcsányi i.m. 30.1.

A pápai rezervációk azonban csak egyes esetekre szóltak. Előfordult, hogy a pápa nem erősítette meg a káptalan által választott püspököt addig, míg ő maga vagy megbízottja a rezerváció erejénél fogva külön ki nem nevezte. Föltehető, hogy a pápa ebben a kérdésben Zsigmonddal szemben sem tett kivételt.

Minden időre szóló és mindenki által elfogadott jogi elv lett az a felfogás, hogy isteni jog alapján egyedül a pápa hivatott püspököket kinevezni és egyházi javadalmakat adományozni; de megengedettnek vélték, hogy a világi fejedelem az adományozás jogát egyes esetekben kérheti a pápától. Az 1387-iki székesfehérvári országgyűlés utasításából is kiviláglik ez az általános felfogás, de itt még arra is kötelezte a királyt, hogy "a magyarországi egyházi javadalmaknak idegenek részére való adományozásáért a pápához nem fog folyamodni, hanem azokat csakis magyaroknak fogja adományozni." 50./ A magyar nemzet itt határozottan kijelentette, hogy nem tűri, miszerint az egyházi méltóságokat idegen, más nemzetbeli főpapoknak adományozzon a király, hanem csakis magyaroknak, de egyéb ként elismerte, hogy a király köteles a pápához fordulni az adományozást illetőleg. A nemzet tehát nem vonta kétségben a pápa főkegyúri jogát, de annak gyakorlásában bizonyos megszorítást akart tenni. Azt akarta ugyanis, hogy a királynak szintén legyen joga az országra nézve oly fontos ügybe beleszólni.

A pápa a nemzetnek ezt a kívánságát bizonyos fokig tiszteletben is tartotta. Már a béke kedvéért, pusztán előzékenységből is meghallgatta a király kérelmét, mert ha a bemutatott /praesentált/ egyén személye ellen nem volt kifogása, vagyis semmiféle kánoni vétség nem merült fel, a pápa rendszeren az illetőt nevezte ki.

Zsigmond elismerte ugyan a pápa főkegyúri jogát, de azt még sem tűrhette, hogy a magyarok mellőzésével ide-

genek jussanak a főpapi méltóságokhoz.

Szigorú rendeleteket adott ki két ízben is, hogy ezek által királyi tekintélyének és hatalmának még inkább érvényt szerezzen. Az 1403. ápr. 6-án kelt rendeletében határozottan kimondta, hogy "A bullások közül egyházi javadalmakat, melyeket egykor a pápák és követei vagy akár más főpap leveleinek erejével szoktak elfogadni és

elnyerni, a mi különös beleegyezésünk és jóváhagyásunk nélkül senki se nyerhessen." 51./

Zsigmond tehát míg egyrészről elismeréssel volt a pápa jogával szemben, másrészről pedig határozottan állást foglalt a bullás főpapok ellen és ilyeneket csak úgy fogadott el, ha ő is beleegyezett a kinevezésükbe.

És midőn látta, hogy a szentszék nem veszi figyelembe tiltakozását, ezután is ilyen bullások nyerik el a főpapi méltóságokat, az 1404-iki rendeletében már szigorúbb rendszabályokat léptetett életbe. A rendelet maga így hangzik: "A királyi hatalom teljességéből elvégezzük, elrendeljük és kinyilvánítjuk, hogy

1. A bullások közül egyházi javadalmat, legyen az bárminő, senki se nyerhessen s a legközelebb lefolyt országos zavarok idejében elnyerteket meg ne tarthassa.
2. A főpapok közül, legyen bármily méltóságban az egyházi javadalmakat senki se tölthesse be, sem azokról ^{reszbe} vagy egészben intézkedhessék, mert azokat Fölségünk intézkedésének, adományozásának és betöltésének tartjuk fönn.

Ezzel a rendelettel ellenkező minden cselekedetet semmisnek nyilvánítunk. Az ellenszegülők felségsértést követnek el és kérlelhetetlenül büntettetnek." 52./

Zsigmond király ezzel a rendeletével önkénykedésre ragadtatta magát s olyan több évszázados jogszokást akart megszüntetni, amihez különben sem volt joga és hatalma. A pápa főkegyuri joga helyébe a király főkegyuri jogát akarta állítani. Ez túlkapas volt a részéről, midőn rendeletét kiadta, de megbocsájtható neki, ha az akkori viszonyokat, zavaros időket tekintjük. Zsigmond királyt ebben a megtorló intézkedésében nem az egyházpolitikai reformeszmék vezették, hanem a királyi tekintély megszilárdításának magasabb intentiói. Hogy tekintélyének nagyobb hatalmi erőt kölcsönözzön, azért föltétlen szüksége volt erre az intézkedésre.

51./ "Beneficia ecclesiastica olim vigore Litterarum Apostolicarum et Legatorum eius, seu aliorum quorumcumque Praelatorum acceptare et assequi solita."-

Karácsonyi i.m. VII.fej.83 l.v.ö.Kovachich: Vestigia Com.201.1.

52./Karácsonyi i.m.IV.fej.41-42.1.v.ö.Kovachich i.m.199-203.1.

A szentszék azonban kifogást tett a király ezen önkényes eljárása ellen. Mintha mi sem történt volna, a pápa továbbra is élt főkegyuri jogával, minek bizonyossága, hogy a király tudta és beleegyezése nélkül Chrysogonius trauai püspököt a kalocsai érseki székebe helyezte. Zsigmond azért sem tágitott. Valósággal diplomáciai harcot vívott a pápa és a király egymással. A nápolyi László-féle mozgalomban résztvevő főpapok közül a király azokat, kik nem fogadták el amnesztiáját, egyszerűen megfosztotta javadalmaiktól. Így mozdította el a kalocsai és a zárai érsekeket, továbbá Ludányi Tamás egri, György veszprémi és Miklós váci püspököket, kiknek javadalmaikat lefoglalta és a jövedelmüket világi embereknek /főuraknak/ engedte át. Midőn a pápa ezt megtudta, azonnal óvást emelt a király ezen törvénytelen intézkedése ellen, és a király megkérdezése nélkül Brentit kalocsai érsek~~é~~ nevezte ki/1413 jan.4./ Zsigmond hallgatott, semmiféle kifogást nem emelt a pápai kinevezés ellen. Mit bizonyít ez? Azt, hogy a király ezzel elismerte a pápa főkegyuri jogát.

Zsigmond azonban nem nyugodott meg addig, míg a magyar király részére bizonyos eredményt ki nem vívott. A magyar király kegyuri jogának elismertetését kérte most a zsinattól. Kívánsága teljesítését annál inkább remélte, mivel a pápai szék betöltetlen volt; a zsinat pedig eddigi szolgálataiért is nagy hálával tartozott neki. Zsigmond az országtól távol, messze idegenben is állandóan figyelemmel kísérte a magyar egyházi ügyeket. Különösen arra ügyelt, nehogy a székeskáptalanok a püspöki székek betöltésénél teljes függetlenséget nyerjenek. Aggodalmát nyilvánította is, mikor 1416 ápr.5-én Párisból levelet küldött a zsinathoz s arra kérte az atyákat, hogy a magyarországi káptalanok választásait, melyek időközökben, távolléte alatt történtek, meg ne erősítse, hanem megérkeztéig hagyja függőben. Nem akarta ugyanis, hogy a magyarországi székeskáptalanok a király tudta és beleegyezése nélkül maguk válasszák püspökeiket, nem akarta, hogy a székeskáptalanok föltétlen választójoga újra feléledjen.

A zsinat, meghallgatva a király kérelmét, megengedte, hogy a pápai szék betöltéséig Zsigmond mintegy főkegyuri jogot gyakorolhatott, miként Karácsonyi mondja, hogy a magyar király "mint egyházi patrónus szabadalmat nyert minden

patronátusi jog alatt álló nagyobb javadalomnak kinevezés útján való adományozására." 53./

Mit értünk itt patronátusi jog alatt? Patronátusi jog alatt értjük azon egyházi jogok és kiváltságok összességét, melyet a kath. egyház valamely templom vagy javadalom alapítójának és javadalmazójának engedélyez, mikre nézve azonban semmiféle juris-dictionalis hatalma nincs. A patronatusi jog élvezőjét patronusnak /kegyurnak/ mondjuk. A patronatusi jog élvezője lehet egyházi és világi egyén is, aszerint, hogy egyházi vagy világi vagyon tulajdonosa gyakorolja-e a patronatusi jogot. Jus patronatus regium alatt értjük az uraló kodó fejedelmet a római pápa engedélye következtében megillető patronatusi jogot, melynek tárgya rendszerint javadalom, templom stb. A patronatusi jog azonban nem terjedhet ki a püspökök kinevezésére, hacsak a pápa külön kiváltsággént meg nem adta azt az illető fejedelemnek, mint megadta Szent István királynak. A püspökök kinevezése-mint-láttuk egyházjog szerint egyedül a pápának a joga.

A patronatussal bizonyos jogok és kötelezettségek vannak összekapcsolva. A kötelezettségekről itt most nem szólnunk, hanem inkább a jogokról; itt is csak a legfontosabb-ról emlékezünk meg, t. i. a praesentálásról. Praesentálás a patrónusnak az a kizárólagos joga, melynél fogva a megüresedett javadalomra bármely egyházi férfit kinevezés végett ajánlhat a pápának, vagy püspököknek. A pápa a püspökségekre vagy érsekségekre történt ajánlásokat fogad el, a püspök pedig kisebb egyházi javadalmakra, így plébániákra. Ha az egyént praesentált egyén személye ellen semmiféle kanoni véttség ^{valószínűleg nem említhető} ~~nem merült~~ fel, úgy az illető egyént szokták rendszerint kinevezni. Megtörténik elég gyakran, hogy a pápának is van már jelöltje arra a püspöki javadalomra, ilyenkor a legméltóbbat szokta kinevezni.

A magyar királyok, főképp Szent István, sok püspökséget ^{és más} egyházi javadalmat alapítottak világi birtokokból s így lettek ők azoknak patrónusai. Az egyházi jog szerint tehát megillette őket a patronátusi jogból származó praesentálás joga. Szent Istvánnak, mint említettük, II Sylvester pápa megengedte, hogy az általa alapított püspökségekre és apátságokra a

neki tetsző egyháziakat kinevezze. Ezt a privilégiumot első szent királyunk kitüntetésképen nyerte a pápától, mely neki személyes joga volt, utódaira azonban ez a jog nem szállott át.

A Szent István-féle kegyuri jogból a későbbi magyar királyok csak a praesentálás jogát örökölhették vagy szerezhették meg. Egyesek a pápa személye iránt való pusztá előzékenységből is lemondtak az őket megillető praesentálás jogáról s így a püspökségek betöltése teljesen a pápák joghatóságába ment át. A pápák azért több-kevesebb engedményt adtak a kinevezések körül az egyes királyoknak, de sohasem mondtak le véglegesen főkegyuri jogukról a magyar királyok javára.

Zsigmondnak erőszakos eljárása az egyházi javadalmak betöltésénél a szentszékekkel erős küzdelmet vont maga után. Kérdés, vajjon a konstanzi zsinatnak jogában állott-e, hogy pápai jogokat abrogáljon, avagy osztogasson? Nem. Mert jóllehet a zsinat kimondotta, hogy a pápai szék üresedése alkalmával az egyház kormányzásában teljes hatalommal rendelkezik, de nem nyilvánította ki, hogy a kizárólag pápa személyéhez tartozó jogok gyakorlása is valóban megilleti őt. A zsinat habár a legmesszebb menő jóindulattal és előzékenységgel viseltetett más ügyekben, így a tizedügyben és a külföldi törvénykezés megszüntetésénél, Zsigmond személye iránt, a főkegyuri jog tekintetében azonban csak annyi engedményt tehetett, a meny-nyi jogában állott, t. i. hogy a patronátusi jog sarkalatos tételét, a praesentálás jogát az eddigimél jobban kiterjesztette; az egyes pápák által eszközölt megszorításokat megszüntette. A zsinat semmi esetre sem adhatta meg Zsigmondnak a pápát megillető főkegyuri jogot, mert ehhez nem volt joga, hanem a kijelölés felfüggesztését szüntette meg csupán s így a király patronátusi jogát szélesebb alapokra helyezte. Positív jogot Zsigmondnak nem adott, a püspökök kinevezését továbbra is a pápának tartotta fenn, a pápai szék üresedése idején pedig a székeskáptalanoknak.

Zsigmond talán jóhiszeműleg vagy szándékosan mégis azt olvasta ki a zsinat határozatából, hogy neki van joga ezután a püspökök kinevezésére. Érdekes esetről számol be Zsigmondnak 1417 aug. 15-én, tehát még V. Márton választása előtti időben kelt adománylevele, melyben Rozgonyi Péter dömösi prépostnak a veszprémi püspökséget adományozta. Ez lett volna

az első, királyi kegyuri jog alapján történt kinevezés, miként ő maga írja "kegyuri jogának hatalmánál fogva valóban megválasztja, nevezi és bemutatja, a mondott püspökséget és egyházat bármely néven nevezendő egyházi és világi jogaival neki adja és adományozza, a mondott egyházat és püspökséget összes jogainak teljességével ráruházza." 54./ S mit tett a veszprémi káptalan ezen királyi kinevezéssel szemben? A káptalan először is helytelenítette a király eljárását, azért óvást emelt ellene; másodsorban a püspök-választás jogát magának követelte annyival is inkább, mivel az egyházjog a püspökválasztásnál a káptalat jelölte meg illetékes tényezőnek.

Zsigmond eleinte szigorúan ragaszkodott a királyi kinevezéshez, de később országos botrány elkerülése végett mégis belenyugodott, hogy a káptalan maga válassza meg a főpásztort; ez pedig a király iránti tiszteletből is Rozgonyit választotta meg. Mi következik ebből? Az, hogy ha Zsigmond csakugyan megkapta volna a zsinattól a püspökök kinevezési jogát, nem lett volna a káptalannal szemben oly engedékeny, másodsorban a káptalan sem mert volna az erőszakos természetű királlyal szembe szállani, ha nem érezte volna, hogy a jelen esetben neki van igaza. S azután a kinevező oklevélben Zsigmond azt írja, hogy "neki adja és adományozza", ezek a szavak az ő királyi hatalmának és akaratának nyomatékot adó kifejezései; helyettük a "praesentálás" kifejezés lett volna a megfelelőbb. Ennek bizonyítására felemlithető Nagymihályi Albert vránai perjelnek esete, aki nem elégedett meg pusztán a királyi adománylevéllel, hanem mikor megkapta a pápai kinevezést, újból kérte a király hozzájárulását. Zsigmond teljesítette is kérelmét, de a második okiratában már, mely 1417 dec. 22-én kelt, az "adományozás" helyett a "bemutatás/praesentálás/" szót használta /"ad nostram praesentationem- a mi bemutatásunkra."/ Zsigmond tehát itt kijavította azt, amit az első okiratában elvett. Kinevezésről nem beszélhetünk, hanem csakis bemutatásról mindkét esetben. 55./

54./ Fraknói i.m. I.köt.V.fej.336.l.

55./ Tomcsányi i.m. 32.l.

d./ V. Márton magatartása a kegyuri jog gyakorlásában.

A magyar király kegyuri jogának bizonyítására a jogászok mint elsőrangú forrást Werbőczinek "Hármas könyvét" szokták felhozni, melyben a többek között ezeket olvassuk: "Az országnak a javadalmak adományozására vonatkozó szabadságát egykor Zsigmond császár és király idejében, az ország többi szabadságaival együtt, a konstanzi egyetemes zsinat megerősítette, eskü szentségével biztosította, ami az arról kiállított bullában világosan benfoglaltatik." 56./ Werbőczit, hazánk nagy jogását valószínűleg a jó szándék vezette abban, hogy amikor egy századdal később a saját korában az egyházra és a házára egyaránt káros túlkapásoknak és önzésnek a törvény szigorával gátat akart szabni és a nemzet felségjogát akarta megvédeni a királyi szeszéllyel szemben. A konstanzi zsinatot úgy tüntette fel mint a király kegyuri jogának szentesítőjét, melynek írásos bizonyítéka a sokat emlegetett bulla lenne. A konstanzi zsinat azonban, mint láttuk, a magyar királynak nem adott semmiféle felhatalmazást, vagy jogot a püspökök kinevezésére nézve, csupán az őt megillető praesentálás jogában tett nagyobb fokú engedményt a pápai szék örösedése idejében. V. Márton pedig egyáltalán nem erősítette meg külön bullában a zsinattól állítólagos kiváltságot. Felfogásunkat igazolja a következő eset is. Midőn az erdélyi káptalan az egyházi jog által megállapított határidőn belül nem ejtette meg a püspök-választást, V. Márton 1419. júl. 31-én kiadott bullájában határozottan kijelentette, hogy a kinevezés joga rászállott s ezen jogra való hivatkozással Páloczi György szepesi prépostot erdélyi püspökké nevezte ki. Ez az eset azt bizonyítja, hogy míg egyrészt a pápa a káptalant, nem pedig a királyt tekintette a püspök-választásra jogosultnak, másrészt említést sem tett arról, hogy Zsigmond királynak joga lett volna a püspöki szék betöltésére. Mert ha a magyar király valóban ily értelmű kiváltságot nyert a zsinattól, akkor bullájában V. Márton azt minden bizonnyal felemlítette és a magyar király jogát elismerte volna; de nem történt, hanem az, hogy öt hónappal később egy második bullájában rosszalását fejezte ki azért, hogy Pá-

lóczi a " királyi kinevezés alapján elfoglalta az erdélyi püspökséget anélkül, hogy bevárná a pápai előmozdítást, mely később következett be."57./ A pápa eljárása csak megerősíti azt a feltevésünket, hogy Zsigmond által eszközölt királyi kinevezést törvényellenesnek minősítette és a javadalomnak valóságos birtokba vételét is csak akkor véli megengedettnek, ha a pápai kinevezés már megtörtént. Hátra van még azon kérdés eldöntése, hogy vajjon V. Márton megerősítette-e a magyar királynak a zsinattól nyert állítólagos kegyuri jogát? A kérdéssel legbehatóbban foglalkoztak a történettudósok közül Fraknoi Vilmos, Karácsonyi János és Tomcsányi Lajos.

Fraknoi azt állítja, hogy " a pápa a zsinatnak a magyar király kinevezési jogára vonatkozó bulláját külön erősítette meg."58./ Ezzel a felfogással szemben Karácsonyi azt állítja, hogy V. Márton külön nem erősítette meg ugyan a magyar királynak a zsinattól nyert kiváltságát, de nyílt rendeletben nem is fosztotta meg attól. A kérdést tisztázni vajmi nehéz, mert biztos alapra egyik sem hivatkozhatik, mivel a zsinat állítólagos kiváltságlevelét nem ismerjük és és így a vita eldöntetlen marad.

Legújabbán Tomcsányi Lajos foglalkozott e kérdéssel behatóbban. Ő a kérdést illetőleg tagadó állásponton van. Erveit tudományos kutatásokból meríti és hiteles okmányokkal igyekszik kimutatni, hogy V. Márton " a királynak szóbanforgó kiváltságáról semmit sem tudott. Egyébként nemcsak Pálóczi kinevezésénél, -írja a többek között, -hanem az ő pápasága alatt más magyar püspöki székek betöltésénél sem tesz V. Márton bulláiban soha említést a királyi kinevezésről," " S vajjon elképzelhető-e mindez, ha Zsigmond, mint állítják a konstanzi zsinattól nyert és V. Márton pápa által megerősített oly kiváltságos levél birtokában volt volna, mely őt a főpapi és más kiválóbb egyházjavadalmakra nézve kinevezési joggal felruházta? "

"A konstanzi zsinat ezen kiváltságos leveléről V. Márton utóda IV. Jenő pápa^{sem} tudott semmit; azért nem hitte, hogy elődjének a konstanzi zsinaton megnyilatkozott akaratával ellenkezik, midőn Szécsi Dénes egri püspököt esztergomi érseké s Agmándi Pétert váci püspökké nevezte ki, a veszprémi püspököt Rozgonyi Simont pedig Egerbe s Gatalóczi Mátyást

57) Fraknoi. I. m. I. k. V. feje. 338. l.

58./ Karácsonyi i. m. 125. l.

Vácra Veszprémbe helyezte át; s midőn egy alkalommal I. Ulászló király őt tisztelettel kérte, hogy az adott esetben mielőtt a főpapi szék hetöltéséről rendelkeznék, szíveskedjék az ő előterjesztését bevárni; a pápa megígérte ugyan, hogy kívánságának meg fog felelni, de egyszersmind kijelentette, hogy a királyi előterjesztés őt a döntésben nem fogja befolyásolni." 59./

Világos szavak ezek, amelyek minden további vitát fölöslegessé tesznek. Tomcsányi nagy szorgalommal és helyes okfejtéssel megírt művében a kegyuri kérdést a pápaság javára döntötte el. Ha csakugyan úgy áll a dolog miként ő ezt művében kifejtette, akkor a konstanzi zsinattal kapcsolatos kegyuri kérdés mikéntje meg van oldva. Ő határozottan tagadja, hogy a konstanzi zsinat, ily kiváltságot adott ^{volna} Zsigmondnak és hogy V. Márton megerősítette azt. Sőt tovább menve tagadja a tudósoknak azt az állítását, hogy elévülés címén megvolt a magyar királyoknak püspök kinevezési joguk. Azt állítja, hogy az egy Szent Istvánt kivéve, egyetlen magyar király sem gyakorolhatta törvényszerűen a főkegyuri jogot, mert ez egyesegyedül a pápának, mint az egész világegyház fejének isteni jog alapján nyert joga; ha pedig gyakorolta, az illető király törvényellenesen járt el, mi ellen a pápák azonnal tiltakoztak. A magyar királyoknak eszerint a kegyuri jog gyakorlásából nem maradt meg más, mint a praesentálás joga; megengedi, hogy ebben a tekintetben egyes királyok, a pápák és zsinat engedelmeiből, a legmesszebb menő kiváltságot élvezték, mert az apostoli szék sokszor, de különösen az egyházszakadás idején rettentő bajokkal küzdött és a béke kedvéért kénytelen volt tűrni, hogy a királytól kinevezett főpapok nyerjék el a javadalmat, de az apostoli szék teljes hatalmából újra kinevezte és megerősítette az illetőt egyházi méltóságában. Végeredményben tehát a pápát tartja a főkegyuri jog legilletékesebb élvezőjének. A magyar egyház ügyeinek a konstanzi zsinattal kapcsolatos tárgyalását befejezve, a műveltségi hatásokról is meg kell emlékeznünk.

26. Műveltségi hatások.

A hatás több irányú és kölcsönös volt. A magyar nemzetnek nagy számban való megjelenése a zsinaton óriási feltűnést keltett; bátran elmondhatjuk, hogy egyetlen más nemzetnek fiai sem voltak oly szép számban képviselve, mint a magyar nemzeté. Zsigmond királyt nemes büszkeség tölthette el magyar kíséretének az a lovagiassága, mely nemcsak Konstanzban, hanem messze nyugat országaiban is hűséges védője, tekintélyének pedig növelője volt. A legválságosabb pillanatokban mindig bizton számíthatott hű magyarjaira, kik oldala mellől sohasem hiányzottak. Zsigmond hispániai útja alkalmával ezt nagyon is tapasztalhatta. De a zsinatnak is javára vált, hogy megbízható magyar vitézek állandóan kéznél voltak. A zavargások elnyomásában a magyar fegyverek jelentős szerepet játszottak. Lázongó, bujtató vagy ellenszegülő egy sem akadott közülök. A magyar lelkesültség és higgadt megfontoltság nem egyszer segítette át a zsinatot nehéz helyzetén. A magyar főurak előkelő modora, fényes ruházata, áldozatkészsége minden képzeletet fölülmúlt. A külföld népei később is mint mesebeli királyfiakról emlékeztek meg a magyarokról. De a magyar nemzet nemcsak Vitézségével, fényes ruházatával és szeretetreméltóságával tündökölt a többi nemzet fiai között, hanem tudásának, műveltségének és komolyságának súlyával is tiszteletet keltett másokban. Bámulatos sikert értek el a magyar szónokok, diplomáták és tudósok. A zsinati üléseken, egyes bizottságokban és a külföldi fejedelmek udvaraiban a nemzet fiai nagy tekintélynek örvendtek. Fontosabb kérdésekben véleményüket szívesen meghallgatták, tanácsukat örömmel követték. A magyar egyházi férfiak közül legjobban kitűntek Dominis Simon, Eski János; a világiak közül mint nagy államférfiú Garay Miklós nádor szerzett hírnevét a magyar nemzetnek.

A magyar szónokok gyújtó beszéde, a magyar államférfiak békéltető szerepe, a magyar jogászok törvényben való jártassága, mind oly momentumok a zsinat életében, melyek nélkül a zsinat kitűzött célját, az egyházszakadás megszüntetését oly hamar el sem érte volna. Sokat igen sokat köszönhet azért az egyház a magyar nemzetnek.

Mit köszönhet a magyar nemzet a zsinatnak?

A messze nyugat országainak természeti szépségei, a nagy városok építészeti és egyéb műalkotásai, a fejlett ipar és

kereskedelem, akülönböző népek életmódja, társadalmi szokása, vallásossága és erkölce mind megannyi hatások, melyeknek emléke késő századokon át érezhetővé vált a nemzet kulturális életében.

A más nemzetiségű jeles egyházi és világi férfiaknak megismerése csak növelte bennök a tiszteletet irántuk. Az idegen nemzetek fiainak vallásos buzgalma pedig jobban megerősítette őseinket az egyházhoz való hű ragaszkodásban. A külföldi egyházi hirneves szónokok és theologusok hitvitája a kath. hitigazságok egész komplexumát tárta föl előttük s ez által az egyház tanítása is rájuk nézve annál vonzóbbá lett. Az egyház, vallás és haza szeretete mélyen gyökerezett őseink lelkében, csak ez a szeretet képesítette a nemzet fiait arra a nagy önfeláldozásra, melyet az eretnek hussitákkal és pogány törökkel vívott harcokban tanúsítottak. Nevüket és tetüket azért késő századok unokái áldva emlegetik és magasztalják. A keresztény népek szintoly elragadtatással emlékeznek meg a magyar nemzet régi nagyságáról és dicsőségéről, mit a történelem lapjai is bizonyítanak.

27. A hussitizmus hatása Magyarországon.

A konstanzi zsinatnak közvetett hatása hazánkban a hussita háborúkkal kapcsolatosan vált leginkább érezhetővé. Csak röviden akarok itt rámutatni ~~arra a jelesre~~ ^{arra a jelesre} ~~re, melyel~~ a nemzetnek számot kellett vetnie. Midőn e jelenséget vizsgáljuk, kitűnik, hogy a nemzet nagy része hű maradt őseinek hitéhez, csak kicsiny töredéke ~~volt az, mely engedve az új~~ ^{letett} vallási áramlatnak; az egyház ellenségévé lett; továbbá, hogy a nemzetnek óriási nagy áldozatokat kellett hoznia a harcokban, melyeket reá zúduló ellenségekkel vívott.

Még életben volt ~~a nagy tevtanító~~, midőn tanítása nem csupán Csehországban, hanem a szomszédos országokban és tartományokban, így hazánkban is mind jobban elterjedt. A hussita prédikátorok Magyarországon szintén megfordultak, a miről ^{is} biztos tudomásunk van. Így 1410-ben Schrillenperg Endre passai kanonok, bécsi püspöki helytartó arról értesítette Kanizsai János esztergomi érseket, hogy vigyázzon, mert a magyarok között is terjesztik az új tanokat. Figyelmeztette és óva intette a magyar papságot, hogy hitelt ne adjon a tévtanokat hirdető prágai Jeromosnak. Prágai Jeromos, Huss Jánosnak ezen hív tanítványa, mint prédikátor valóban meg-

fordult hazánkban; ezt onnan tudjuk, hogy a konstanzi zsinat előtt kihallgatása alkalmával azzal dicsekedett, hogy Magyarországból nem hájtották ki, de a prágai érsek vádjára Zsigmond király elfogatta őt és az esztergomi érseknek adta át őrizet végett, ki vele 15 napig kegyesen bánt s végre is a király parancsára minden kezesség nélkül szabadon bocsájtotta. 60./

A hussita tévtanok az ország északnyugati részén lakó szláv népeknél találtak először pártolásra, csak jóval később terjedtek el azok a magyarlakta vidékeken. Innen magyarázhatjuk meg tehát ama jelenséget, hogy az ország déli részén, Bács megyében, a Szerémségben és Erdélyben is a csehekkel rokon nép tért át hamarabb az új vallásra, mint a magyar lakóság.

Az új vallásnak emlékei is maradtak fenn azokban a hussita kelyhekben, melyek egykoron a templomok falait díszítették.

A cseh hussiták győzelmes harcainak híre a magyarországi hussitákat már is arra a vakmerő lépésre bátorította, hogy 1420-ban egyik küldöttségük arra kért engedelmet Zsigmond királytól, hogy a magyar katonák között is terjesztessék az új tanokat. Így akarták a katonaság szellemét megrontani, harci képességét tönkretenni. Zsigmond király azonban átlátott tervükön. Nemcsak hogy megtagadta kérélmöket, hanem szigorú rendeletekkel igyekezett megakadályozni a forradalmi szellem és tévtanok elterjedését.

A magyar nemzet a cseh hussita háborukban jelentős szerepet töltött be; nagy áldozatokat hozott, hogy így a keresztény fegyvereket győzelemhez segítse. Ez a győzelem sajnos nem következett be.

A császári seregek csak a veszített csaták számát jegyezhették fel, melyekben sok jeles magyar vitéz is elesett.

A már 10 év óta dúló háború Csehországot teljesen kimerítette. Az ország népének főélelforrása, az ipar és kereskedelem megaradt, a földművelés is már csak a legszükségesebb élelmiszerek előteremtésére szorítkozott.

Mindenfelé a háború borzalmait láthatók. A nép elszegényedve és lerongyolódva hangos szóval kiáltott kenyér után. A végső szükség, vagy inkább a harci dicsőség rávezette a

népet arra az útra, melyen haladva magának élelmet fegyvereinek újabb győzelmet szerzett. A kiéhezett és lerongyolódott hussita seregek figyelme így terelődött a szomszédos országokra, köztük hazánkra is, honnan pedig titokban biztatást és meghívást is kaptak.

Az időpont, melyet a hussita sereg a támadó hadjáratok megindítására kiválasztott, nagyon kedvező volt. A vezetett csaták után Zsigmond császár harcias kedve alábbhagyott, a törökök meg újabb támadást kezdtek a végvárak ellen. Délről a török, északról a hussita rontott a hazánkra; mindkettő egyaránt félelmes ellenség.

Magyarország ez ideig még volt kimélve a hussi fegyverek től, de most, mikor legnagyobb volt a veszély, támadt reánk az ellenség. A határok védelméről kellett tehát előbb gondoskodni, ami sok pénz és nagy véráldozatába került a nemzetnek.

28. A magyar nemzet védő harca.

Az első nagyobb hussita csapatok 1428-ban lépték át az ország határát. A félelmetes ellenség közeledésének hírére Perényi Miklós zászlós úr Trencsén várát katonasággal jól megerősítette és élelemmel bőven ellátta, hogy katonái és a védelmet kereső lakosság semmiben hiányt ne szenvedjen. A hussita csapatok, nemsokára megérkeztek s azonnal a vár ostromához fogtak, de a védő sereg hősieksége csakhamar távozásra készítette őket. A kudarcot valló hussita rablók ezután a Vág völgyét bejárva isszonyú pusztítást vittek véghez a lakosság között. Kivonulásuk után Zsigmond király megtekintette a vidéket, de csak fájdalom és szomorúság töltötte el szívét a látottak és hallottak fölött.

Nagyobb fegyveres erőket ezúttal nem hozhatott ide, mert a délvídeken a törökök ellen kellett azokat felhasználnia a határok védelmére; elhatározta, hogy tárgyalni fog a csehekkel, diplomáciai úton remélt fölöttük sikert aratni. Az 1429 év április 4-én tartott pozsonyi értekezleten megjelent "nagy" Prokóp is Zsigmond király hívására. A rettegett hussita vezér, midőn egyezkedésre felszólították, azt követelte Zsigmondtól, hogy a zsinatot újból összehívják, mert csak az dönthet ügyükben. Zsigmond ezt megtagadta; ekkor a vitában felizgult hussita vezér azt válaszolta, hogy addig nem teszik le a fegyvert, míg az egész világot át nem téri-

tik a maguk hitére." 61./ A további tárgyalásoknak ezzel vége szakadt. Így hiúsultak meg Zsigmondnak a pozsonyi értekezlethez fűzött legszebb reményei.

A hussiták 1430. év tavaszán másodszor törtek be hazánkba. Ez alkalommal "kis" Prokóp jött serege élén, kinek fel tartóztatására a király Stiborczt, a volt erdélyi vajda fiát küldötte néhány ezer emberrel. A nagyszombati ütközet gyászos véget ért a magyarokra nézve, 6.000 embert vesztettek a mieink; de az ellenség is elég drágán fizette meg a győzelmet, 2.000-en maradtak közülök a csatatéren. Hazánk földjén ez volt az első nagyobb mérkőzés a hussitákkal.

1431 őszén harmadízben támadtak az országra. Az ellenség most két részre osztotta seregét; az egyik rész a Vág völgyén vonult előre, a másik Léva környékét látogatta meg. A bánya-városok komoly veszélyben forogtak. Hogy megmentsék az országnak ez (oly) értékes helyeit, a nemzet a legnagyobb áldozatra is kész volt. Az anyagi és erkölcsi támogatásban a nemzet fiai egymást fölülmulni igyekeztek. A magyar sereg Rozgonyi Miklós és Berzeviczi Pohárnok István vezetése alatt 1431 nov. 9.-én Illava környékén ütközött meg az ellenséggel, s oly fényes győzelmet aratott, amilyent keresztény fegyverek eddig még nem vívtak ki fölöttük. A 7.000-nyi husita seregből 5.000 emberök maradt a csatatéren. 62./

A jelentős veszteség nem tartotta vissza őket hazánktól. A következő évben újra szerencsét próbáltak s ekkor sikerült is nekik Körmöczbányát pénzverdejével együtt hatalmukba keríteni. A veszteség híre felrázta a nemzetet. A Budán egybegyűlt nemeség szigorúan elrendelte, hogy minden husz jobbágy után egy lovas katonát küldjenek a semptei táborba. szept. 15.-ére; s a főuri bandériumok is tartoznak ott megjelenni. A nagy számmal összegyűlt magyar sereg azonban nem váltotta be a hozzája fűzött reményeket; roppant lassan haladt előre s már előre lehetett sejteni, hogy mi lesz a vállalkozás eredménye. Nagyszombat sikertelen ostroma után a magyar sereg feloszlott; Pozsony várának megtartása is csak Rozgonyi István és György hősi védekezésének volt köszönhető. 63./

61./ Szilágyi S. i.m. 3.köt.572.1.

62./ Szilágyi S. i.m. 3.köt.576.1.

63./ Szilágyi S. i.m. 3.köt.579.1.

1433^{ban} kisebb csapatok több irányból jöve törtek az országba. Egyik csapatuk elfoglalta Késmárkot, — a másik Pozsonyszentgyörgyöt, a harmadik más vidékeken rabolt és pusztított. Midőn látta a nemeség, hogy fegyveresen nem tudja már legyőzni őket, a magyar sereg is másfelé volt elfoglalva, a budai tanácskozásba helyezte azért minden reményét. Békés megyegezést akart a nemzet a csehekkel, de ez ép úgy sikertelen maradt, mint az előbbi.

29. A magyar hussiták sorsa.

A magyar hussiták helyzete koránt sem volt oly kedvező, mint a csehországiaké a győztes csaták után. Míg a cseh hussiták szabadok és függetlenek voltak saját hazájukban, addig a magyar hussiták itthon sokféle zaklatásnak és szenvedésnek voltak kitéve. Helyzetük különösen akkor fordult rosszabbra, amikor a csehek támadtak az országra. Az elkeseredett nép gyűlölte őket, s ahol tehette bántalmakkal illette úgy, hogy nem volt többé maradásuk ez országban.

Már az 1420-iki eseményekkel kapcsolatban egyik régi följegyzés a következőket mondja róluk: "Huss János tévelygéseért a magyarok Moldvába számkivették." 64./ A magyarok elnevezésén az erdélyi székelyeket kell érteni. Ezek tehát mint hussiták az általános nemzeti felzúdulás miatt az országból távozni kényszerültek.

A szerémségiek még állandó összeköttetésben is voltak a csehországi hussitákkal, mit onnan tudunk, hogy Kamenest / szerémségi Kamenicz / község lakói egy Balás nevű mestert küldöttek Prágába azzal a szándékkal, hogy az új vallás tanait jobban megismerje. Mikor haza jött, a nép hálából plébánossá választotta.

Midőn a kibékült Csehország népe elismerte Zsigmondot királyának, a kisebbségben levő táboriták félve a király bosszújától, közülök sokan átjöttek hazánkba. Az egyes községekben annyira felszaporodott már a számuk, hogy a nemzetre nézve veszedelmessé váltak. Vakmerőségek nem ismert határt. Midőn elég erősnek vélték magukat, a magyar hussitákkal együtt összeesküvést szöttek. Tervök az volt,

hogy titokban fegyverkezve egy kedvező pillanatban a katholicusokon törnek és meghódolásra kényszerítik őket, az országot pedig a cseh hussiták birtokába juttatják. Az álnok módon szőtt terv azonban kitudódott. Zsigmond nagy haragra gerjedve, a bujtogatókat és vezéreket elfogatta s börtönbe záratta, de senkit közülük ki nem végeztetett. A csehországi eseményeken okulva nem akart újabb vallásháborút, újabb vérontást előidézni az országban. Nem erőszakkal, nem fegyverrel akarta az eretnekeket legyőzni, hanem az egyház hathatós eszközével, a szeretettel akarta az ^{eretnekeket} eltévelyedett népet az egyház kebelébe visszavezetni. Miként egykoron Szent István a pogány magyarokat, úgy ő az eretnek magyarokat szándékozott megtéríteni.

30. Marchiai Jakab hittérítő hazánkban.

1435-ben Zsigmond azzal a kéréssel fordult a pápához, hogy az eretnekek megtérítése céljából Marchiai Jakab ferencrendű szerzetest küldje az országba, kinek híre messze földön ismeretes, aki más tartományokban eddig is oly sikeresen fáradozott az eretnekek megtérítésén.

János váradi püspök 1436-ban a pápához intézett egyik levelében arról panaszkodott, hogy " sokkal gonoszabb eretnekség, mint a csehföldi hussitáké, kezdett némely magyar tartományban feltűnedezni s különféle hazug örvek és ürügyek alatt lapang az országban; "65./ egyszersmind arra kérte a pápát, hogy a nagy hittérítő szentet küldje az ő egyházmegyéjébe is.

IV. Jenő pápa kegyesen fogadta kérelmeket és megparancsolta Jakab atyának, hogy néhány társával azonnal jöjjön Magyarországra.

Marchiai Jakab fölléptével nagy fordulat állott be a magyarországi hussiták helyzetében. A lángbuzgalmú és rettenhetlen bátorságú férfiú gyakran éjjel egyedül kereste föl az eretnek felekezet gyűlhelyeit, hol ezernyi veszély fenyegette életét. Úgy volt ő közöttük, mint a bárány a farkasok között. Voltak kik tisztelték és szerették nagy életszentsége miatt, de sokan gyűlölték és rettegték a félelmetes inkvizitort. Prédikációinak hatása alatt a hussiták közül több százan és ezren tértek meg. Ügybuzgalmát gyönyörűen jellemzik a következő szavak, melyeket János püspök a pápának írt; " Mintha Szent Pál apostol állott volna oldala mellett. 66./

A szentéletű férfiut Lépes György erdélyi püspök is megírta, mert "néhány hussita Moldvából és más tájakról Erdélyre jöttek. 65./Lányi K.i.m. 688.1.v.ö.Fejér: Codex Dipl.X.VII.810.1.

be átjőve rontják az ő hiv nyáját." 67./

Albert temesi főesperes hasonlóképen fölkererte Jakab atyát, "kinek híre messze földön ismeretes, hogy jönné kerületébe prédikálni az aggasztólag izgató felekezet ellen." 68./

Marchiai Jakab a magyarországi hussitáknak valóságos réme volt. Az eretnek felekezethez szító papság és hívek között akadtak egyesek, a kik ellenséges indulattal viseltettek iránta. Különösen rossz szemmel nézte Jakab atya működését a bácsi Simon főesperes, aki először megtiltotta, hogy kerületében prédikáljon, de midőn látta, hogy tilalma ellenére tovább is prédikált, föllázította ellene a népet, melynek fenyegető magatartása miatt a buzgó hittérítő távozni kényszerült. Midőn Zsigmond király ezt megtudta, azonnál utasította a főesperest, hogy "mivel mi Jakab atyát mindenképen támogatni kívánjuk, szigorúan és határozottan parancsoljuk, hogy őt tisztelettel fogadjátok vissza és engedjétek meg neki, hogy eddig dicséretesen betöltött hivatalában eljárhason." 69./

A valóban dicséretesen végzett munkának áldásos is lett az eredménye. A délvidéki hussiták közül több mint 50.000-en tértek vissza az egyházba. Azoknak pedig, akik továbbra is kitartottak az eretnek vallás mellett, az országban nem volt többé maradásuk. A száműzöttek Moldvába menekültek; ahol elszigetelten hosszabb időn át fönntartották magukat. Kezdetben az volt a tervök, hogy újra visszajönnék és a hatalmat az új vallás elterjesztésével magukhoz ragadják. Tervök azonban nem vált valóra. A Moldvába menekült kámeniczi papoknak egyetlen érdemök, hogy a szentírást magyar nyelvre lefordították.

Hogy a hussitizmus hazánkban nem tudott oly mély gyökeret verni, ez köszönhető egyrészt a király bölcseségének és a nemzet igazi vallásosságának, másrészt Marchiai Jakab önfeláldozó munkásságának. A hitbeli egység helyreálltával újra fellángolt az őseink vallásos buzgalma és áldozatkészsége. A páratlan vitézségű magyar nemzet a török háborúk idején nemcsak hazáját és egyházát, hanem a nyugati keresztény népeket is védte saját testével. Örök hálával tartoznak azért a nyugati keresztény népek és az egyház a magyar nemzetnek. Erről a háláról most sem volna szabad megfeledkezniök. Az egyház nem is feledkezett meg soha, de a "művelt Nyugat" ke-

66, 67, 68./Lányi K.i.m.I.köt.688.1.v.ö.Fejér: Codex Dipl.X.VII.808-810.1.

69./Chobot F.Krisztus egyházának története 362.1.

Keresztény népei már elfeledtek mindent.

1914-ben ötszázadik évfordulója volt annak, hogy a konstanzi zsinatot megnyitották. A nagy világháború kitörése elfeledtette a keresztény népekkel a nevezetes évforduló méltó megünneplését. A vallásos és hazafias kegyeletet az ősök iránt őrizzuk meg azért mindenkor, mert ezt a késő századok hálás gyermekei legszentebb kötelességüknek ~~kelt, hogy~~ **elismernék.**

"Concordia Confortat, discordia dissipat." Az egyetértés erőssé, hatalmassá teszi a népeket, nemzeteket; - az egyenetlenség pedig azok pusztulását okozza. A nemzetek és egyház története bizonyítja ezt a nagy igazságot. Az egység eszméje hatotta át (tehát) a keresztény népek képviselőit a konstanzi zsinaton, mikor a három pápa helyett egyet választottak. A kath. egyház fönséges tanítása a maga egységében domborodott ki a konstanzi zsinaton, mikor a kath. hit igazságait a hussita tévhitűekkel szemben megvédelmezték. Ennek az unitas eszméjének kell élnie minden keresztény kath. lelkében, miként élt egykoron a zsinat atyáinak lelkeletében, akkor bizton remélhetjük, hogy Krisztus egyházán a pokol kapui sem fognak erőt tenni. -

F ü g g e l é k:

1. A "Salvus conductus" latin nyelvű eredeti sz

" Sigismundus dei gratia Romanorum rex semper Augustus et Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. rex, universis et singulis principibus, ecclesiasticis et secularibus, ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, nobilibus, proceribus, ministerialibus, militibus, clientibus, capitaneis, potestatibus, gubernatoribus, praesidibus, teloneariis, tributariis et officialibus quibuscumque civitatum, oppidorum, villarum et locorum communitatibus ac rectoribus eorundem, ceterisque nostris et imperii sacri subditis et fidelibus, ad quos praesentes pervenerint, gratiam regiam et omne bonum. Venerabiles, illustres, nobiles et fideles dilecti! Honorabilem Magistrum Joannem Hus, sacrae theologiae baccalaureum formatum et artium magistrum, praesentium ostensorem, de regno Bohemiae ad concilium generale in civitate Constantiensi celebrandum in proximo transeuntem, quem etiam in nostram et sacri imperii protectionem recepimus et tutelam, vobis omnibus et vestrum cuilibet pleno recommendamus affectu, desiderantes, quatenus ipsum, dum ad vos pervenerit, grate suscipere, favorabiliter tractare, ac in his, quae celeritatem et securitatem ipsius concernunt itineris, tam per terram quam per aquam, promotivam sibi velitis et debeatis ostendere voluntatem, nec non ipsum cum famulis, equis, valisiis, arnesiis et aliis rebus suis singulis per quoscumque passus, portus, pontes, terras, dominia, districtus, jurisdictiones, civitates, oppida, castra, villas et quaelibet loca alia vestra sine aliquali solutione daci, pedagii, tributi et alio quovis solutionis onere omnique prorsus impedimento remoto transire, stare, morari et redire libere permittatis, sibi et suis, dum opus fuerit, de securo et salvo velitis et debeatis providere conductu, ad honorem et reverentiam nostrae regiae majestatis. Datum Spirae, anno domini MO CCCC^o XIII°, XVIII^a die Octobris, regnorum nostrorum anno Hungariae etc. XXXIII°. Romanorum vero quinto."

2. A "Felhívás" latin nyelvű szövege:

"Magister Joannes de Husinecz, sacrae theologiae baccalarius formatus, vult comparere coram reverendissimo patre D. Conrado archiepiscopo Pragensi, Apost. Sedis Legato in convocatione proxima omnium praelatorum et cleri regni Bohemiae, paratus semper ad satisfactionem omni poscenti eum de ea, quae in eo est, fide et spe, reddere rationem et ad videndum et audiendum omnes et singulos, qui erroris pertinaciam v. haeresim quamcunque sibi voluerint imponere, ut se inscribant ibidem juxta legis dei et juris exigentiam, si non erroris pertinaciam v. haeresim in eum legitime probaverint ad poenam talionis. Quibus omnibus coram dicto D. Archiepiscopo et praelatis et etiam in proximo generali concilio Constantiensi cum dei auxilio vult respondere, juri stare, ac juxta sanctorum patrum decreta et canones suam innocentiam in Christi nomine demonstrare. Dat. dominico proximo post festum s. Bartholomaei"

Hussnak " az Egyházzól " szóló könyvéből vett tételei.

3. Articuli ex libro Hussi " de Ecclesia" excerpti.

"Ego Johannes Hus, in spe Sacerdos Jesu Christi, licet indignus, Magister in artibus et Sacrae Theologiae Baccalaureus fateor me scripsisse quondam libellum de Ecclesia, cujus exemplar est mihi exhibitum coram Notariis per tres commissarios, Patriarcham Constantinopolitanum, Episcopum Castellae et Episcopum a Libuss. Qui quidem Commissarii ad reprehensionem praefati libelli obtulerunt mihi quosdam articulos, dicentes, quod de ipso libello sunt extracti et in ipso libello scripti. Quorum primus in numero est iste:

- I. Art. Tantum una est sancta Ecclesia Catholica, sive universalis, quae est praedestinatorum omnium universitas.
- II. Art. Paulus nunquam fuit membrum diaboli, licet fecerit quosdam actus actibus Ecclesiae malignantium consimiles. Similiter Petrus, qui in grave incidit perjurium ex promissione Dei, ut fortius resurgeret.

- III. Art. Nulla pars ecclesiae unquam excidit a corpore, eo quod praedestinationis charitas, quae ipsam ligat, non excidit.
- IV. Art. Praedestinatus, non existens in gratia secundum praesentem justitiam, semper est membrum sanctae universalis Ecclesiae.
- V. Art. Nullus locus dignitatis vel humana electio, vel aliquod signum sensibile, facit membrum sanctae Ecclesiae Catholicae.
- VI. Art. Nunquam praescitus est membrum sanctae matris Ecclesiae.
- VII. Art. Judas nunquam fuit verus discipulus Christi.
- VIII. Art. Congregatio praedestinatorum, sive sit in gratia, sive non, secundum praesentem justitiam est Ecclesia sancta universalis. Et ideo est articulus fidei. Et illa est non habens maculam neque rugam, sed est sancta et immaculata et quam Christus vocat suam.
- IX. Art. Petrus non fuit, nec est caput Ecclesiae sanctae catholicae./Christus fuit caput Ecclesiae, non Petrus./
- X. Art. Si vocatus Christi vicarius Christum sequitur in vita, tunc est ejus vicarius, sin vadit viis contrariis, tunc est Antichristi nuncius, contrarius Petro et Domino Jesu Christo et vicarius Judae Iscarioth.
- XI. Art. Omnes simoniaci et Sacerdotes convitiose viventes, ut infideles filii, infideliter sentiunt de septem Sacramentis Ecclesiae, veneratione reliquiarum, indulgentiis et ordinibus in Ecclesiae.
- XII. Art. Dignitas Papalis a Romanis Imperratoribus orta est.
- XIII. Art. Nullus sine revelatione assereret rationabiliter, de se vel de alio, quod est caput Ecclesiae sanctae particularis.
- XIV. Art. Non oportet credere, quod iste, quicumque est Romanus Pontifex, sit caput Ecclesiae cujuscunque particularis sanctae, nisi Deus eum praedestinaverit.
- XV. Art. Potestas Papae vicaria frustratur, nisi Papa conformetur Christo vel Petro in moribus et in vita.
- XVI. Art. Papa non quia Petri vicem tenet, sed quia magnam habet dotationem, ex eo est sanctissimus.
- XVII. Art. Cardinales non sunt manifesti et veri successores Collegii aliorum Apostolorum Christi, nisi vixerint more, servantes mandata et consilia Domini Jesu Christi.

- XVIII. /eredetiben XX./ Art. Obedientia ecclesiastica est obedientia secundum adinventionem Sacerdotum ecclesiae, praeter expressam auctoritatem Scripturae.
- XIX. /eredetiben XXI./ Artic. Excommunicatus a Papa, omisso iudicio Papae et concilii generalis, si appellet ad Christum, praeservatur, ne officiat ei excommunicatio.
- XX. /eredetiben XXII./Art. Homo vitiosus vitiose, virtuosus virtuose agit.
- XXI. /eredetiben XXIII./Art. Sacerdos Christi vivens secundum legem ejus, habens Scripturae notitiam et affectum ad aedificandum populum, debet praedicare, non obstante praetensa excommunicatione. Et postea: Quod si Papa vel alius Praepositus mandet Sacerdoti sic disposito non praedicare, non debet obedire.
- XXII. /eredetiben XXIV./ Art. Quilibet praedicantis officium de mandato accepit, qui ad sacerdotium accessit et id mandatum debet exsequi excommunicatione praetensa non obstante.
- XXIII. /eredetiben XXV./Art. Censurae ecclesiasticae sunt antichristicae, quas Clerus excogitavit ad sui exaltationem et populi servitutem, si ipsis Clericis laici non obedierint ad eorum voluntatem, avaritiam multiplicat, malitiam protegit et viam praeparat Antichristo. Signum autem evidens est, quod ab Antichristo procedunt tales censurae, quas vocant in processibus suis fulminationes, in quibus Clerus procedit inprimis contra illos, qui denudant nequitiam Antichristi, qui Clerum maxime pro se usurpant.
- XXIV. /eredetiben XXVI./Art. Non debet poni interdictum in populo. Quia Christus summus Pontifex nec propter Joannem Baptistam, nec propter sibi illatas injurias posuit interdictum."

4. Hussnak Palez István ellen írott könyvből vett 7 eretnek-tétele, melyeket a zsinat 1415 jun.8-iki ülésén eretnekeknek nyilvánított.
- Articuli VII. Ex libro Hussi contra Stephanum Palez scripto excerpti; praesente Caesare pronunciati:
- I. Artic. Si Papa, Episcopus vel Praelatus est in peccato mortali, tunc non est Papa, Episcopus vel Praelatus.

- II. Artic. Gratia praedestinationis est vinculum, quo corpus Ecclesiae et quodlibet ejus membrum jungitur ipsi capiti insolubiliter.
- III. Artic. Si Papa est malus et praesertim praescitus, tunc ut Judas Apostolus, est diabolus, fur et filius perditionis, non caput sanctae Ecclesiae Militantis. Cum non sit membrum Ecclesiae militantis.
- IV. Artic. Papa vel Praelatus malus vel praescitus, non est vere Pastor, sed fur et latro.
- V. Artic. Papa non est, nec debet dici sanctissimus, etiam secundum officium, alioquin Rex deberet dici sanctissimus secundum officium. Item tortores, praecones, diaboli deberent dici sancti.
- VI. Artic. Si Papa vivit Christo contrarie, etiam legitime et canonice electus secundum humanam electionem, tum aliunde ascendit quam per Christum.
- VII. Artic. Condemnatio XLV articulorum Wicleff per Doctores facta est irrationabilis et iniqua et causa per eos allegata est ficta, videlicet quod nullus ex eis est catholicus, sed quilibet eorum aut est haerecius, aut erroneus, aut scandalosus."

5. Wykliff-féle téves és erotneltételek, melyeket Huss János elfogadott és terjesztett, és a konstanzi zsinat ^{ellenben} elítélt: Sequentes:

- I. Artic. Substantia panis et vini manent post consecrationem.
- II. Art. Accidentia panis non manent sine subjecto, in eodem, post consecrationem.
- III. Art. Christus non est in eodem sacramento identice, vere et realiter in propria persona corporali.
- IV. Art. Non est sacramentum in Evangelio, quod Christus missam ordinavit.
- V. Art. Episcopus vel sacerdos existens in mortali peccato, non ordinat, non conficit, vel baptizat.
- VI. Art. Si homo fuerit debite contritus, oris confessio est ipsi superflua et inutilis.
- VII. Art. Deus dat obedire Diabolo.
- VIII. Art. Si Papa est praescitus vel malus et per consequens membrum diaboli, non habet potestatem super

fideles Christi ab aliquo sibi datam, nisi forte a Caesare.

- IX. Art. Post Urbanum sextum non est aliquis recipiendus in Papam, sed vivendum est more Graecorum.
- X. Art. Nullus Praelatus debet aliquem excommunicare, nisi prius sciat, ipsum excommunicatum a Deo.
- XI. Art. Qui sic excommunicat, ex hoc fit haereticus vel excommunicatus.
- XII. Art. Praelatus excommunicans clericum, qui appellat ad Regem vel ad consilium, ipse proditor et traditor Regis et regni.
- XIII. Art. Qui dimittunt praedicationem seu verbum Dei propter excommunicationem hominum, sunt excommunicati et in die iudicii traditores Christi habebuntur.
- XIV. Art. Contra Sacram Scripturam est, asserere, quod viri ecclesiastici habeant possessiones temporales. Et vocat Sacram Scripturam doctrinam Apostolorum.
- XV. Art. Licet alicui clerico vel diacono vel presbytero praedicare verbum Dei absque auctoritate sedis Apostolicae vel Episcopi.
- XVI. Art. Asserendum est, quod nullus sit Dominus civilis, nullus sit Episcopus, nullus sit Praelatus, dum est in peccato mortali actualiter.
- XVII. Art. Domini temporales possunt ad arbitrium suum auferre bona temporalia ab Ecclesiasticis delinquentibus.
- XVIII. Art. Et populares possunt ad eorum arbitrium Dominos delinquentes corrigere.
- XIX. Art. Decimae sunt purae eleemosynae.
- XX. Art. Parochiani possunt propter peccata suorum curatorum decimas detinere et ad libitum suum aliis, quibus volunt, conferre, cum sint purae eleemosynae.
- XXI. Art. Spirituales orationes applicatae alicui personae per praelatos vel religiosos, non plus prosunt eidem personae caeteris paribus, quam generales.
- XXII. Art. Eo ipso, quod aliquis ingreditur religionem privatam quamcunque, sive possessionatorum sive mendicantium, fit ineptus vel inhabilis ad observantiam mandatorum Dei.
- XXIII. Art. Sancti instituentes religiones privatas quascunque, tam possessionatorum, quam mendicantium, in instituendo peccaverunt.

- XXIV. Art. Religiosi sive fratres tenentur ad laborem et non per mendicationem victum acquirere.
- XXV. Art. Conferentes Ecclesias fratribus praedicantibus, sunt excommunicati et recipientes similiter.
- XXVI. Art. Religiosi viventes in religionibus privatis, non sunt de religione Christiana.
- XXVII. Art. Papa cum omnibus clericis suis, possessiones habentibus, sunt haeretici: eo quod possessiones habent.
- XXVIII. Art. Quod omnes eis consentientes scil. Domini saeculares et caeteri laici et propter hoc Papa neminem potest judicare de haeresi, cum sit haereticus.
- XXIX. Art. Ecclesia Romana est synagoga Satanae. Nec Papa est proximus et immediatus Christi vicarius.
- XXX. Art. Decretales Apostolicorum Epistolae sunt apocriphae et seducunt a fide Christi.
- XXXI. Art. Clerici sunt stulti, qui eas student.
- XXXII. Art. Imperator et Domini saeculares seducti sunt a Diabolo, ut Ecclesiam Dei bonis temporalibus dotarent.
- XXXIII. Art. Electio Papae a Cardinalibus et Diabolo introducta est.
- XXXIV. Art. Ideo suadet, a Papa et a Cardinalibus recedere et se simpliciter Deo committere.
- XXXV. Art. Non est de necessitate salutis credere Romanam Ecclesiam esse supremam inter ecclesias.
- XXXVI. Art. Fatuum est credere indulgentiis Papae et Episcoporum.
- XXXVII. Art. Juramenta civilia sunt, quae fiunt ad roborandum humanos contractus et commercia civilia.
- XXXVIII. Art. Augustinus, Benedictus, Gregorius, Bernhardus et caeteri sancti Patres damnati sunt, nisi poenituerint de hoc, quod habuerint possessiones et instituerint et invenerint religiones, indifferenter introductas et sic Papa usque ad infimum religiosum habentem possessiones, est haereticus.
- XXXIX. Art. Omnes religiones indifferenter introductae sunt a Diabolo.
- XL. Art. Oratio praesciti nihil valet.
- XLI. Art. Omnia de necessitate eveniunt.
- XXLI. Art. Confirmatio juvenum, clericorum ordinatio, locorum consecratio, reservatur Papae et Episcopis prop-

ter cupiditatem lucri temporalis et honoris.

- XLIII. Art. Item universitas et studia et collegia graduationes et ordinationes sunt vana gentilitas et introducta et tantum prosunt Ecclesiae Dei sicut diabolo
- XLIV. Art. Item excommunicatio Papae vel cujuscumque Praelati non est curanda, quod est censura Antichristi.
- XLV. Art. Peccant fundantes claustra et ingredientes sunt veri diabolici.
- XLVI. Art. Item ditare clerum est contra regulam Christi.
- XLVII. Art. Sylvester Papa et Constantinus Imperator erraverunt dotando Ecclesiam.
- XLVIII. Art. Inducit etiam Reges et Principes saeculares, ut bona clericorum sibi inviscent et eos spolient et universum populum saecularem inducit contra eos. /Seu: De bonis claustrum confiscandis."/ /Fordit 1.38-63 1/

5. Huss Jánosnak a zsinathoz intézett levele tételeinek védelmére.

" Ego Johannes Huss, in spe sacerdos Jesu Christi, timens Deum offendere et timens incidere perjurium, nolo abjurare articulos omnes et quemlibet ex eis, qui per falsos testes in his attestationibus producti sunt contra me, quia Deo teste non praedicavi, nec asserui, nec eos defendi. Item de articulis extractis de meis libellis, saltem qui sunt debite extracti, dico, quod quicumque ex illis includit aliquem falsum sensum, illum detestor, sed timendo defendere in veritate et contra sanctorum sententiam dicere, non quemlibet eorum volo abjurare. Et si possibile esset, quod toti mundo nunc vox mea pateret, sicut omne mendacium et omnem peccatum in die judicii patebit, libentissime omnem falsitatem et omnem errorem, quae unquam dicenda conceperim vel dixerim, coram toto mundo revocarem."

6. Zsigmond királynak 1415 június 8-iki beszéde Huss János ellen.

" Multa, eaque gravissima in Johannem Hus crimina audivistis, non solum firmis testimoniis probata, verum etiam ab ipso confessa, ex quibus singula, meo iudicio, mortis supplicio digna essent. Nisi igitur re-

cantet illa omnia, ego censeo, ut ignis supplicio atur. Sin fecerit imperata, tamen ego consulo, ut dicandi et docendi officio et ipso etiam Regno B interdicatur. Nequaquam enim committet, si iterum admittetur ad docendum, maxime vero in Regno Bohemiae, quin illorum, quos ibi habet, gratia et favore fretus, ad ingenium redeat. Et praeter hos, errores novos etiam in vulgus spargat. Ita novissimus error priore peior futurus esset. Deind censeo Articulos ipsius condemnatos fratri meo Regi Bohemiae, deinde in Poloniam et alias Provincias, in quibus animi hominum ejus doctrina sunt inbuti, mittendos esse, cum ejusmodi mandat^o, ut quicumque ita sentire per-rexerint, utriusque potestatis communi auxilio puniantur. Ita demum huic malo subveniri poterit, si rami una cum ipsa radice funditus evellantur."

7. Zsigmond hűségesküje, melyet 1418 jan. 25-én tett le V Márton előtt.

Juramentum: " Tibi D. Martino V ego Rex Sigismundus Romanorum promitto et juro per Patrem et Filium et Spiritum Sanctum et per hoc lignum vivificae crucis et per has reliquias sanctorum, quod sanctam Romanam ecclesiam et te rectorem ipsius exaltabo secundum meum posse, nunquam et in ultra neque ipsum honorem, quem habes voluntate mea, aut meorum, aut meo consilio, aut meo consensu, aut mea exorbitantia perdere; et si Romam venero, in Roma nullam placitationem aut ordinationem faciam de omnibus, quae ad te pertinent, sine tuo consilio; et terra S. Petri ad meam potestatem venerit, tibi dabo et reddam; cuicumque regnum Italicum commisero, illi jurare faciam, ut adjutor tuus sit ad defendendam terram S. Petri secundum suum posse." Datum Constantiae in die conversionis S. Pauli. 1418.-

F o r r á s m ű v e k .

- Áldáßsy Antal: A nyugati nagy egyházszakadás története. Budapest 1896.
- dr. Balics Lajos: A római katolikus egyház története Magyar országban. Budapest, 1885-1890.
- dr. Barta Béla: A legfőbb kegyuri jog és a magasabb egyházi javadalmak betöltése. Budapest. 1891.
- Chobot Ferenc: Jézus Krisztus egyházának története. Budapest
- Chobot Ferenc: A pápák története. Budapest.
- dr. Wilhelm Berger: Johannes Hus und König Sigmund. Augsburg 1871.
- Fejér György: Codex Diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. Budae. 1829-1844. I-XLII. /A budapesti egyetem könyvtárában./
- Fraknói Vilmos: Magyarország egyházi és politikai összekötetései a római szentszékkal. Budapest 1901-1902. I-II.
- Fraknói Vilmos: A magyar királyi kegyuri jog. Budapest 1895.
- Gombos Albin az 1437. évi parasztháború.
- Hefele Carl Joseph: Conciliengeschichte. Freiburg. 1890.
- Hübner B. Die Constanzer Reformation und die Concordate von 1418. Leipzig. 1867.
- Hermann von Hardt: Magnum Oecumenicum Constantiense Concilium de universali Ecclesiae Reformatione Unione. et Fidei. Francofurti et Lipsiae. 1696-1700. /A budapesti egyetemi könyvtárban./
- dr. Karácsonyi János: Magyarország egyháztörténete főbb vonásaiban 970-től 1900-ig. Nagyvárad 1915.
- dr. Karácsonyi János: Magyarország és a nyugati nagy egyházi szakadás. Nagyvárad 1885.-
- Katona István: Historia critica regum Hungariae ex fide domesticorum et exterorum scriptorum concinnata. Pestini, Posinii, Cassoviae, Budae. 1779-1790. I-XIII. /A budapesti egyetemi könyvtárban./
- Kovachich M.G.: Vestigia Comitiorum in Hungaria. Budae 1790. /A budapesti egyetemi könyvtárban./
- Kazaly Imre: Az egyetemes egyháztörténelem. Vác 1880.
- Lányi Károly: Magyar egyház történelme. átdolgozta Knauz Nándor. Esztergom. 1866.
- Marczali Henrik: Nagy Képes Világtörténet. VI. kötet Budapest 1904.

- dr.Márki Sándor: Középkor története.Budapest.1910.Művelt-
ség könyvtárában.
- Szilágyi Sándor: A magyar nemzet története.III.kötet.Buda-
pest 1895.
- Tomcsányi Lajos: A főkegyur szerepe a püspökök kinevezésé-
nél. Budapest 1922.
- Tomcsányi Lajos: Vita a főkegyuri jogról. Budapest 1923.
- Palacky Ferenc : Documenta Magistri Joannis Hus vitam,
doctrinam, causam in Constantiensi conci-
lio actam..... illustrantia.Pragae.1869.
/A budapesti egyetemi könyvtárban./
- dr. Wenzel Gusztáv: Anjonkori Diplomatiái Emlékek.Budapest
1874-1876.I.-III./ A budapesti egyetemi
könyvtárban./

T a r t a l o m .

I. A pápaság s a nyugati nagy egyházszakadás.....	1
1. A pápai főhatalom	1
2. A nyugati nagy egyházszakadás/:schisma/1378-1417.....	2
II. Zsigmond magyar király politikája a pápák ügyében.....	5
3. Zsigmond király bolognai küldöttsége XXIII. Jánosnál.....	5
4. Zsigmond német császár és római király	7
5. Előkészületek a konstanzi zsinatra.....	7
6. A Como-Lodii találkozás	8
III. A konstanzi zsinat.....	9
7. A zsinat megnyitása	9
8. Zsigmond király Konstanzba érkezése	11
9. A magyar nemzet részvétele a konstanzi zsinaton.....	12
10. A magyarok és a többi résztvevők száma	16
IV. Causa unionis. A pápák lemondatása s új pápa választás	18
11. XXIII. János magatartása és szökése	18
12. XII. Gergely és XIII. Benedek további sorsa	21
13. Az egyházszakadás megszűnése. V. Márton.....	23
V. Causa fidei. A hussita eretnekség kárhoztatása	23
14. A hussitizmus keletkezése	23
15. Huss János élete /1369-1415./.....	24
16. A szentszék magatartása Huss János ügyében.....	26
17. Huss János meghívatása a konstanzi zsinatra.....	28
18. Huss János kiallgatása /1415. július 5.-én./.....	32
19. Huss János elítéltetése /1415. július 6.-án./.....	33
20. Huss János degradálása	42
21. Huss János halála	46
VI. Reformatio ecclesiae	51
22. Az egyháznak fejében és tagjaiban való megreformálása	51
23. A konstanzi zsinat befejezése.....	52
24. Eredmények	54
25. A magyar egyház ügyeinek rendezése	55
a./ Tizedügy	55
b./ A külföldi törvénykezés megszüntetése	56
c./ A főkegyuri jog gyakorlásának módja	59
d./ V. Márton magatartása a kegyuri jog gyakorlásában	69
26. Műveltségi hatások.....	72
27. A hussitizmus hatása Magyarországon.....	73
28. A magyar nemzet védő harca	75
29. A magyar hussiták sorsa	77
30. Marchiai Jakab hittérítő hazánkban.....	78
31. Függelék	81
32. Forrásművek.....	90